

КУ «Централізована бібліотечна система для дорослих»
Центральна міська бібліотека ім. І. Франка
Інформаційно-бібліографічний відділ

УКРАЇНЬКА КУЛЬТУРА В ПРОСТОРИ І ЧАСІ

Життєвий і творчий шлях видатних представників
української культури та представників українського
зарубіжжя –
ювілярів 2022 року (IV квартал)

Матеріали реферативного характеру
до Календаря знаменних та пам'ятних дат на 2022 рік.

Упорядник і редактор:
Завідуюча ІБВ

Гулько Ж. Ф.

Технічний редактор:
Завідуючий ВБІТ
Бібліотекар ВБІТ

Столярук О. О.
Федосєєва А. О.

Одеса
2021

Жовтень

02.10 - 125 років від дня народження **Леоніда Марковича Мосендза** (1897-1948) – українського поета, прозаїка, публіциста.

04.10 - 100 років від дня народження **Дмитра Мусійовича Куровського** (1922-1988) – українського поета, журналіста, вчителя.

04.10 - 65 років від дня народження **Олеся Григоровича Ільченка** (1957) – українського поета, прозаїка, сценариста.

09.10 - 125 років від дня народження **Гната Васильовича Михайличенка** (Ігнатій Михайлович Гнатко)(1892-1919) – українського письменника.

13.10 - 90 років від дня народження **Григорія Івановича Кулеби** (1932-1990) – українського поета, прозаїка.

15.10 - 120 років від дня народження **Андрія Яковича Штогаренка** (1902-1992) – українського композитора, педагога.

17.10 - 75 років від дня народження **Орісі Михайлівни Яхневич** (1947) – української письменниці, поетеси, авторки пісень.

17.10 - 95 років від дня народження **Йосипа Борисовича Курлата** (1927-2017) – українського поета, перекладача, засновника Всеукраїнського фестивалю дитячої поезії.

21.10 - 115 років від дня народження **Дмитра Пимоновича Надіїна** (1907-1942) – українського поета, літературознавця.

25.10 - 85 років від дня народження **Наталії Омелянівни Кашук** (1937-1991) – української поетеси, прозаїка, журналіста.

25.10 - 75 років від дня народження **Нелі Семенівни Шейко-Медведєвої** (1947-2021) – української поетеси, драматурга, театрального критика.

27.10 - 100 років від дня народження **Бориса Наумовича Рапопорта** (1922-2006) – українського живописця.

29.10 - 130 років від дня народження **Павла Костянтиновича Голуб'ятникова** (1892-1942) – українського художника.

30.10 - 140 років від дня народження **Михайла Львовича Бойчука** (1882-1937) – українського живописця.

02.10. Мосендз Леонід Маркович (1897-1948) – український поет, прозаїк, публіцист.

Народився Леонід Мосендз 02 жовтня 1897 р. у Могильові-Подільському. Батько, Марко Григорович, був управителем маєтностей польського поміщика. Мати, Марія Федорівна (в дівочтві Лясковець), була донькою лісничого з волинського Костополя. Рід матері починався від князів Сангушків і потрапив до України внаслідок поразки польського повстання проти Російської імперії. Родовід багатий і складний: українці, поляки, білоруси, італійці; православні та католики...

Пишучи в листі до Р. Гармаша про свій рід, Мосендз зазначав: "Я не поляк, хоч походжу з українсько-польсько-литовського роду, без краплі московської крові. Хтось від когось мусить походити, й я не соромлюся, що мої предки билися проти тевтонського ордену, проти москалів і багато їх упало у чесному бою, а не захищаючи Москву..." (лист від 18 червня 1948 року).

А мова спілкування в сім'ї була російською, бо татко зробив "належні висновки", коли за українство був запроторений до Сибіру його рідний брат. Після смерті батька, це сталося, коли Леонідові було лише сім років, родина була змушена переїхати до села Маньківці Межирівської волості Літинського повіту. Саме там Леонід здобув початкову освіту у двокласному сільському училищі, там чутливий син "законослухняного батька" відчув, що тільки простий народ не піддавався зросійщенню.

Чистий, наївний Леонід здобував освіту в початковій школі, учительській семінарії, про яку писав: "З нас готували вчителів-обрусителів краю. Заборонено було в нашому середовищі розмовляти українською мовою. В Київській, Подільській, Волинській губерніях додавалася надбавка за обрусіння краю". "Знаєте, я вчився в Вінниці в учительській семінарії, нас було 40; коли була перепись – всі написали, що вони малороси – лише я й ще один – що ми руськіє. Був я російський патріот...."

Отак, російський патріот жив: закінчив семінарію, учителював, потрапив до війська, дослужився до штабс-капітана. А коли "російський патріот" "захлиснувся від величчя історії мого народу", читаючи Тараса Шевченка та Михайла Грушевського, то написав у щоденнику: "за один місяць з мене був український націоналіст".

Вісімнадцятий рік Леонід Мосендз зустрічав вже у лавах армії УНР, у складі Наливайківського полку 1-ої Запорізької Дивізії. Згодом учителював у м. Гнівань над Бугом, брав участь в організації місцевої "Просвіти". Війна-війною, молодість і кохання поруч. Зустрів її і Леонід, та гіркий смак зради лишився на все життя (автобіографічна новела "Лист"). Згодом знову повернувся до діючої української армії, де перебував від вересня 1919 року до 20 листопада 1920 року:

Ще раз, ще раз. Піддасть набій!

Хай це останній стріл...

*Та кинуть зброю ворогам
ніхто не має сил.*

І ще набій, і знов шрапнель,

і знов луна до сіл,

до лук, до гаю, до ріллі

грімке: "Не забувай!

До тебе, рідний краю наш,

ми вернемо! Чекай!

А ти оці останні дні,

Вкраїно, пам'ятай!"

Коли перейшов польсько-український кордон і потрапив до холодних, страшних таборів для інтернованих, Леонід Мосендз захворів на туберкульоз. У Чехословаччині він закінчив гімназію і вступив на хіміко-технологічний факультет Української господарської академії в Подебрадах, залишився асистентом при кафедрі професора Іваниса.

Паралельно з навчанням й асистентською роботою Леонід Маркович Мосендз безкоштовно навчав дітей лекторів Української господарської академії, готував їх до екзаменів. Серед його вихованців була Олена Теліга. Звісно, проблема учитель-учениця-іскра кохання не оминула їх, але Леоніда зупинив віковий розрив і те, що батько Леночки – ректор академії. Втім, протягом життя їх пов'язувала дружба.

Матеріальне становище письменника було скрутним, він жив із численних підробітків, мешкав у бараках, гуртожитках; щоденна виснажлива праця задля шматка хліба, сухоти, напружена наукова діяльність поєднувалися з активною роботою члена ОУН:

Встає майбутнє. І могили

вчорашні — це його межа...

Яка ж це мука бути безсилим

під лезом смертного ножа!..

Та вояк не здавався: з 1925 р. Леонід Мосендз був одним із провідних членів Легії Українських Націоналістів, що складалася переважно з вихідців із Наддніпрянської України на чолі з Миколою Сціборським. Саме члени Легії Українських Націоналістів запровадили вітання Кінного полку Чорних Запорожців "Слава Україні!". Темі становлення нового українця Леонід Мосендз присвятив збірник новел "Людина покірна". Дмитро Донцов назвав його "одним із найкращих, коли не найкращим — із наших... новелістів".

У 1932 році він потрапив до шпиталю на операцію через важкий фізичний стан і загострення туберкульозу.

Коли академія припинила своє існування, Мосендз знайшов роботу в Дослідному інституті виноробства, досліджував технології, написав підручник із виноробства. У час пробудження Срібної Землі Мосендз у 1937/38 р. викладав у Державній академії в Сваляві, а після окупації Закарпаття переїхав до Братислави.

Нарешті Леонід Мосендз відчув себе певніше морально й матеріально. Одружився у 1941 році зі своєю ученицею словачкою Магдалиною Папанковою, молодшою на 18 років; а у 1945 р. Магда Мосендзова народила дочку Марійку. Знаючи "визволителів", Мосендз лишив родину і з нансендівським паспортом виїхав у 1945 р. до Австрії.

Леонід Маркович Мосендз багато друкувався. Писати ж він почав у дитинстві, віршував російською; тільки вояком заримував рідною. У збірці "Зодіак" поет помістив вінок сонетів, де утверджує вічну юність Нації:

*Ave, Марія! кличе дзвін
Захід паленіє, ще день один...
Ave, Марія! Вечірня тінь
Од вежі синіє на схід, в далечинь...
Ave, Україно!*

Поет багато читав чеською, французькою, німецькою, англійською, перекладав з цих мов.

*Було прочитано томи книжок,
томи своїх написав...
Читаний, писаний – кожен рядок
краплю душі відбирав.*

У м. Інсбрук Леонід Маркович заприятелював з Юрієм Кленом (О. Бургардтом), із яким разом 1947 р. видав (під спільним псевдонімом Порфирій Горотак) збірку пародійних віршів "Дияволічні параболи". Мав зустрічі зі Степаном Бандерою та Ярославом Стецьком.

Готуючись до нової операції, Леонід писав сестрі: "Я боюся, що це останній лист, який я тобі пишу, й що швидко прийдеться мені мандрувати. Якби здоров'я, а то я не витримаю вже. Але піду."

Леонід Мосендз був закоханий в осінь (як і О. Стефанович), створив трепетні акварелі "мудрого осіннього мовчання", "чергу вмирання і життя".

*Благословенні одпочивні,
Ясного жовтня мудрі дні,
І ночі, зоряністю дивні,
Й проміння радісно-сумні.
Благословенно будь же лоно,
Яке приймає стиглий плід,
Щоб через смерти перепону
Й життя новий прокласти слід...*

Золотавої осені, на Покрову, 14 жовтня 1948 р., під час другої операції він випустив кермо з долонь і на крилах вітру піднісся до осінніх зірок.

"Гей, нум, хлопці, до зброї!" – несподівано залунало на цвинтарі м. Бльонау, що в Швейцарії. Це на прохання Леоніда Марковича Мосендза заспівало двоє друзів-українців (решта були іноземці), проводжаючи поета у Вічність...

04.10. Куровський Дмитро Мусійович (1922-1988) – український поет, журналіст, вчитель.

Народився Дмитро Мусійович Куровський 4 жовтня 1922 року у с. Мала Загорівка Борзнянського району Чернігівської губернії у родині колгоспника.

З 1932 по 1939 р. навчався в плісецькій середній школі, потім вступив на філологічний факультет Ніжинського педагогічного інституту імені Миколи Гоголя. З другого курсу мобілізований до Радянської армії. Служив авіатором. Кінець війни зустрів у м. Варшаві.

У 1946 р. повернувся до інституту, а після його закінчення у 1949 р. продовжив навчання в аспірантурі при Київському державному університеті. У 1950-1960 рр. працював кореспондентом, інспектором Чернігівського облоно, викладачем у Миколаївському, Чернігівському педінститутах, вчителем в середніх школах м. Устилуга та м. Чернігова.

Ще навчаючись у школі почав писати вірші. Після війни вірші Куровського помітили визначні київські літератори. На початку січня 1946 р. Володимир Сосюра дав йому рекомендацію на роботу в

часописі «Україна молода», зазначаючи: «Пред'явник цього, т. Куровський безумовно талановитий молодий поет... У т. Куровського хороші поетичні перспективи!». Вважав «справді здібним» поета й інший класик – Максим Рильський. 11 січня 1957 р. в листі до редакції журналу «Дніпро» він просив опублікувати «декілька віршів т. Куровського, а надалі – не спускати автора з окна».

Окремі вірші Дмитра Мусійовича Куровського покладені на музику і стали популярними піснями, зокрема «Соловейко співає на цвинтарі», «Між білих берез» (композитор Микола Збарацький). Куровський також займався перекладами, був активним автором обласного літературного радіожурналу «Сонячні кларнети». Був одним із засновників Чернігівського осередку Національної спілки письменників України (членом спілки став у 1971 р.).

Помер Дмитро Мусійович Куровський 16 серпня 1988 р. Похований у с. Мала Загорівка.

04.10. Ільченко Олесь Григорович (1957) – український поет, прозаїк, сценарист.

"Я отримав цілком несподіване, а тому й неймовірно приємне задоволення після написання казок для дітей та детективів для підлітків. Якось Леся Воронина, пильно дивлячись мені у вічі, сказала: "Ви можете написати казку для дітей". Я подумав і написав. Тепер мушу писати ще і ще... Але, взявши на себе цей обов'язок, відчув, що в мені відкрилися якісь чакри. Я вже написав казку просто для себе, і відчуваю, що це ще не кінець. Може, це старість? Дитинію, мабуть"

Олесь Ільченко народився в місті Києві 4 жовтня 1957 року. Освіта – природнича і літературна: закінчив Київський педагогічний університет ім. Драгоманова і Московський літературний інститут ім. Горького. Автор численних публікацій в пресі на культурологічні теми. Лауреат телепремій "Тэффі" й "Телетріумф" (2006 р.). Член Асоціації українських письменників, Національної спілки письменників України, Національної спілки журналістів України. Пише вірші та сценарії (на один з них поставлено художній фільм "Я той, хто є" (1990), реж. О. Володіна). Вірші перекладено в США, Сербії, Росії.

Автор поетичних збірок: "Зимовий сад" (1993), "Інакший красвид" (1997), "Аркуші" (2004), "Міста і острови" (2004), "Розмова перед тишею" (2005), "Сузір'я Ас".

Автор містичного детективу "Місто з химерами" (лідер рейтингів BBC і "Книги року"), а також творів для дітей: книжки поезій "Розмова

перед тишею" (2005) та "Деякі сни, або Київ, якого немає" (2007) увійшли до шорт-листів найкращих поетичних збірок відповідних років Всеукраїнського книжкового рейтингу року. Книга "Наші птахи" посіла третє місце на Міжнародній виставці "Медвін", у категорії "науково-популярна література". Персональна фотовиставка "Аркуші" — галерея "Ірена", Київ, 2004. Колективні фотовиставки – Вроцлав, Краків, Гданськ, 2005.

У дитинстві Олесь відмовився від пропозиції класика українського кіно Віктора Івченка зіграти іншого класика — малого Довженка в екранізації "Зачарованої Десни". Тривалий час працював журналістом, редактором на телеканалі "1+1". Головний редактор проекту "Танцюю для тебе". Редактор редакції шоу-програм на ТБ (програми "Перший мільйон", "Форт Буаяр", "Самый умный").

Олесь Ільченко колекціонує старі київські цеглини, любить подорожувати й інколи ходить з друзями фотографувати зникаючий Київ. 2010 року Олесь Ільченко подарував Національному музею літератури видання 1920–х, 1940–х і 1960–х років. Усі вони — з родинної бібліотеки. "Звісно, шкода розлучатися з книжками, що стали вже рідними, але я подумав, що деякими речами людина не може володіти одноосібно, треба, щоб вони були доступні багатьом", — зауважив Олесь Ільченко. Найдорожче тут для нього — видання "Царівни" Ольги Кобилянської (харківське кооперативне видавництво "Рух", 1927 рік), оскільки це спогад про покійну маму. Є також книги Лесі Українки, Леоніда Глібова, Марка Вовчка, видання воєнного періоду творів Івана Франка та Андрія Малишка, ювілейне факсимільне видання 1964 року "Заповіту" Тараса Шевченка. За цими, тепер уже музейними експонатами, можна вивчати історію книгодрукування в Україні ХХ ст.

Твори Олеся Ільченка:

- Відьма навчена
- Життя та неймовірні пригоди хлопчика з Нанта Жюля-Габрієля Верна (дитинство Жюля Верна)
- Один день хлопчика з Вінчі (дитинство Леонардо да Вінчі)
- Два життя Вінстона з роду Мальборо (дитинство Вінстона Черчілля)
- Хто не жив посеред бурі, той ціни не знає силі (дитинство Лесі Українки)

09.10. Михайличенко Гнат Васильович (Ігнатій Михайлович Гнатко)(1892-1919) - український письменник, політичний діяч, член

Центральної Ради. У 20—30-і рр. XX ст. вулиця Пилипа Орлика мала його ім'я.

Гнат Васильович Михайличенко народився 9 жовтня 1892, у с. Миропілля Краснопільського району.

Син селянина. Навчався у 1908—1912 рр. у Харківському рільничому училищі, звідки за зв'язки з есерами його перевели до Московського рільничого училища. Мешкаючи в Москві, продовжив навчання в університеті Шанявського. У часи Першої світової війни у 1914 році Гнат Васильович був мобілізований до армії, втік з фронту, перебував на нелегальному становищі. 1916 р. за належність до харківської організації лівих есерів військовий суд засудив його до шести років каторги (яку замінили засланням) й довічного поселення в Сибіру. Покару відбував у с. Тулуп'єму Нижньоудинського повіту Іркутської губернії.

Після Лютневої революції 1917 р. повернувся в Україну. Був одним із лідерів Української комуністичної партії (боротьбистів). Від лютого по квітень 1919 р. входив до колегії Київської ГубЧК. Від березня 1919 р. — нарком освіти УСРР. Співредактор (разом із Михайлом Семенком) першого числа "Мистецтва". У травні-липні 1919 р. воював на Західному фронті. З приходом до Києва у вересні 1919 р. Добровольчої армії перейшов на підпільну партійну роботу. Разом із Василем Чумаком 21 листопада 1919 року Гнат Васильович Михайличенко був розстріляний денікінською контррозвідкою за участь в організації повстання проти білогвардійців на Київщині.

Гнат Васильович почав писати вірші з 1911 р., прозу з 1915 р. Він автор "Блакитного роману" (Харків, 1921), повісті "Історія одного замаху. (Історична повість з життя українських революціонерів до революції)" (Одеса, 1918), збірки "Новелі" (Харків, 1922), віршів. З передмовою і за редакцією Михайличенка вийшла посмертна збірка оповідань Андрія Заливчого "З літ дитинства" (Київ, 1919).

13.10. Кулеба Григорій Іванович (1932-1990) – український поет, прозаїк.

Народився Григорій Іванович Кулеба 13 жовтня 1932 року в селі Губиниха нині смт у Новомосковському районі Дніпропетровської області України.

У 1965 році закінчив Вищу партійну школу в Києві. Працював у редакціях газет, видавництвах "Дніпро", "Радянський письменник".

Дебютував як поет в 1952 році. Автор збірок віршів "Степовий вінок" 1958, "Безсмертники" 1963, "Родовід" 1968, "Гони" 1971, "Право на хліб" 1973, "У сяєві дощинки" 1985, творів для дітей "Дивна скрипочка" 1975, "Лісовичка" 1979, поеми "Альошка Живи-вода" 1969, повістей та оповідань "Не забудь мого імені" 1975, "Терпка роса" 1979, роману із сільського життя "Скипень" 1985 та ін.

Багато переклав з білоруської поезії Максима Танка й з латиської Едуардаса Межелайтіса.

Помер Григорій Іванович Кулеба 14 квітня 1990 року у місті Києві.

15.10 Штогаренко Андрій Якович (1902-1992) – український композитор, педагог, музично-громадський діяч. Заслужений діяч мистецтв УРСР, Народний артист УРСР, Народний артист СРСР.

На сучасному етапі духовного відродження України особливо актуальною є здатність української композиторської еліти ХХ ст. у своїх творах поєднувати найсуттєвіші особливості музичної культури національної спільноти та, відповідно до нових світоглядних й ідеологічних засад, трансформувати ці особливості з кожним новим витком історичного розвитку. Талановитим композитором українській музиці є Андрій Якович Штогаренко, талант якого сформувався під впливом традицій української музичної класики. Головною особливістю його творчості став інтерес до національної історії та життя українського народу.

Початок ХХ століття. Нові Кайдаки – робоче передмістя колишнього Катеринослава. Батько майбутнього композитора - Яків Софронівч – токар на Брянському металургійному заводі та великий шанувальник музики. Він грав на багатьох народних інструментах, брав активну участь у театральних аматорських виставах. Мати добре співала народні пісні, а також мала акторські здібності. Ще в ранньому дитинстві маленький Андрійко чув багато пісень від матері, яка чудовим грудним голосом якось особливо зворушливо їх співала. Любов до музики була в сім'ї дуже сильна та надихнула створити всій власний самодіяльний ансамбль народних інструментів. Граючи на балалайках, мандоліні, гітарах, баянах, члени родини виконували для публіки як класичні та побутові п'єси, так і народні композиції «з родзинкою». Спочатку коло слухачів обмежується друзями та сусідами, але поступово слава аматорського колективу зростає. Гурт роз'їжджає з концертами по промислових центрах півдня України, шахтарських селищах і містах Донбасу. З семи років маленький Андрійко назавжди

зв'язав своє життя з музикою. Саме в цей період зароджується у нього любов до барвистого інструментального втілення народної пісенності, творча вигадка та винахідливість.

У 1912 році батьки майбутнього композитора, зібравши останні кошти, віддали хлопця до Катеринославського музичного училища по класу фортепіано у викладачки Зінаїди Григорівни Разловської, однієї з кращих педагогів міста. Саме тут юний композитор створює перші невеликі фортепіанні п'єси, в яких яскраво відчувалася прихильність хлопця до народної музики. Попри великий потяг до творчості, серйозно займатися музичною композицією Андреві не судилося, бо в освітньому закладі не вистачало фахових педагогів. А у 1916 році й узагалі навчання було перервано, бо родина Штогаренків, мусила покинути рідне місто в пошуках роботи. Після багатьох мандрувань родина оселилася на Донбасі, де батько майбутнього музиканта організував драматичний гурток, хором якого керував 16-річний Андрій.

Згодом доля знову приводить творчу родину до рідного міста. Саме у селі Бородаївці почався самостійний шлях Андрія Штогаренка в галузі музичної самодіяльності. Він став керівником музично-інструментального ансамблю, який складався з простих сільських мешканців. Вчителі грали на скрипках, віолончелі, альті, контрабасі, на трубі грав старий колишній солдат царської армії, на кларнеті – колоритний місцевий циган. Сам керівник оркестру виконував партію фортепіано та фісгармоні. Ця робота захопила молодого музиканта, адже вона розширювала його практичні знання з музики та творчі горизонти. Щоб зібрати колектив на репетицію, доводилося кожному учасникові їздити один за одним від села до села. Але ці труднощі забувалися, коли оркестр виходив на сцену та дарував справжній вирій емоцій і почуттів. Без них не обходилося жодне свято, жодна театральна вистава, тож цей самодіяльний оркестр став справжнім культурним осередком серед місцевих мешканців.

Цей організаційний та педагогічний досвід став у пригоді для подальшої роботи молодого музиканта. Андрія Штогаренка запрошують керувати оркестром народних інструментів при Новокайдацькому робітничому клубі, де він створює низку музичних комедій. Одночасно з цим напрямком починається й педагогічна діяльність композитора. У 1920-ті роки він з ентузіазмом викладає співи у школах Дніпропетровська, читає просвітницькі лекції, організовує мистецьки бесіди, влаштовує конкурси музикантів-виконавців. У 1926 році з кращих аматорів-музикантів міста він організовує ансамбль

гармоністів. Музичний колектив користувався такою популярністю, що йому було надано звання «Першого українського камерного ансамблю гармоністів». Як художній керівник ансамблю Андрій Якович Штогаренко ставив мету популяризувати народну творчість та кращі твори українських композиторів. Ця відповідальна робота стала для молодого музиканта стимулом для власної творчості. В цей період він багато пише, розширюючи своїми творами репертуар ансамблю, і одночасно працює над собою, займаючись самоосвітою. Проте, вимогливий до себе. Він зрозумів, що йому не вистачає глибоких системних знань у галузі музики, що самотужки йому з цим не впоратися.

У 1930 році, перебуваючи у Харкові зі своїм ансамблем, Андрій знайомиться з молодими композиторами Валентином Борисовим і Миколою Колядою, які допомогли йому вступити до Харківської державної консерваторії на факультет теорії композиції у клас видатного педагога професора Богатирьова. Навчання в консерваторії йшло успішно. Свій досвід музичної роботи Андрій Штогаренко поєднував з ґрунтовним вивченням теорії композиції та одночасно інтенсивно займався творчістю. Старанність, принциповість, наполегливість та велике бажання навчатися – все це допомогло студентові закінчити Харківську консерваторію з чудовими результатами. На закінчення курсу в консерваторії він подав дипломну роботу під назвою «Про каналські роботи – поема-кантата для хору солістів та великого симфонічного оркестру». Цей твір вийшов за межі звичайної дипломної роботи. Своїми видатними художніми якостями він одразу ж привернув увагу громадськості та зробив відомим ім'я композитора. Ця поема-кантата змальовує працю закріпаченого селянства за часів Катерини II. До копання каналів на річці Синюсі були залучені й запорозькі козаки, які після зруйнування Запорозької Січі змушені були тяжко працювати. Народна пісня яскраво малює, як поневолені, закріпачені таким способом запорожці йдуть на каналські роботи ніби для того, щоб копати собі власні могили.

На основі матеріалу цієї народної пісні композитор будує свій перший великий твір. Але його думка охоплює більше, ніж те, про що співається у пісні. З великим художнім смаком і справжнім поетичним хистом він розвиває сюжет далі: змальовує постать козака, знесиленого важкою роботою, який сидить на краю каналу та згадує свою кохану. Після тяжкої хвороби молодий козак загинув, а дівчина від ворона дізналася про його гірку долю. Саме розмови дівчини з вороном

є кульмінацією всього твору. Композитор використовує у своїй баладі декілька народних мелодій. Крім того, мелодії написані Андрієм Штогаренком, не випадково нагадують інтонаціями народну пісню, бо саме вона є невичерпаним джерелом, з якого автор брав різні барви, аби намалювати музичне полотно. Він виводить народ як головного персонажа, надаючи йому сильних емоцій, говорячи про нього зворушливою мовою художніх образів.

Творчість українського композитора Андрія Яковича Штогаренка сьогодні є своєрідною сполучною ланкою між українською класикою та сучасністю. У його творах ясно відчутна опора на український пісенний фольклор, особливо на пласт, пов'язаний із історичними піснями. Головними рисами його творчості є яскравий мелодизм, монументальність, стрункість форм. Для композитора характерні змішані, прикордонні форми, такі як концерт-сюїта та симфонія-кантата. Його високопрофесійна музика сповнена внутрішньої енергії, оптимізму та відрізняється тембровою барвистістю, опорою на національні мелодійні обороти.

Важливе значення для формування музичної мови Андрія Штогаренка мала творчість деяких композиторів-класиків. Наприклад, інтерес до музичного фольклору, до окремих гармонічних засобів, до героїчних образів композитор успадкував від Миколи Лисенка. Активно-творчий підхід до народної пісні та деякі особливості багатоголосся, в якому органічно поєднуються підголоскові форми з засобами класичної поліфонії, якоюсь мірою споріднюють його і з Миколою Леонтовичем. Помітний вплив на формування стилю композитора мала «Могучая кучка», зокрема такі її видатні представники як Модест Мусоргський і Олександр Бородин. Це відчувається і в образній спрямованості музики, і в особливостях драматургії, й у гармонічній мові. Помітні також в'язки із Римським-Корсаковим, особливо у галузі колоритно-виразної оркестровки. Великим джерелом формування стилю композитора була також сучасна йому прогресивна українська музика. Особливо значним був вплив талановитого українського композитора Миколи Коляди, що відчувається й у виборі тем, і в творчому підході до фольклору, і в застосуванні деяких гармонічних засобів.

У доробку композитора можна виділити кілька основних груп образів. Першу становлять ті, в яких відтворена патріотична тематика, якій композитор присвятив значну кількість своїх вокальних, симфонічних і вокально-симфонічних творів. Ця тема лягла в основу

творів «Гей, слов'яни, до зброї» на слова Ю. Зорі та «Що за вітер з-за гори» на слова А. Малишка. Мужній, суровий, активно-динамічний характер головних образів накладає свій відбиток на стиль митця в цілому. Хорова музика посідала чільне місце у творчості композитора. Він завжди прагнув відтворити у хоровій музиці гострий драматизм, конфліктність, героїчну атмосферу. Інноваційне бачення симфонічної музики стверджує симфонічна кантата Андрія Яковича «Україно моя». Кожна з частин цього твору, що синтезує сфери симфонізму та вокальної музики, інструментальне та вокальне начало, спирається на чітко визначене жанрове коло. Фундаментом першої частини є дума та історична пісня, другої – колискова і плач, третьої – молодецька та масова пісні, четвертої – веснянка.

Поряд із героїчними образами у творах композитора значне місце посідає лірика найрізноманітніших планів. Часом вона світла, спокійна, епічно-врівноважена, часом – схвильована, емоційно напружена і навіть скорботна, але майже завжди обарвлена в мужні суворі тони. Як приклад, Сюїта для симфонічного оркестру «Пам'яті Лесі Українки», сюїта № 4 для струнного оркестру, поема для струнного оркестру «Пам'яті Кобзаря».

Третя симфонія «Київська», присвячена місту Києву, є одним із наймонументальніших програмних симфонічних творів Андрія Яковича Штогаренка. Певного літературного сюжету симфонія не має, але конкретизований відносно змісту тематизм, який спирається на український пісенний і танцювальний фольклор, ясно розкриває задум композитора – показати історію міста від давніх часів до сучасності, а разом з ним – історію народу. Ідея створення симфонії зародилась у композитора ще на початку 60-х років, під час створення музики до мультфільму про народного героя давньої Русі – Микиту Кожум'яку. Саме тоді Андрій Якович вивчає величезні пласти старовинних українських наспівів – кантів і обрядових пісень. За типом драматургії «Київська» симфонія належить до епічного симфонізму, який продовжує традиції професійної школи. Епічність мислення проявилась у врівноваженості форми, розспіваному тематизмі, розповідності викладення музичної думки. Водночас у розвиток епічного плану втручаються елементи конфліктної драматургії, що надають звучанню героїчного забарвлення. У симфонії переважають героїко-епічний та лірико-епічний характер розвитку матеріалу, втіленого в різноманітних ракурсах. Крайні частини тяжіють до героїчної, а середні – до ліричної епічної драматургії. Використання

народно-жанрового колориту є типовим для епічного симфонізму, а його поєднання з самотністю музичної мови і мислення, стрункістю та логічністю композиції поставило «Київську» симфонію Андрія Штогаренка в один ряд із найкращими симфонічними зразками української музики XX століття.

Помітне місце у музиці Андрія Яковича займають також сатиричні та гумористичні образи. Їх втілено у багатьох його творах, різних за тематикою і за жанрами. Це й романс «Ви чули ту пригоду?», й окремі епізоди вокально-симфонічної повісті та симфонічна п'єса «Сатира». Світлий, життєрадісний талант композитора втілювався й у дитячих піснях. Як педагог Андрій Штогаренко чудово знав психологію дитини й особливості дитячого співу. Число його дитячих пісень перевищує два десятки. Написані з великим смаком і любов'ю, ці пісні відзначаються яскравими та влучними характеристиками персонажів. Вони цілком вкладаються у сферу розуміння дитини та справедливо набули великої популярності серед малечі. У «Симфонії-казці» для симфонічного оркестру принципи роботи над народнопісенним матеріалом дістають свого подальшого розвитку. Основою цього твору є народні дитячі пісні: «Колискова», «Павук та муха», «Козенятко» та «Про журавля, журавлиху та журавлика». Метою автора було створити симфонічний твір на матеріалах народних казок і показати слухачам всю глибину народної мудрості.

Нарешті, ще одну, досить визначну сферу музики композитора становлять танцювальні образи народного характеру, які не тільки втілюються в окремих жанрово-побутових картинах, а й накладають свій відбиток на інші образи, часом навіть ліричні. Серед яскравих музичних картин танцювального характеру особливо виділяються «Гопак» і «Танок-фінал» з симфонічної сюїти «Пам'яті Лесі Українки», «Вальс» і «Святковий танок» з сюїти № 4. Усі образні сфери творчості Андрія Яковича зумовили й вибір відповідних виразних засобів, що походять із різних джерел. Одним із найважливіших з них є українська народна творчість. Серед фольклорних жанрів митця цікавлять, перш за все, українські думи та історичні пісні, деякі побутові пісні (сирітські, наймитські, про жіночу долю), жартівливі пісні-танці, народна інструментальна музика. Він часто використовує характерні для них інтонації, ладові, гармонічні, поліфонічні, структурні та інші особливості, творячи за їхньою допомогою оригінальні теми, які виявляються близькими за характером до народних пісень і танців.

Плідне творче довголіття композитора – це шість симфоній, ряд інших масштабних симфонічних, вокально-симфонічних, інструментальних і вокальних композицій, котрі завоювали визнання, щире захоплення слухачів не лише нашої країни, а й за кордоном. Його музика звучить в інтерпретації багатьох колективів, видатних солістів, співаків та інструменталістів, у концертних залах, театрах, по телебаченню і радіо, записана на платівки.

Багато сил і творчої енергії Андрій Якович віддавав вихованню композиторських кадрів. Багато років він очолював кафедру композиції Київської державної консерваторії імені П.І. Чайковського, близько 15 років був ректором цього вишу. З його класу вийшли нині вже відомі музиканти – О. Винокур, К. Віленський, Ю. Іщенко, О. Костін, Е. Мілка, В. Подвала, І. Поклад, М. Степаненко, В. Тилик, В. Філіпенко, Нгуен Дик Тоан (В'єтнам) та інші.

На уроках Андрія Яковича завжди була невимушена творча атмосфера. Він підкоряв студентську аудиторію своєю величезною ерудицією, здатністю легко імпровізувати та уважно слухати кожного. Композитор настільки захоплено, строго, але й доброзичливо аналізував творчі опуси молоді, що після навчання кожному хотілося ще презентувати вчителю свої творчі доробки. Андрій Штогаренко й сам часто показував учням свої твори, над якими він працював, радився з ними. Прислухався до ідей та пропозицій. В такі моменти він ставав для студентів не стільки педагогом, скільки старшим колегою та наставником. Андрій Якович володів винятковим педагогічним тактом: він завжди культивував індивідуальність студента, намагався знайти переконливі аргументи в кожному конкретному випадку.

Велику творчу та педагогічну діяльність Андрій Штогаренко поєднував із активною громадською роботою. З 1937 року його обирають заступником голови Харківського відділення Спілки композиторів. Після обрання на посаду голови Спілки в 1968 році Андрій Якович багато сил та енергії віддавав своїм новим обов'язкам. Пленуми Спілки неодноразово були присвячені творчості молодих композиторів і музично-популяризаторській роботі в різних громадських організаціях, тобто питанням, що завжди хвилювали композитора. Тепер йому частіше доводилося виступати в ролі публіциста, для якого критерієм оцінки діяльності митця є громадське розуміння та відбиття життя, народність, майстерність, що виражається сукупністю новаторства і традицій. Композитор неодноразово нагадував у своїх виступах, звернених до тих

композиторів, які тільки входять в мистецтво, давно відому істину, що розквіт і збагачення національної культури немислимі без глибинного переосмислення фольклору.

Завдяки зусиллям Андрія Штогаренка в Києві в 1962 році був організований Міжнародний музичний конкурс імені Миколи Лисенка. Цей конкурс був не тільки творчим змаганням, а й форумом музикантів різних поколінь, на якому вони обмінювалися досвідом, накреслювали перспективи подальшого розвитку виконавської майстерності. У 1970 році композитора було запрошено до участі в роботі журі IV Міжнародного конкурсу імені П.І. Чайковського за фахом «Вокал». Також він брав участь в роботі журі V Міжнародного конкурсу ім. П. І. Чайковського за фахом «Фортепіано».

За плідну творчу роботу композитор неодноразово отримував нагороди і відзнаки уряду: Державну премію СРСР 1946 та 1952 рр., Державну премію УРСР ім. Т. Г. Шевченка 1974 року. У 1972 році йому було надано звання народного артиста СРСР. Невтомний організатор, захопаний у свою справу митець, талановитий композитор, палкий і активний популяризатор української музичної культури, Андрій Якович завжди й всюди ставив собі за мету, визначав як надважливе завдання – відкривати громадськості невичерпні художні скарби української культури. Помер Андрій Якович Штогаренко 15 листопада 1992 року. Похований на Байковому кладовищі.

17.10. Яхневич Оріся Михайлівна (1947) – українська письменниця, поетеса, авторка пісень.

Оріся Яхневич. Це ім'я живе на вустах кожного придністровця, і не тільки. Про неї знають і кияни, і санкт-петербуржці, одесити і львів'яни, навіть канадці та американці. Мабуть, багато із тих, хто знайомий з Орісею Михайлівною тільки через поезію задавали собі запитання: хто вона?

Оріся Михайлівна Яхневич – це перш за все переповнена вщент любов'ю жінка, це – митець, животворящий поезію, таку ніжну і задушевну, як чарівний голос скрипки, таку лагідну та спокійну, як світанкова роса, таку одержиму і вольову, як ранкова гроза, блискавиця. Її поезія, як пісня, що ллється з грудей. Коли радісна, як дитя, коли печальна, як музика дощу.

Саме такі книги і повертають людину до справжнього у ній – до душі, яка, можливо, інколи дримає, але ніколи не погодиться з думкою, що їй немає місця у світі людей. І це найважливіший висновок, з яким

щедро ділиться і не боїться його повторювати «добра фея з гірської провінції», поетеса високого духу і люблячої душі Оріся Яхневич...

Оріся Михайлівна Яхневич, донька сільського коваля, народилася 17 жовтня 1947 року в селі Семенівка Городенківського району під знаком Зодіака Терези. Люди цього знаку особливо чутливі до краси, до мистецтва, до літератури. Саме такою є і Оріся. Та доля розпорядилась по – іншому.

З семи років дівчинка після застуди і якогось невідомого вірусу злягла на довгі 25 років і вже була безнадійною після висновків лікарів, але з допомогою Господньої сили мужньо переборола слабкість і віднайшла крок за кроком насагу до життя. Щоб не померти і якимось припинити хворобу, що могла довести її до смерті, Оріся погодилася на болючу операцію, коли треба було окремо ламати кінцівки рук і ніг. А ламати лікарі могли тільки без анестезії, яку заборонено Орісі давати, щоб не заснула назавжди. Ламали і розривали скручені хворобою руки і ноги впродовж двох найтяжчих років кожної п'ятниці. А після кожного ламання накладали гіпс.

Один Бог був свідком надлюдських мук. У перші роки, коли ровесники йшли до 2, 3, 4 класів, Оріся залишалася одна, хата «тріскала» від крику. «Діти бігають, граються, вчаться, — розповідає Оріся Яхневич, — ось і сестричка. Завжди їй ніколи: уроки, уроки. А я? Добре, що мама поруч: то грілку до ніг прикладе, то постіль поправить. Я ж лежала, щільно замотана від ніг до голови. Чекала з нетерпінням тата з кузні, який неодмінно знаходив для мене лагідні слова і мріяла. Згадувала першу вчительку, світ навколо, і по- дитячому щиро вірила, що скоро все погане минеться і я буду така, як усі».

Довелося Орісі екстерном навчаючись закінчувати школу (в цьому їй посприяли рідна сестра-близнючка Мирослава, сусідка-подружка Параска та учителька Семенівської школи і мама).

Ровесниці поволі ставали дівками, одружувалися, а гірка доля позбавила її права кохати, тримати на руках немовля, та не вбила юної душі, не зчерствіло серце. Настав час, і вона зрозуміла: кричати немає сенсу. Що допоможе? Заспокоїлася. Знайшла розраду в віршах.

В 1977 році побачила світ перша книжка поетеси «Я іду» з передмовою відомого поета Дмитра Павличка. В 1984 році вийшла друком друга поетична книжечка Орісі Яхневич — «Путь».

В 1985 році її прийняли до Спілки письменників України. І тоді ж вона вступила до Всесоюзного літературного інституту імені Горького

(щоправда, не вдалося його закінчити – через хворобу та подальші суспільні процеси).

Згодом друга збірка «Путь» (1984). За нею – «Сонце і гроза» (1993), «Нескорена» (1994), «Чари любові» (1996), «Тепло любистка» (1996), «Еще не вечер» (1997), «Молімось» (2003), «Крізь час і простір» (2005), «Горіння» (2008), «Назустріч сонцю» (2012).

Орися Михайлівна Яхневич – лауреат премій імені Григорія Никифорука, імені Тараса Мельничука, імені Леся Мартовича.

До кінця своїх днів завжди з Орисею була поруч рідна ненька (її не стало в 2007 році). Нині доглядає немічну тітку племінник Іван Андрухович, який працює в районному відділі освіти. Навідуються рідні з села Семенівка, приходять друзі, яких за час життя в м. Городенка Оріся Михайлівна набула чимало.

17.10. Курлат Йосип Борисович (1927-2000) – український дитячий поет, перекладач, засновник Всеукраїнського фестивалю дитячої поезії.

Він носив клеймо «сина ворога народу», стикався з утисками й критикою, але всією душею любив літературу і розвивався разом з Василем Стусом, Ліною Костенко та іншими «забороненими». Розповідаємо, яким був творець знаменитого «Обрію» Йосип Курлат.

Йосип Курлат народився в Луганську 17 жовтня 1927 року. У тому ж році його батька репресували та розстріляли. Щоб не носити клеймо «ворога народу», вітчим дав Йосипу своє по батькові та прізвище. Надалі, саме ім'я та прізвище не раз зіграють злий жарт у житті поета.

НЕПівські тридцяті в Луганську проходили сито і спокійно в порівнянні з післяреволюційними 20-ми. Як не раз згодом згадував Йосип, їм, хлопчиськам, хотілося «військової романтики», «боротися з ворогом». Але, як то кажуть, іноді варто бути обережніше зі своїми бажаннями. Саме поколінню Курлата через якийсь десяток років доведеться по-справжньому дізнатися, що таке війна.

«Жизнь свою за други своя»,

Незатейливые парнишки —

Ваньки, Васьки, Алешки, Гришки, —

Внуки, братики, сыновья! — напише Анна Ахматова.

З Луганська разом з матір'ю і сестрою Йосип виїжджає до Середньої Азії в 1941-му році. Там він вчиться в ремісничому училищі зв'язку, потім у військово-морській і артилерійській спецшколах. Взимку 1943 року, підробивши документи, Йосип Курлат добровольцем йде на

фронт. Не дочекавшись 18-и років, отримує звання молодшого лейтенанта і командує стрілецьким взводом.

Згодом Курлат неохоче говорить про війну. Від дитячої романтики не залишилося і сліду.

Після війни та демобілізації в 1947-му Йосип вступає на факультет іноземних мов у Харків. Свої студентські роки описує в листі до своєї дочки Наталі. Уривок листування публікують в журналі «Особняк» вже після смерті поета у 2017-му році.

«Часто згадую своє студентське життя, коли я навчався спочатку на стаціонарі — в Харкові (з 1947 р.), а потім в Москві (з 1955 р.). У Харкові в інязі наш гуртожиток був у глинобитному бараку, і дуже холодно було в ту зиму, понад 20 морозу, іній товщиною з палець виступав зранку на внутрішніх стінах. У нашій кімнаті (зі мною жили ще троє хлопців-фронтовиків) ми повісили плакат: “Великий полярник Амундсен сказав: “До холоду звикнути не можна — його можна тільки терпіти”. За такого страшного морозу я був тоді ще у своїй форменній офіцерській шинельці. І ось “за активну громадську діяльність” мене несподівано преміювали “промтоварним” талоном, який давав право на покупку в магазині осіннього пальта (хліб тоді, до речі, теж продавали тільки за картками, і нам вічно його не вистачало) — за 596 р.»

Після навчання в Харкові Йосип Курлат змінив чимало професій і місць проживання. Працював на будівництві Каховської ГЕС простим бетонником, учителем англійської, кореспондентом і редактором в газетах Запоріжжя, Чернівців, Києва.

Саме в цей період Йосип починає професійно займатися поезією. Юнацькі проби пера виходять на якісніший рівень. Перші вірші були опубліковані в газеті «Луганська правда». Його проби помічають, і в 1955 році він вступає до Літературного інституту ім. Горького в Москві.

В Літературному інституті Йосип потрапив в істинно сприятливий ґрунт. Роберт Рождественський, Юна Моріц, Белла Ахмадуліна, Ліна Костенко — це неповний список «гучних» імен, з якими вчився Йосип Борисович Курлат.

З Беллою у Йосипа склалися дружні стосунки. Для неї він був як старший брат. На лекціях в інституті поет написав їй цілий цикл оповідань.

У своїй книзі «Стратити не можна помилувати» Курлат згадував, як захищав дівчаток:

«Згадалася одна штучка, складена в жарт в 1955 році на творчому семінарі в Олександра Коваленкова. Були на нашому курсі дуже занудні та сволочні молоденькі поети, які безглуздо критикували Беллу Ахмадуліну і Юнну [Моріц всякий раз. Ось я і склав на лекції чотири рядки, коли задали привести приклад точної рими:

Только Вова Фирсов стих —

Кузнецов читает стих.

А скажите, то не вы ли

На Тверском под вечер были?».

Взагалі Йосип Курлат мало конфліктував з одногрупниками, вважаючи за краще чесні дискусії та творчі вечори.

Однак стати частиною «московської тусовки» Йосипу не судилося. Вірші, які поет опублікував в журналі, зарахували до "антирадянських". Курлату запропонували закінчити навчання заочно, на що він і погодився.

Як згадував пізніше поет, особливу роль зіграв і антисемітизм в рядах керівної партії. Тут-то і зіграли злий жарт і ім'я поета в честь «батька народів» Йосипа Джугашвілі, і прізвище, яке Курлат успадкував від вітчима.

З Москви в 1961-му році Йосип Курлат поїхав до Донецька — великий промисловий і культурний центр тоді ще радянської України. Там працював кореспондентом газети «Комсомолец Донбасу» і редактором на місцевому телебаченні.

Саме в цей час Курлат багато пише і публікується. Тут же, в Донецьку, організовує регіональне літературне об'єднання «Обрій». У нього входять Василь Стус, Лев Берінський, Марк Вейцман, Галина Гордасевич. Уже в 90-роки в Сєвєродонецьку буде діяти літературне об'єднання з такою ж назвою, тільки з позначкою — «імені Василя Стуса».

Іменем Стуса за ініціативою Курлата назвуть і дорослу бібліотеку в Сєвєродонецьку. У Донецьку ж через спілкування з дисидентами Курлат довго не затримався. Вже через 4 роки, в 1965-му році Йосип переїжджає до Сєвєродонецька, пише вірші для дітей, дорослих. У 90-і роки перейшов до мемуарів.

Своїм же захопленням поезією для дітей Йосип Борисович Курлат вдячний, не в останню чергу, Корнію Чуковському.

У книзі «Стратити не можна Помилувати» Курлат згадує: *«До Корнія Івановича Чуковського я, наприклад, ходив, як на роботу: щопонеділка рівно о сімнадцятій годині. Читати вірші він мені не давав: відбирав у*

мене все принесене з собою і сам читав співуче — дуже голосно, розмахуючи при цьому своїми великими та довгими руками. Прочитає вірш і, як шкільний учитель, оголосить оцінку: четвірка! Або: «А за цю штуківину ви більше трійки не заслужили». Якщо ж вірші йому подобалися по-справжньому, а таке хоч і рідко, але бувало, читав їх і вдруге, і втретє. І з тим же непідробним ентузіазмом. І радів моїм успіхам, немов своїм власним. Восени та взимку 1955 року ми з Чуковським багато говорили про дитячу поезію — про її сутність, характер, призначення, специфіку та проблеми. Корній Іванович часто викликав мене на суперечку, і я, до його великого задоволення, приймав цей виклик».

У такій же манері згодом Йосип Борисович буде спілкуватися і зі своїми учнями. Його дитяча студія «Джерельце», юнацька «Ровесник» і доросла «Обрій» виростила чимало справді вартісних поетів — членів спілки письменників, переможців престижних премій і фестивалів.

Сєверодонецький журналіст, поет Сергій Окішев згадує, попри різницю у віці в 60 років, Йосип Борисович спілкувався з усіма на рівних.

«Він давав величезну базу з теорії літератури та був у повній впевненості, що ти всю цю базу вивчив і розумієш предмет розмови. Навіть якщо щось було незрозуміло на якомусь із занять, до наступного ти обов'язково це вчив і розумів», — ділиться Сергій.

Успіхам своїх учнів Курлат радів не менше, ніж своїм.

«Кожним новим членом “Обрій” він цікавився не тільки як поетом, а і як людиною. Ми були як сім'я. Його критика була м'яка. Він вчив дуже делікатно», — згадує учениця Курлата, згодом голова «Обрій» Зінаїда Новоточинова.

За своє життя Йосип Курлат видав понад 50 збірок віршів. Займався перекладами. Редагував літературні альманахи. Організовував літературні студії та фестивалі. За його життя Сєверодонецьк був центром української сучасної літератури поряд з Києвом, Харковом, Херсоном, Вінницею та Львовом.

Помер поет у 2000-му році 16 липня після тривалих хвороб. Сергій Окішев згадує:

«14 числа ми розбирали точні рими. Як приклад він навів свої рядки
“И я, как будто бы болид,
И сердце ноет и болит”.

На жаль, швидше за все цей вірш він так і не дописав».

21.10. Надіїн Дмитро Пимонович (1907-1942) – український поет, літературознавець.

21 жовтня 1907 року в с. Володимирівка Новобузького району Миколаївської області народився український письменник Дмитро Пименович Надіїн – літературознавець, журналіст, автор наукових праць. Закінчив філологічний факультет Миколаївського педагогічного інституту.

У 1929 році виходить його перша збірка поезій «На світанні», а слідом за тим друга книга поета – «Прозорість». За своїм художнім і ідейним рівнем книга стала в один ряд з найкращими поетичними творами першої половини 30-х років. Своє політичне і громадянське кредо Дмитро Пименович висловив віршем «Втручання поета». В ньому він закликає постійно втручатися в життя, збагачувати його своєю працею.

С початку тридцятих років творче зростання Дмитра Надіїна дещо затрималося: не пощастило видати нової книги, яку він готував; поет рідко виступав у пресі. Більшість неопублікованих творів загинули у дні війни. Другу половину 30-х років Дмитро працював наполегливо і як поет, і як викладач, і як науковець – він готував дисертацію. Працю й творчість перервала війна.

Надіїн звертався і до поетичного епосу, до балади, по поеми, оспівуючи події Першої світової та громадянської війни, – «Балада про полон», «Балада про подарунок», уривки з поеми «Прокляття». Ці твори він згодом багато разів переробляв, прагнучи досягти максимальної виразності образів і картин. У 1931 році виходить збірник «Втручання поета».

У третій книжці Дмитра Надіїна «Прозорість» (1933) вміщено найкращі вірші з двох попередніх збірок. Тут перший відгомін знайшов і шахтарський Донбас, куди Дмитро Пименович приїхав працювати після армії. Так творчий розвиток поета ішов від романтизму до реалізму, хоча в душі він завжди залишався романтиком. У його віршах «Сокіл і його сип», «Зречення», «Коломаш Валіш» реалізована тема робітничого Донбасу.

Працював журналістом в Донбасі, друкував вірші в газети «Соціалістичний Донбас», «Радянська Донеччина», в журнали «Літературний Донбас». У 1933 переїхав до Одеси, працював в журналі «Літературний Жовтень», читав лекції з історії української літератури в Одеському педагогічному інституті, писав наукові статті з творчості Лесі Українки, Тараса Шевченка, Павла Тичини, Володимира Сосюри.

Дмитро Пименович загинув під час Другої світової війни у 1942 р.

25.10. Кашук Наталія Омелянівна (1937-1991) – українська поетеса, прозаїк, журналіст.

Подільський письменник Микола Мачківський 2005 року видав 448-сторінковий роман-життєпис «До вежі черленої», присвячений українській письменниці (поетесі, прозаїку, перекладачу) Наталі Кашук.

Наталія Омелянівна народилася 25 жовтня 1937 року, тож їй виповнюється 85 років. На жаль, 2 липня 1991 року вона відійшла у вічність, не доживши півтора місяця до незалежності України.

У нарисі «Подільянка», який розповідає про фольклористку Тамару Андріївну Сис-Бистрицьку, учительку письменниці у Палаці піонерів, Наталія Кашук щемливо пише:

«Тільки-но проблисне перша позолота у зелених кронах, пропливе павутиння бабиного літа, мене знову кличе рідне гніздо – Кам'янець.

І ніякі найпильніші справи не втримають більше, правдами й неправдами викрою два-три дні, і от якогось вечора мене м'яко загойдає поїзд. А прокинувся уже між сивих товтр, що обертаються довкола поїзда мов на велетенській довгограючій платівці. А потім зблисне озеречко, біля якого – дзьоб у дзьоб – урочисто ходитимуть у танці два лелеки. А там уже й місто...».

Так, Кам'янець-Подільський Наталія Омелянівна вважала рідним гніздом, хоч народилася далеко звідси – у Слов'янську Донецької області (у 1938-1961 роках вона називалася Сталінською). В автобіографічному нарисі «Точка опори» письменниця розповіла про обставини свого переїзду до Кам'янця – на батьківщину матері:

«Маму відмалечку виховувала мачуха Ольга Костянтинівна Залевська, найніжніша і найлагідніша істота, яка ладна була весь світ дітям прихилити, пригорнути, обдарувати їх усім, що лиш сама мала, прихистити котів, собак, горличок, горобенят, що випадали з гнізда. Вона приїздила глядіти і мене, і старшу сестру Лесю, коли мама, лаборантка заводу, не могла довго бути з нами через скарлатину, вітрянку, інші дитячі хвороби... До баби Олі ми приїхали у Кам'янець-Подільський і в 1942 році, коли на Донбасі почався лютий голод, коли за сіль було виміняне геть усе в домі. Дитинство пам'ятне найсонячнішими зблисками і найчорнішими прірвами туги».

Одна з таких прірв туги – це доля Наталчиного батька. Омелян Павлович, який працював електрохіміком на заводі «Червоний хімік», не встиг покинути Слов'янськ під час окупації. Нацисти відправили його

в концтабір під Гамбургом, звідки Кашук 1942 року втік, дістався до Кам'янця, проте навесні 1944 року помер від паралічу та крововиливу в мозок. Знову надаємо слово Наталі Кашук:

«У Кам'янці-Подільському моєю учителькою в молодших класах була Наталя Іванівна Бикова. У неї колись вчилася і моя мама. Навіть під час тимчасової окупації Наталя Іванівна пам'ятала, що дітей треба вчити, збирала нашу околицю в поганенькій якійсь будівлі на Руських фільварках, обіцяла, що гарна школа неодмінно буде.

В приміщенні колишньої гімназії Славутинської фашисти влаштували конюшню. І перше наше знайомство зі школою у визволеному місті – спільна робота жінок і дітей, щоб опорядити класи, вигребти бруд, помити вікна. Танкісти, що в березні 1944 року визволяли Кам'янець, допомогли настелити підлоги, пробиті стіни в залі затулили тимчасово величезними гілляками. Писати ще не було на чому – старі газети правили за прописи. Буквар – єдиний на весь клас (ще з довоєнних часів) – служив ще й нам вірою і правдою. На цигарковому папері, роздобутому у шефів-воїнів, на всі уроки вже були розмножені старшокласниками сторінки із зображеннями м'яча, сонця, корабля, їжачка і відповідними буквами М, С, К і так далі. Мені те було нецікаво, бо читати вміла до школи, щоправда, буквар у тітки Анни був польський, і про знайомі речі подумки повторювала вірші, написані трохи незвичним шрифтом, пісеньки про когутика, сонечко, малого краков'яка. Многомовний наш Кам'янець одвіку був інтернаціональним...

Дівчиськом я була вреднющим, товаришувала все більше з хлопцями, навчившись лазити по деревах в старому лісопарку, стрибати з триметрової висоти шлюзу біля електростанції, ганяти м'яча... В шкільні роки мене дуже активно прилучала до взірців світової літератури Євгенія Мойсеївна Гінзбург, для якої богом був її учитель і наставник Олександр Іванович Білецький.

Коли студенти Кам'янець-Подільського педінституту проходили практику в нашій 5-й школі, Євгенія Мойсеївна, їхній керівник, запросила на заняття літературної студії і кількох школярів... Євгенія Мойсеївна наче прийняла естафету від керівника історичного гуртка Палацу піонерів Тамари Андріївни Сис, з якою ми дуже багато виходили дорогами Поділля».

Закінчивши 1954 року школу із золотою медаллю, Наталя навчалася в Чернівецькому та Київському університетах, 1959 року дебютувала поетичною збіркою «Весняне пробудження».

На жаль, хвороба серця, якою Наталя Омелянівна страждала з юності, доволі рано обірвала її життя: третя операція на серці виявилася трагічною – і 2 липня 1991 року поетеси не стало. Але залишилися її поетичні та прозові твори в цілій низці прижиттєвих видань і в посмертній «Оболоні».

У Кам'янці-Подільському іменем Наталії Омелянівни Кашук названо вулицю, встановлено меморіальну дошку на будинку школи, в якій вона навчалася.

6 липня 1991 року Олесь Гончар записав у щоденнику:

«Мруть хороші люди. Все меншає їх у Спілці. Ось пішла із життя Наталя Кашук, славна й талановита людина. В міру своїх здібностей робила добро Україні.

Прощай, Наталю, хай буде легкою тобі ця нелегка земля...».

25.10. Шейко-Медведєва Неля Семенівна (1947-2021) – українська поетеса, драматург, театральний критик. . Кандидат філологічних наук, член Національної спілки письменників України.

Талановита письменниця Неля Шейко-Медведєва народилася 25 жовтня 1947 року на Львівщині, в місті Бориславі. «Згадуючи дитинство, — відзначає вона, — я неодмінно згадую пісні свого краю, казки земляків — бойків та лемків, оповідки моєї бабусі, яка піввіку прожила на півдні України, в донецьких степах. Ці фантастичні оповідки вона успадкувала від матері-полтавчанки разом із талантом сприймати буденність як казку.

У мене не було жодної іграшки, купленої в магазині. Я сама майструвала ляльки, придумувала їм казкові біографії, змушувала їх жити, а вони вчили мене мріяти і фантазувати. Це був мій особистий театрик, завдяки якому я спізнала ні з чим незрівнянну втіху творчості, була і могутньою чаклункою, і злою примарою, королівною і сиріткою, янголом і бісиком. Була і буду щасливою бранкою незримого царства Фантазії, створеного уславленими і невідомими геніями мого народу».

Після закінчення школи Неля Шейко-Медведєва навчалася на філологічному факультеті Львівського університету імені І. Франка, де згодом працювала викладачем літератури. У 1980 році вона захистила кандидатську дисертацію.

З 1985 року Шейко-Медведєва проживала в Києві. Наступного року вона стала членкинею Національної спілки письменників України.

Писала як літературною мовою, так і отчою говіркою — для душі, для дітей, для земляків. Неля Семенівна написала понад 40 п'єс для

дітей та юнацтва, а також прозових і поетичних книжок. Більшість з них поставили в драматичних театрах України.

Є авторкою збірок п'єс-казок для дітей «Квітка щастя» і «Чари осіннього лісу». П'єси Шейко-Медведевої також увійшли до шкільних програм з української літератури для 4 і 5 класів.

Як і народні казки, твори Шейко-Медведевої повчальні, в них завжди добро перемагає зло, а правда торжествує над кривдою. Дійові особи зазнають і лиха, і радості, виявляють свої чесноти і вади характеру.

Так, наївний Петрусь із драми-казки «Квітка щастя» знайшов Цвіт Папороті та почувався щасливим. Але квітка вимагала схилення перед нею, вона заборонила хлопцеві ділитися своїм багатством із друзями, лякаючи тим, що воно пропаде і для Петруся, коли він віддасть комусь бодай найменшу частинку. Догоджаючи Цвіту Папороті, юнак зробив чимало помилок, завдав багато лиха рідним і близьким. І тільки усвідомивши, що вірні друзі дорожчі за найбільше багатство, Петрусь знову став доброю та чуйною людиною.

Захопливі твори Нелі Шейко-Медведевої залюбки читають молодші та старші діти.

Померла Неля Семенівна Шейко-Медведева 16 листопада цього року. Причина смерті письменниці – невідома.

27.10. Рапопорт Борис Наумович (1922-2006) – український художник, майстер ліричного пейзажу.

Народився Борис Наумович Рапопорт 27 жовтня 1922 року в селі Сороки у Молдові. 1927 року родина переїздить до Одеси. Борис навчався малюванню в одеському Будинку піонерів, учителями були Іван Хворостецький та Олександр Рубан. Згодом Рапопорти переїздить до Києва; тут 1937 року був розстріляний батько Бориса, Наум Фраймович (посмертно реабілітований 1958-го).

У 1937—1940 роках Борис Наумович навчався в Київській художній школі, його педагогами були, зокрема, Костяетин Єлева, Петро Носко, Іларіон Плещинський, Олександр Сиротенко. 1939 року роботи Рапопорта експонувалися на Міжнародній художній виставці в Нью-Йорку.

Потім він вступив до Київського художнього інституту. Нажаль, навчання у вищій перервала Друга світова війна. Борис Рапопорт був учасником німецько-радянської війни, служив у будівельному батальйоні. Для продовження навчання був викликаний до Самарканда, де тоді перебував евакуйований Київський художній

інститут. Після визволення Києва повертається, 1944-го з групою художників вирушає на фронт.

Протягом 1946—1949 років навчався в пейзажній майстерні Київського художнього інституту, педагогами були Григорій Світлицький, Карпо Трохименко, Ілля Штільман. Дипломною роботою була картина «Дніпро».

1949 року картина Бориса Наумовича «Колгоспна весна» на республіканській виставці була придбана Національним художнім музеєм України.

З 1950 року Рапопорт член Спілки художників УРСР. Того ж року він одружився з художницею Ганною Файнерман..

У 1960 році в Києві відбулася персональна виставка майстра живопису.

Твори Рапопорта зберігаються в Національному художньому музеї України, Бердянському художньому, Донецькому обласному, Лебединському міському, Львівському національному, Полтавському художньому музеях, приватних колекціях в Україні та за кордоном.

Помер відомий художник 14 лютого 2006 року у Києві.

Основні виставки:

- 1945 — виставка творів художників Першого Українського фронту, Відень;
- 1955 — звітна виставка художників Києва, Київ;
- 1958 — виставка радянського образотворчого мистецтва за 1955—1957 рр., Китай;
- 1970 — виставка «Мальовнича Україна», Генуя, Краків, Льєж, Белград;
- 1973 — Республіканська виставка пейзажів «Меморіал Куїнджі», Маріуполь;
- 1975 — Республіканська виставка сучасного радянського мистецтва, Ліван;
- 1977 — IV Республіканська виставка акварелей, Львів; Республіканська виставка естампів, Київ;
- 1978 — виставка української радянської графіки, Канада; Республіканська виставка пейзажів «Лубенська весна»;
- 2011 — виставка «Місто в рамі», Київ;
- 2012 — «Діалог» — виставка живопису Бориса Рапопорта (1922—2006) і Анни Файнерман(1922—1991), «Діалог» — виставка живопису Бориса Рапопорта (1922—2006) і Анни Файнерман Київ

(виставка була підготовлена сім'ями художників і «КалитаАртКлуб» до 90-річчя художників);

- 2014 року — виставка «Вся правда про Крим», галерея «Хлібня», Київ (більшість творів надані сім'ями художників і приватними колекціонерами. У музейному контексті роботи показували вперше);

- 2014 року — виставка «Родинні зв'язки», Музей сучасного мистецтва України, Київ.

29.10. Голяб'ятников Павло Костянтинович (1892-1942) – український живописець, педагог.

Павло Костянтинович народився 29 жовтня 1892 року у місті Санкт-Петербурзі, Росія. Впродовж 1913-1916 років навчався в Художній школі Товариства заохочення мистецтв у Миколи Реріха, потім у 1916-1918 роках на фізико-математичному факультеті Петроградського університету та у 1918-1924 роках в Петроградських державних вільних художніх майстернях у Кузьми Петрова-Водкіна. Дипломна робота — картина «Гроза».

У 1921-1923 роках Павло Костянтинович викладав у Петроградському художньому технікумі; у 1925-1930 роках — у Київському художньому інституті; у 1930-1932 роках — у Харківському художньому інституті; у 1932-1936 роках в Інституті живопису, скульптури та архітектури та у 1936-1941 роках у художніх студіях у Ленінграді

Помер живописець 29 січня 1942 року від дистрофії в блокадному Ленінграді.. Похований в Санкт-Петербурзі на Смоленському цвинтарі.

30.10. Бойчук Михайло Львович (1882-1937) – український живописець, маляр-монументаліст, засновник самобутньої школи українського мистецтва «бойчукізм», лідер групи «бойчукістів». Член Наукового товариства імені Шевченка, Українського наукового товариства. Один із засновників монументального мистецтва України ХХ століття.

Михайло Львович Бойчук народився 30 жовтня 1882 року в селі Романівка (нині Теребовлянського району Тернопільської області) у багатодітній родині. Малювати почав з дитинства, і цей талант помітили у школі. Вчитель Михайла подав до однієї з газет оголошення про те, що молодий хлопець потребує кваліфікованого наставника-живописця. На цю об'яву відгукнувся вже відомий на той час український художник Юліан Панькевич. Він забрав

шістнадцятирічного Михайла до Львова, де влаштував на навчання до своєї студії.

Невдовзі Наукове товариство імені Шевченка і предстоятель УГКЦ Андрей Шептицький надали Бойчукові фінансову підтримку, яка дала змогу отримати освіту у Віденській і Краківській академіях мистецтв. У Кракові його наставником став польський художник Леон Ян Вичулковський – учень славетного Яна Матейка.

Після нетривалої служби в австрійській армії Михайло Бойчук удосконалював свою майстерність в Мюнхені, Флоренції, Венеції, Парижі. Саме у столиці Франції він познайомився з Пабло Пікассо і у 1909 році заснував власну художню майстерню неовізантійського мистецтва ("Renovation Bizantine").

Бойчук, погляди якого сформувалися під впливом наукових робіт Михайла Грушевського, був патріотом України, мріяв про відродження її державності та світове визнання вітчизняної культури. Тому й започаткував власний художній напрям, який ґрунтувався на синтезі мистецтва Візантійської імперії, Київської Русі та українського примітивізму. Навколо Бойчука згуртувалися інші молоді й талановиті митці – Микола Касперович, Софія Бодуен де Куртене, Софія Сегно, Софія Налепинська. Бойчук застерігав своїх колег від надмірного індивідуалізму, привчав до злагодженої праці у колективі. Картини майстерні неовізантійського мистецтва з великим успіхом демонструвалися у паризьких салонах – саме як продукт колективної творчості. Там, у Парижі, Михайло Бойчук одружився із Софією Налепинською. Під його впливом вона, донька поляка і французенки, почала називати себе українкою.

1914 року на запрошення Російського археологічного товариства Михайло з дружиною і братом Тимофієм проводили реставраційні роботи у Трьохсвятительській церкві села Лемеші (нині Козелецького району Чернігівської області) – на батьківщині Розумовських. Але спалахнула Перша світова війна. Російська влада інтернувала митців, як австрійських підданих. А вже згодом, за радянських часів, іконостас і розписи Бойчука у Трьохсвятительській церкві були знищені.

Революція 1917 року дала змогу Бойчукові переїхати до Києва й опинитися в епіцентрі українського державного відродження. Він став співзасновником Української академії мистецтв (зараз Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури). Займався закріпленням стародавніх фресок у Софійському соборі Києва. Відкрив

фрескові розписи Успенського собору Єлецького жіночого монастиря у Чернігові.

За більшовицького режиму Михайло Бойчук продовжував творчу діяльність. Він став одним із творців та ідейних лідерів Асоціації революційного мистецтва України, яка заперечувала натуралізм і прагнула до національної своєрідності українського мистецтва. У цей час його найближчими учнями були Іван Падалка і Василь Седляр. Разом вони виконали низку монументальних стінописів – Бойчук вважав, що їхні твори мають щодня бачити десятки тисяч громадян, а не лише відвідувачі виставок та музеїв. Так з'явилися розписи Луцьких казарм на вулиці Дегтярівській у Києві (1919), санаторію імені ВУЦВК в Одесі (1928), Червонозаводського театру в Харкові (1933 – 1935).

Своє мистецьке кредо Бойчук висловив таким чином: “Хоча померли старі майстри, але живе їхнє вічно молоде мистецтво, і помиляється той художник, котрий розглядає творчість минулого як археологію. Довершений твір мистецтва не археологія, а вічно жива правда”. Такі погляди радянська влада визнала ідейно шкідливими, націоналістично й формалістично обмеженими.

З початку 1930-х років почалося насадження єдиного для всіх художнього методу – соціалістичного реалізму. Для Михайла Бойчука і “бойчукістів” це мало трагічні наслідки. Їх звинуватили у шпигунстві (приводом стала творча подорож 1926 – 1927 років до Німеччини, Франції та Італії), а також у приналежності до “націоналістичної фашистської терористичної організації”. 25 листопада 1936 року Бойчука заарештували співробітники НКВС. У в'язниці вони вибили з нього «зізнання»: «Контрреволюційна організація, до якої я належав, являла собою формування українських націонал-фашистів у Радянській Україні. Організація ставила собі за мету відторгнення України від Радянського Союзу й утворення української націонал-фашистської держави». Цього було більше, ніж досить.

13 липня 1937 року Михайла Бойчука розстріляли у Києві разом із учнями Іваном Падалкою, Василем Седляром, Іваном Липківським. 11 грудня стратили Софію Налепинську-Бойчук. 7 травня 1938-го – Миколу Касперовича. Вірогідно, місцем останнього спочинку українських митців став Биківнянський ліс на околиці Києва.

Більшість творів Михайла Бойчука та його послідовників було одразу ж знищено. Розписи стін терміново заштукатурені. До нашого часу збереглися переважно копії, ескізи, підготовчі начерки...

Листопад

03.11 - 100 років від дня народження **Олексія Петровича Столбіна** (1922-2020) – українського прозаїка.

03.11 - 60 років від дня народження **Ірен Віталіївни Роздобудько** (1962) – української письменниці, сценаристки, поетеси, журналістки.

04.11 - 80 років від дня народження **Дмитра Якимовича Юсипа** (1942) - українського письменника, публіциста, літературного критика.

06.11 - 115 років від дня народження **Семена Михайловича Жураховича** (1907-1997) – українського прозаїка.

09.11 - 150 років від дня народження **Богдана Сильвестровича Лепкого** (1872-1941) – поета, прозаїка, перекладача, історика літератури, громадсько-політичного діяча.

09.11 - 125 років від дня народження **Якова Дем'яновича Качури** (1897-1943) – українського прозаїка.

12.11 - 80 років від дня народження **Миколи Максимовича Ілляша** (1942) – українського письменника.

14.11 - 110 років від дня народження **Андрія Самійловича Малишка** (1912-1970) – українського поета, перекладача.

18.11 - 70 років від дня народження **Олександра Юрійовича Есаулова** (1952) – українського письменника.

20.11 - 100 років від дня народження **Петра Панасовича Сиченка** (1922-2004) – українського поета.

26.11 - 145 років від дня народження **Матвія Олексійовича Донцова** (1877-1974) – українського живописця.

26.11 - 140 років від дня народження **Пилипа Йосиповича Капельгородського** (1882-1938) – українського письменника.

27.11 - 70 років від дня народження **Євгена Васильовича Білоусова** (1952) – українського письменника.

03.11. Столбін Олексій Петрович (1922-2020) – український прозаїк, член Національної спілки письменників України.

Олексій Петрович Столбін народився 3 листопада 1922 року, в с. Тьоткіне Глушківського району Курської області. Батьки переїхали до України, коли Олексію виповнилося 5 років. Спочатку жили в місті Конотоп, потім його родина переїхала до села Грузького Конотопського району, де він навчався в школі.

В 1941 році був призваний до лав Радянської Армії. Незабаром Олексій був направлений до Вольської школи авіамеханіків, звідки пішов на фронт, де служив механіком і техніком винищувальної авіації. За участь у Другій світовій війні Столбін нагороджений орденами та медалями.

Після демобілізації вступив до Київського університету на факультет журналістики, який невдовзі довелося залишити через тяжку хворобу. Після одужання Олексій Петрович працював вчителем мови та літератури у Вязівській семирічній школі на Конотопщині, і одночасно вчився на заочному відділенні Глухівського учительського інституту, який закінчив в 1950 році, отримавши спеціальність учителя української мови та літератури. Закінчивши в 1953 році Сумський педагогічний інститут ім. А. С. Макаренка, Олексій Петрович отримав спеціальність учителя російської мови.

Працював завучем Грузчанської школи, директором Конотопської школи, заступником директора обласного інституту вдосконалення кваліфікації вчителів, заступником завідувача Сумського обласного відділу народної освіти.

З 1980 року Олексій Петрович очолив обласне літературне об'єднання. З 1985 року по січень 2001 року був головою Сумської організації НСПУ. Член міжнародної асоціації дитячих письменників.

Помер Олексій Петрович Столбін 17 листопада 2020 року у Сумах на 99-ому році життя.

Він - автор 23 книг прози та майже 50 оповідань, упорядковував 10 колективних збірників та 7 літературних альманахів. Дітищем Олексія Петровича Столбіна є щорічний альманах літераторів Сумщини "Слобожанщина". Твори Олексія

Петровича є у програмі шкільного підручника з української літератури.

Олексій Петрович Столбін лауреат премій імені Миколи Трублаїні та імені Миколи Хвильового.

29 листопада 2007 року на фасаді будівлі бібліотеки-філії № 3, яка незадовго до того стала носити ім'я Олексія Столбіна, було відкрито іменну дошку. В історії Сум це став другий випадок, коли заслуги та успіхи людини вшановуються за її життя. Вперше було вшановано заслуги перед містом Михайла Лушпи, назвавши його іменем колишній проспект Космонавтів.

03.11. Роздобудько Ірен Віталіївна (1962) – українська письменниця, журналістка, сценаристка, поетеса.

3 листопада 1962 року в Донецьку народилася Роздобудько Ірен Віталіївна – українська журналістка, письменниця, поетеса, сценаристка.

Її називають однією з найуспішніших українських письменниць, вона – неодноразова переможниця літературного конкурсу "Коронація слова" (2000, 2001 – лауреатка; 2005 – переможниця). Варто зазначити, що завдяки цьому конкурсу до сучасного українського літературного процесу влилися твори низки таких авторів як Марія Матіос, Лариса Денисенко, Андрій Кокотюха. І це лише найвідоміші з коронаційних "відкриттів".

Письменниця у своїй творчості ніколи не обмежувалася якимись одним жанром, вона також сміливо експериментує із стилями, темами та героями і вибудовує власну оригінальну манеру.

Ірен Роздобудько просто займається улюбленою справою, і можливо, саме у цьому нестримному бажанні і закладена формула її успіху. А ще – у таланті і великій працелюбності. У творчому доробку Ірен кілька десятків дуже різних книжок, серед яких легкі детективи, любовні, психологічні, сатиричні романи та навіть дитячі книжки, зокрема "Коли оживають ляльки", "Пригоди на острові Клаварен", "Дитинство видатних людей", куди увійшли п'ять біографій маленьких геніїв різних країн – Блеза Паскаля, Вольфганга Моцарта, Катерини Білокур, Чарлі Чапліна та Ганса Андерсена.

"Мерці" – перший досвід Ірен Роздобудько у жанрі психологічного трилера й перша перемога (друге призове місце в "Коронації слова – 2000"). Далі були: детектив "Пастка для жар-птиці" – отримав премію Всеукраїнського конкурсу "Коронація слова – 2001" та одна з найвідоміших серед читачів книжок, психологічна драма "Гудзик", що отримала премію Всеукраїнського конкурсу "Коронація слова – 2005". За книжкою режисер Володимир Тихий зняв однойменний фільм. А ще у списку нагород Роздобудько є спеціальна відзнака "Коронації слова –

2011" у номінації "Кіносценарії" за "Садок Вишневий..." – Ірен Роздобудько, Олесь Санін.

Ірен Роздобудько – володарка титулу "Золотий письменник України". Таку назву носить почесна літературна відзнака, якою нагороджують найпопулярніших письменників України.

Батьки назвали доньку Ірен на честь героїні роману Джона Голсуорсі "Сага про Форсайтів" Ірен Форсайт. У шість років дівчинка написала своє перше оповідання – "Казку про Чайник і Матрьошки". Однак ще до того, як навчилася писати, вона вигадувала різні історії і небилиці і розповідала їх друзям у дитячому садку, особливо під час тихої години.

У шкільні роки Ірен відвідувала різні театральні гуртки і мріяла про сцену. Однак у старших класах зрозуміла, що великої актриси з неї не вийде, а тому вступила на заочне відділення факультету журналістики Київського національного університету і з 16 років почала працювати, при цьому сміливо бралася за будь-яку роботу (перш ніж стати письменницею, Ірен працювала шпребхшталмейстером у цирку – оголошувала вихід акторів на арену, офіціанткою, кухарем, відеоінженером у кіносалоні, Снігуронькою у комерційній фірмі, журналісткою жіночих журналів "Караван історій", "Наталі"), а тому й має за плечима безцінний та величезний досвід у різних сферах діяльності.

У 1988 році Ірен Роздобудько переїхала до Києва, де мешкає і сьогодні. Працює головним редактором журналу "Караван історій. Україна".

Про своє особисте життя письменниця не любить розповідати. Відомо, що у неї є доросла донька Яна, яка за фахом скульптор-монументаліст. У 2009 році Ірен вийшла заміж за відомого поета та барда Ігоря Жука. У зіркового подружжя не тільки хороші стосунки у родині, вони ще й спільно займаються творчістю, зокрема виступають дуетом з піснями та співаною поезією.

Ірен Віталіївна автор ілюстрацій до книг Лариси Масенко, Елеонори Соловей, Леся Танюка. Авторка двох збірок поезій. А у час відпочинку полюбляє вишивати бісером картини.

04.11. Юсип Дмитро Якимович (1942) – український письменник, публіцист, літературний критик, журналіст, громадсько-політичний діяч.

Дмитро Юсип - український письменник, журналіст, публіцист, літературний критик, громадський діяч. Відомий за своїми

біографічними розвідками відомих галичан - письменників та громадсько-політичних діячів.

Дмитро Якимович Юсип народився 4 листопада 1942 року в невеличкому селі Лужках - поміж зелених прикарпатських Бескид в Долинському районі. Перші кроки його дитинства пройшли в цій мальовничій гірській місцині, потім була Слобідсько-Болехівська школа. Здібний та творчий юнак по закінченню школи вступив до Львівського університету імені Івана Франка, по закінченні якого працював у редакціях районних та обласних газет.

Ще будучи студентом, Дмитро натхненно поринув в творчі процеси Львова, і незабаром це відобразилося в його літературних пробах. Свої документальні нариси й есе, огляди та рецензії, присвячені актуальним проблемам історії літератури, фольклорно-етнографічним процесам минулого і сьогодення, багатьом незаслужено забутим діям культури, літератури та громадсько-політичного життя друкував у журналах „Вітчизна", „Дзвін", „Дніпро", „Київ", „Перевал", „Березіль", „Літопис Червоної Калини", в багатьох колективних збірниках, газетах „Літературна Україна", „Літературний Львів", „Молодь України", „ Друг читача" та інших.

Найбільш відомими стали книжки „Вогонь Світлодара", „При світлі слова", „Микола Федюшка-Євшан, Нарис життя і творчості", „Корона і вінок терновий", „Зіновій Красівський. Сторінками життя і творчості", „Ця Богом послана Голгофа...". Великою і кропіткою була робота з упорядкування і підготовки до друку збірки поетичних і публіцистичних творів довголітнього політв'язня сумління, відомого церковного і громадського діяча отця Ярослава Лесіва.

Дмитро Юсип - член Національної Спілки письменників України, член Національної Спілки журналістів України. Лауреат премії Воляників-Швабінських фундації Українського Вільного Університету в Нью-Йорку (США), всеукраїнської премії в галузі літературно-мистецької критики імені Олександра Білецького, лауреат обласної літературної премії ім. В. Стефаника (2005).

Творчий доробок

Юсип Д. Норовистий кінь Посейдона : творчі портрети, статті і полемічні нотатки. - Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2005. - 407 с.

Юсип Д. Виклик долі. Політичний профіль в'язня сумління. - Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2005. - 152 с.

Юсип Д. Вогонь Світлодара : нариси, есе. - Івано-Франківськ : Нова Зоря, 1992. - 180 с.

Юсип Д. Дзвони Чумацького Шляху : історико-літературні студії, присвячені борцям за волю України. - Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2007. - 351 с.

Юсип Д. Микола Євшан. Нариси життя і творчості. - Вінниця : Південний Буг, 1994. - 69 с.

Юсип Д. Корона і вінок терновий. Жінки в історії України : художньо-док. студії.- Івано-Франківськ : Сіверсія, 1998. - 188 с.

Юсип Д. Зіновій Красівський. Сторінками життя і творчості. - Івано-Франківськ : Нова Зоря, 1999. - 95 с.

Юсип Д. Любові вічний слід : літ.-критич. та публіцист. студії. - Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2009. - 316 с.

Юсип Д. При світлі слова : діалоги і студії. - Коломия : Вік, 1994. - 206 с.

Юсип Д. Ця богом послана Голгофа : худож.-док. студії, критика, публіцистика.- Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2000. - 316 с.

Юсип Д. «Допоки не візьмемо мету одну до мислі нації», матиме те, що маємо... : [роздуми літ. критика] Д.Юсип // Вечірній Івано-Франківськ. - 2011. - 3 берез. (№ 8). - С. 12.

Юсип Д. «Література є заняттям досить невдячним» : [розмова з літ. критиком, публіцистом / записав П. Західняк] // Галичина. - 2010. - 22 квіт. (№ 58-59). - С. 15.

У 2005 році за твір «Норовистий кінь Посейдона» Дмитро Якимович Юсип був відзначений як лауреат обласної літературної премії ім. В. Стефаника.

У книзі «Норовистий кінь Посейдона», де зібраний величезний матеріал (в хронологічному й змістовному планах), перед очима читача проходять різноманітні історії, відбуваються долі людей (нехай і через драматично-трагедійний контекст). У книзі є все , чим сповнене життя людини - зустрічами і втратами, радістю пізнання і муками творення, переконаністю і сумнівами... Немає тут лише байдужості і самозакоханості...

06.11. Журахович Семен Михайлович (1907-1997) – український прозаїк.

Семен Михайлович Журахович належить до того покоління українських письменників, які в епоху Сталіна — Хрущова — Брежнєва зазнали переслідувань, а то й фізичного нищення, духовного та морального приниження, і яке пробивалося в майбутнє з вірою в перемогу добра і справедливості, роблячи своє діло неголосно і чесно.

В красне письменство Семен Журахович прийшов від журналістики, зокрема художнього нарису, збагачений досвідом нелегкого життя і глибоких роздумів. Підтриманий М. Бажаном і Ю. Яновським (останній і рекомендував його ще наприкінці 40-х років до Спілки письменників), Семен Михайлович сміливо ступив у літературу, щоб сказати в ній і своє слово. В той час для чесної людини це була нелегка місія. Тому не дивно, що протягом десятиліть з його книжок, що готувалися до друку, пильні редактори й цензори вирізали цілі оповідання, викреслювали правдиве слово, не питаючи згоди автора, вписували що хотіли від себе.

1975 року вийшла з друку чергова збірка Жураховича "Гора над морем". У цей час до гірких переживань у зв'язку з втратою дружини додалися переживання й іншого плану. Семен Михайлович писав: "Працювати не можу не лише тому, що почуваюся зле. На сторінках 165, 176, 257 я знайшов "поправки", зроблені без мене. А всієї книжки не переглядав. Не хочу терзати душу..."

Досить було заглянути на вказані сторінки, щоб зрозуміти автора. Ось його рукою на березі позначено: "Не моє" (цілих два рядки). Нижче закреслено пером фразу: "Розсердився я тоді й прямо до міліції подзвонив... І все в порядку". Виявилось, це редакторська "заміна". У автора було: "Віконця, віконця, відділи кадрів, скляні очі..." Людину виганяють скрізь, а літературні наглядачі вставляють оте брехливе: "все в порядку".

Або ось чудовий нарис про Вірменію. Автор писав: "А скільки їх і нині є, холопів-поетів, які створюють пишномовні міфи про своїх володарів!" Така фраза не могла вийти на люди, і редактор, виявляючи "революційну пильність", замінив слова "і нині є" на "було у часи середньовіччя", а слово "створюють" на "створювали". Навіть ці, можливо, не вельми показові приклади (адже вилучали цілі книжки) дають певне уявлення про тогочасні умови, за яких доводилося жити і працювати чесному письменникові.

Від першого нарису, вміщеного в полтавському журналі "Наше слово" в 1928 році, письменник проніс через усі свої книжки (а їх був не один десяток) уміння поділяти з героями добрі й лихі переживання і показувати боротьбу добра зі злом. Один із критиків писав про Жураховича: "Крім Божого дару, є добре, чуле серце; воно відкрите до всіх тривог і радощів життя". Цю властивість характеру зберіг письменник до останнього подиху, хоч обставини життя змінилися не в усьому на краще.

Семен Михайлович Журахович народився в селі Сокілці на Полтавщині (тепер — Сокілка Правобережна Кобеляцького району) і до 10 років жив у цьому селі. Зростав він у багатодітній сім'ї; батько шив або латав картузи і шапки; жили в старій на глиняній долівці хаті. Від матері уперше почув вірші і пісні Тараса Шевченка — і це запам'яталось. Після денікінського погрому опинилися в Полтаві, на Кобищанах, в підвальній кімнаті з цементовою підлогою. Після трудової семирічки юнак пішов працювати: був монтером телефонної станції, піонервожатим, два роки поштовим службовцем у Ярьесках. У той же час багато читав і почав дописувати в газету. І тут несподівано прийшов виклик з редакції "Більшовика Полтавщини".

У вже згаданій книзі "Гора над морем" є сторінки спогадів "Видно шляхи полтавські", де Семен Михайлович Журахович описує свої дитячі роки в Полтаві і знайомство з містом, його культурою. Ніколи не забував він потім, як учителька водила школярів до хати Котляревського і як розповідала про відкриття пам'ятника автору "Наталки Полтавки" — вона все те бачила своїми очима. А потім захотілося побачити живого письменника Короленка. Пішов з товаришами і побачив у шпарку паркану стару й, видно, хвору людину, і був вражений її звичайністю. "Стала мені Полтава все щедріше відкривати широкий світ і в ньому — диво за дивом..."

Хто ж це витягнув дописувача-початківця з села? Відповідь на це питання Семен Михайлович дав в анкеті київському журналу в 1985 році: "Колись на порозі журналістської роботи, в 1928 — 30 роках, мені пощастило зустріти людину, яка на ціле життя лишилася для мене взірцем... Загострене відчуття правди, нетерпимість до всякого фальшу, казенщини, до пустопорожнього суєслів'я поєднувалися в ньому з вимогливою любов'ю до людей, з душевною потребою озброювати їх духовно..."

Про кого ці щирі слова? Про тодішнього — в 20-х роках — редактора полтавської газети Лавра Дяченка, поета і публіциста. В 30-х роках він теж розділив трагічну долю української інтелігенції.

А був іще один полтавець, який теж залишив глибокий слід в душі і творчій долі Семена Жураховича. Про нього він писав як про "доброго вчителя", і йдеться тут про письменника Пилипа Капельгородського, що теж працював у полтавській газеті. "Пилип Капельгородський був моїм літературним вчителем: читав, правив, радив..."

Крім цього, до редакції навідувались письменники з Харкова: Бузько, Копиленко, Усенко. В редакції працював гуморист Олександр

Ковінька, доки не повезли його до Сибіру неісходимого. Сильне враження залишило знайомство з Мате Залкою... Про початок свого життя в журналістиці в ті далекі роки Журахович згодом розповість у повісті "Нам тоді було по двадцять" (першодрук в 1967-му, окремо — в 1968 році).

1931 року Журахович стає співробітником республіканської газети "Комуніст" і переїздить до Харкова. 1937 рік зачепив і його: внаслідок арешту й засудження до страти старшого брата Семен Михайлович був виключений з партії і позбавлений роботи і помешкання. Становище стало мінятися лише в 1940 році, коли вийшла перша збірка нарисів "На визволеній землі". Потім війна. Журахович — відповідальний секретар фронтової газети "За Радянську Україну", яку з літаків скидали на окуповану територію. В 1943 — 45 роках він фронтовий кореспондент, а після війни — до 1951 року — працівник редакції газети "Радянська Україна" в Києві.

Невдовзі після звільнення рідних місць від німців у газеті "Зоря Полтавщини" з'явилось оповідання Жураховича "Наталка Полтавка". Після того вийшла повість "Дорога вірних" (1948). А вже друга повість "До них іде весна" (1952) була помічена журналом "Дружба народів" і перекладена на російську мову. Потім пішли книжки: "Нова дорога" (1953), "Велика розмова" (1955), "Оповідання" (1956), "Вітряні гори" (1957), "Вечір над Орількою" (1958), "Всі шукають алмази" (1959), "Звичайні турботи" (1960), "Знову все перед очима", "Надійка — уперте дівча" (1962), "Петрик і його мама" (1964), роман "Київські ночі" (1964, 1968), "Дереvence під вікном" (1965), "Услід за сонячним ранком" (1971), "Повісті та оповідання" (1974), "Тополі біля ґанку" (1976), "Оті загублені рядки" (1982), "Пам'яті пекучий біль: з пережитого" (1987), "Вибрані твори" (1987) — всього понад 20 книг. 1985 року Семен Журахович удостоєний за свої твори літературної премії імені Юрія Яновського. Виходили книги в перекладі на інші мови (наприклад, "Избранное", Москва, 1980, тощо).

Це загалом немалий доробок. Та він міг би бути вагоміший за інших умов. Кожна книжка виходила важко. Над письменником постійно тяжіли налички "брат ворога народу", "посібник космополітів" і т. д. 1952 року було заборонено збірку оповідань у видавництві "Дніпро" ("криве дзеркало", "ідейні збочення"...). Згодом не було книжки, з якої б при підготовці до друку не викидали щось, не поправляли, не вирізали з верстки. Скількох письменників вартувало оте "недремне око"! В оглядових статтях Семен Журахович не раз згадувався серед тих, хто в

"чорному світлі" зображував "прекрасну дійсність". В 1961 році в журналі "Вітчизна" розсипали набір роману "Київські ночі", а наступного року те саме повторилося вже у видавництві. Як каже Журахович, в його книжках "з муками проривалися крихти правди".

Згодом дався взнаки чорний 1972 рік. Арешти, процеси, терор Маланчука... У видавництві "Радянський письменник" серед десяти "зарубаних" книжок і його, Жураховича, збірка оповідань... В одному з листів того часу писав: "Робота? Що робити, коли всі краще за тебе знають, як і Що ти маєш писати? Роблю якісь нотатки про письменників, Що вже за гранню..." За того часу подібні слова міг сказати не один письменник.

Попри ці труднощі, Журахович працював з відчуттям громадянської відповідальності, як мовиться, чесно "тягнув віза", в міру можливостей не обминав суперечностей життя, не прикривався словоблудством і намагався бути вірним раз обраному шляху. Як писав ще в 70-х роках критик В. Романенко, письменник "знайшов свою колію і йде за своїм покликанням, а це так непросто і так нелегко в цьому, за словами поета, "жорстокому і прекрасному світі".

Журахович у своїх новелах і повістях намагався відкривати нове, несподіване, цікаве. Він виступав проти міщанства, його герої утверджують добро і справедливість. У багатьох творах письменника звучить повага і співчуття до нелегкої долі жінки (повість "Вечір над Орількою" та ін.). Колись "Літературна Україна" писала: "Лише коли чужий біль стає твоїм власним, ти маєш право -взятися за перо". Це сповна стосується Семена Жураховича, у якого, крім таланту, було добре людське серце, відкрите до всіх тривог і радощів нашого нелегкого життя. Тому багато творів письменника залишаються незастарілими.

Цінність новелістичної прози Семена Жураховича в її простоті і щирості, а ще й у тому, що в ній проявляється неспокійний, небайдужий і безкомпромісний характер самого письменника. Його герої приваблюють цілісністю свого характеру, духовною наповненістю, захоплюють тим, що мають душу "світлу, схвильовану, сповнену віри в добро і красу" ("Оті загублені рядки"). Це відзначав ще в 60-х роках відомий критик Г. Майфет у рецензії на збірку "Дереvence під вікном", у новелах якої він помітив "утвердження творчого характеру діянь і помислів сучасників, людяності й доброти в житті".

Серед художніх нарисів письменника знаходимо сторінки, присвячені культурам інших народів. Яскраві враження привозив він з

Вірменії, до якої ставився з виключною цікавістю і любов'ю. У великому нарисі "Вірменські зустрічі", присвяченому Левону Овсепяну, писав: "Шмат свого серця я віддав тобі, земле Вірменії. Назавжди!". Український письменник підтримував дружні стосунки з вірменськими літераторами, вважав за свій обов'язок вчити мову дружнього народу і знати його історію.

У свої пізні літа Семен Михайлович Журахович, як завжди, пильно стежив за розвитком подій в Україні, вже незалежній державі, і аналізував їх. Йому боліло, що "Київ завалено детективами, фантастикою, порнографією, і все російською мовою". До чого це приведе? Чи й справді "Гряде здичавіле покоління, яке щось примусово "проходить" у школі, але вже нічого справжнього не читатиме"? Як у цій ситуації уберегти "віру в добро і красу"?

Ці сумніви можна зрозуміти — вони в серцях багатьох людей. Але весь пройдений письменником шлях і зусилля, покладені на утвердження добра і справедливості, дають підставу вірити, що добро і краса, а разом з ними і письменницьке слово, непереможні!

25 березня 1997 року Семен Михайлович відійшов у вічність. Похований у Києві.

09.11. Лепкий Богдан Сильвестрович (1872-1941) – український поет, прозаїк, перекладач, літературознавець, історик літератури, громадсько-культурний діяч.

Звідки походить письменник, хто його батьки, де він навчався, працював, публікував свої твори? Це вперше відкриває для себе не тільки читач, а й дослідник, бо хоч про життя Богдана Лепкого було написано чимало, але все це міститься у виданнях, донедавна майже недоступних.

Батьківщина Богдана Сильвестровича Лепкого — Поділля, край благословенний, щедрий, овіяний легендами. Сам поет написав про нього в одному з ранніх своїх віршів — "Заспів":

Колисав мою колиску
Вітер рідного Поділля
І зливав на сонні її
Степового запах зілля.

А уособлювало це Поділля мальовниче село Крегулець, розташоване між містечками Гусятином і Копичинцями. Тут і народився Богдан Лепкий 9 листопада 1872р. в родині сільського священника.

Батько Богдана був людиною освіченою і прогресивною. Він закінчив Львівський університет (класична філологія і теологія), виступав з літературними творами під псевдонімом Марко Мурава, брав участь у виданні часопису "Правда", підготовці підручників для школи. Мав ґрунтовну філологічну освіту, вільно володів польською і німецькою (вірші німецькою мовою навіть друкував у журналах). Писав популярні книжечки, був головою "Селянської ради". Пізніше Б. Лепкий назве батька своїм найсуворішим критиком. Богдан був першою дитиною в родині Сильвестра і Домни Лепких, які побралися, коли Сильвестр закінчив університет і прийняв сан священика. Щоправда, якийсь час молоде подружжя мешкало в гірському селі Ялинкуватому на нинішній Івано-Франківщині, але незабаром тесть Сильвестра одержав парохію у Бережанах і молодий священик зайняв його місце у Крегульці.

Дитинство Богдана було безхмарним, але коли він мав п'ять років, раптово — за одну ніч — померли від дифтериту дві його молодші сестри і брат, що дуже вплинуло на вразливу натуру хлопчика, який і сам ледве вижив.

Перші знання майбутній письменник одержав у батьківському домі. Швидко — за одну зиму — навчився читати, писати й рахувати. Батько розповідав йому і про пригоди Робінзона Крузо, і про письменників, художників, портрети яких висіли на стінах, старенька нянька, родом з Наддніпрянської України, співала чумацьких пісень, а від діда по матері - Михайла Глібовицького, який замолоду був знайомий з Маркіяном Шашкевичем - допитливий хлопчина дізнався про давні часи, історичні події на Україні.

Домашній учитель Богдана, Дмитро Бахталовський, знайомив його не тільки з основами шкільної науки, а й з творами літератури, завдяки чому його учень уже в дитинстві знав напам'ять багато віршів Тараса Шевченка, читав "Марусю" Г. Квітки-Основ'яненка.

Коли Богдана Лепкого віддали шестилітнім хлопцем до бережанської так званої "нормальної" школи з польською мовою навчання (відразу до другого класу), батьки перебралися з "цивілізованого" Крегульця до глухого Поручина, де, як жартома казали тоді, був кінець світу: далі дороги не було. Переселилися, щоб бути ближче до батьків по матері.

Як напише пізніше біограф Б. Лепкого, тут усе дихало давниною: "поручинські ґазди" ходили в чоботях на підковах, котрі їм робив місцевий коваль, носили "куртини" з домашнього сукна, брилися

бритвами, зробленими із старої скошеної коси, жінки вбиралися в "димки" (полотно з вибиваними узорами), котрі бив "димкар", який приїздив з міста, вишивали гарні сорочки, мережили їх — словом, було це старосвітське село, котрого ще не торкнулася культура століття. "Веснянки, гагілки, обжинки, навіть "вільха" (хоровод у зелену суботу), колядки, щедрівки, безліч легенд, переказів, усе, як колись, в дуже, дуже давніх часах".

Між Бережанами та Поручином минала юність Богдана-гімназиста; місто й село формували його характер і світогляд. Від селян він чув багато легенд та переказів про давні часи. Так, люди оповідали, що стара церква, яка тоді ще стояла на горі, була свідком татарських набігів і що під час одного у ній сховалися мешканці всього села, але всі загинули від рук ворога. А коло села Біще, що прилягало до Поручина, збереглися сліди давніх валів, уламки кераміки, наконечники стріл, фундаменти споруд. Все це будило уяву підлітка. Перебування у Поручині, знайомство з людьми, їхнім життям, піснями навіяло йому вірші "На святий вечір", "У великодній тиждень", пісенні ремінісценції з циклу "На позиченій скрипці", про що згодом писав сам письменник, а також сюжети оповідань "Іван Медвідь", "Невдала п'ятка" та інші. Після "нормальної" школи Богдан Лепкий вступив до гімназії в Бережанах. Гімназія була польською, з класичним ухилом. Про цей навчальний заклад того часу існують різні, часом взаємно протилежні, свідчення. Бережани були провінційним містечком, без залізничного сполучення з великими містами, отже, й відірваним від центрів культурного життя. Не дивно, що інспектор зі Львова приїздив сюди для перевірки раз у кілька років. Український письменник Михайло Яцків, який вчився тут кількома роками пізніше Лепкого, писав, що сюди посилали втихомирювати неблагонадійних учнів, а атмосфера була такою затхлою, що коли "з'являлася якась здібніша одиниця, то швидко згасала в тій пустелі, в заскорузлості дилетантизму".

У Богдана Лепкого враження про Бережанську гімназію не такі похмурі. Зенон Кузеля, біограф Б. Лепкого, називає Бережани студентськими Афінами, які спричинилися до літературної кар'єри Лепкого. Навіть відірваність від більших міст він трактує позитивно: "Бережанська гімназія ставала осередком талановитих хлопців, котрі стягались до неї з інших міст, де віяло іншим, більш урядовим духом і де їм важко було покінчити науку". Очевидно, кожен з авторів мав підстави для таких різних характеристик та оцінок.

В усякому разі, Богданові Лепкому і гімназія, і Бережани як осередок культурного життя дали немало. В гімназії були український та польський хори (українським диригував композитор Денис Січинський). Щороку влаштовувалися міцкевичівський, а згодом і шевченківський концерти. Час від часу приїздив сюди мандрівний театр "Руської бесіди", артистів якого Михайло Глібовицький запрошував додому, то Богдан мав змогу познайомитися з Владиславом Плошевським, Іваном Біберовичем, Степаном Яновичем (батьком Леся Курбаса), Марійкою Романовичівною. Він відвідував вистави по стайнях та будах, де змушені були грати актори, ставлячи популярних тоді "Настасю Чагрівну" В. Ільницького, "Запорожця за Дунаєм" С. Гулака-Артемовського, "Ой, не ходи, Грицю... М. Старицького. До того ж у родині Глібовицьких була велика домашня бібліотека, гімназисти обмінювалися книжками, читали газети "Діло", "Батьківщина", журнали "Мета", "Вечерниці", "Зоря", польську літературу з гімназійної бібліотеки.

Українська мова та література спершу в гімназії не викладалися зовсім, потім їх було введено в програму, але уроки вели випадкові люди, а не фахівці, і лише коли Б. Лепкий був у п'ятому класі, викладання цього предмета було поставлене на фаховий рівень. За свідченням сучасників, конфліктів між учнями на національній основі не було, на концерти й театральні вистави ходила і українська і польська молодь. Загострення польсько-українських національних відносин Б. Лепкий пов'язує з появою роману Г. Сенкевича "Вогнем і мечем" про події національно-визвольної війни українського народу під керівництвом Богдана Хмельницького, зображені у викривленому світлі, що обурило українських гімназистів.

Серед гімназійних друзів Богдана Лепкого треба в першу чергу назвати Сильвестра Яричевського, пізніше українського поета, прозаїка і драматурга. На жаль, у радянський час на Україні не вийшло жодного окремого видання цього в свій час досить відомого письменника прогресивної орієнтації, натомість видавництво "Критеріон" (Бухарест) у 1977—1978 рр. видало його двотомник, який упорядкувала румунська україністка М. Ласло-Куцюк. Початок літературної творчості обох письменників відноситься до часу їх навчання в Бережанській гімназії, до того ж пов'язаний він з одним випадком. Б. Лепкий та С. Яричевський написали письмову роботу з української мови про зимовий день на селі: Лепкий — прозою, а Яричевський — віршами. Вчитель похвалив їх, і це заохотило юнаків до

літературної творчості. Власне, то був перший вихід на публіку, бо і Богдан і Сильвестр писали вже й до того, останній, зокрема, мав рукописний зошит з віршами, перекладами та сатиричними творами, частина з яких друкувалася у львівському журналі "Зеркало".

Щодо Лепкого, то він почав писати дуже рано. Ще в другому класі гімназії під впливом бабусиних оповідей написав поему про русалок, але сховав її під стріху, де вона й пропала. Згодом писав принагідно, на клаптиках паперу, на полях книжок та зошитів, серйозно ж готувався стати художником, з цією метою брав уроки в художника Юліана Панкевича...

Після закінчення гімназії Богдан Лепкий вступив у Відні до Академії мистецтв, але навчання у ній морального задоволення не принесло, він відчув, що розминувся із своїм справжнім покликанням. Нудно було змальовувати гіпсові статуї, щоразу натикаючись на зауваження викладача, що контури надто гострі і т. ін.

Але стався випадок, який визначив майбутню долю Лепкого, допоміг юнакові знайти себе.

Якось у поїзді йому довелося їхати в одному купе з Кирилом Студинським, який навчався тоді на філософському факультеті Віденського університету. Це знайомство не тільки зблизило двох у майбутньому видатних діячів української культури, а й спрямувало його творчі інтереси в новому напрямку. Лепкий став відвідувати лекції у Віденському університеті, в тому числі й відомого славіста В. Ягича. Він став учасником студентського товариства "Січ", брав участь у дискусіях на літературні та суспільно-політичні теми, близько зійшовся з майбутнім відомим фольклористом Філаретом Колесою, Михайлом Новицьким та іншими студентами-українцями.

Згодом Б. Лепкий переходить до Львівського університету, де рівень викладання був не такий високий, як у Відні. Українську мову і літературу викладав Омелян Огоновський, який головну увагу приділяв граматиці, а в студіях з літератури, як зазначав іще І. Франко, який свого часу теж слухав його лекції, виходив не з самостійної вартості того чи іншого твору, а намагався цей твір "вперти в одну або другу з тих схоластичних шухлядок, по яких порядковано твори поетичні в шкільних читанках". Та студентська молодь уже мала широкий погляд на літературу, її завдання. А серед молоді тієї близькими друзями Б. Лепкого були О. Маковей, І. Копач, О. Макарушка. Приятелював Богдан з молодим математиком Климом Глібовицьким, техніком Юрком Тобілевичем (сином І. Карпенка-Карого, який розповідав про

український театр, про його діячів М. Заньковецьку, П. Саксаганського, М. Старицького), поетом Миколою Вороним, котрий перебував тоді у Львові, познайомився зі славетними співаками Соломією Крушельницькою та Олександром Мищугою, композитором Остапом Нижанківським та багатьма іншими діячами літератури і мистецтва.

На ті роки припадає активна літературна діяльність Богдана Сильвестровича Лепкого: він пише поезії, оповідання, перекладає, виступає з доповідями на засіданнях студентського товариства "Ватра". З 1895р. його твори починають дедалі частіше з'являтися на сторінках "Діла", "Буковини" та інших періодичних видань.

Але в тому ж, 1895р. поет захворів від перенапруження, і лікарі порадили йому відпочити.

Він поїхав до батьків, що жили тепер у с. Жукові, куди перебралися в 1891р., коли Богдан закінчив гімназію. Село було недалеко від Бережан, всього шість кілометрів. Це був уже не патріархальний закуток, а, як на той час, прогресивне село, до якого доходили культурні віяння: сюди приїздив театр, виступали сільські хори. Частим гостем у родині Лепких був письменник, автор повістей "Олюнька", "В чужім гнізді", "За сестрою" Андрій Чайковський.

У Жуків Богдан приїздив щороку. Тут він задумав або написав цілу низку віршів (цикл "Село") та оповідань ("Мати", "Кара", "Небіжчик"). У Жукові молодий поет познайомився з Іваном Франком. Ця зустріч лишила глибокий слід в душі поета, і він не раз повертався до неї у своїх спогадах, зокрема, до полеміки між батьком і Франком з приводу вірша Корнила Устияновича "Мойсей". Франко не поділяв захоплення цим віршем, вважав його поверховим і сказав: "Побачите, якого я колись напишу". Пізніше вони не раз зустрічалися, Б. Лепкий написав нарис-спогад про Франка, сповнений глибокої поваги до свого славетного сучасника і вчителя.

Після закінчення Львівського університету (1895) — знову Бережани, гімназія, де Б. Лепкий стає вчителем української та німецької мов і літератур. Він швидко здобуває авторитет серед колег (негато з них ще недавно були його вчителями), повагу серед гімназистів блискучими лекціями, врівноваженістю, прагненням внести свіжий струмінь у викладання, познайомити слухачів з новинками літератури. Знайоме культурно-мистецьке середовище, близькість до батьківської оселі — все це створювало сприятливий клімат для творчості. Ціла низка віршів, оповідань ("Стріча", "Для брата", "В світ за очі", "Дивак"),

перекладів, літературно-критичних студій (дослідження про творчість М. Конопніцької) — результат кількарічного бережанського періоду.

Спробував письменник свої сили і в жанрі драматургії, написавши п'єсу "За хлібом", яку поставив театр "Руської бесіди".

І все ж рамки провінційних Бережан, віддалених і відірваних од центрів культурного життя Галичини, були завузькими для Богдана Лепкого, — тут не міг розгорнутися на повну силу його талант, не могли реалізуватися його багатогранні літературні зацікавлення.

На початку 1899р. у Кракові в Ягеллонському університеті було відкрито лекторат української мови і літератури і викладати ці предмети запрошено Богдана Стльвенстровича Лепкого. І от восени 1899р. він переїжджає сюди з молодю дружиною Олесею, яку один з польських письменників, приятелів Богдана, назвав візантійською Матір'ю Божою. З Краковом відтепер зв'язано майже все творче життя письменника.

Краків — тодішній центр польської науки і культури з бурхливим громадським і культурним життям — був наче контрастом тихим Бережанам, та душа письменника прагнула цього, і він активно поринув у його вир. Молодий український літератор швидко заприятелював з польськими письменниками С. Виспянським, В. Орканом, К. Тетмайєром, цікавився творчістю учасників літературної організації "Молода Польша". Мешкаючи в Кракові, Б. Лепкий не почував себе відірваним од українського культурного життя. Варто згадати, що в Краківському університеті — одному з найстаріших у Європі — вже з XIV ст. навчалися та й викладали вихідці з України (згадаймо хоча б Ю. Дрогобича, лекції якого слухав М. Коперник).

В часи Богдана Лепкого українська громада була тут доволі чисельною, налічувала близько 40 осіб. Збиралися вечорами по суботах у читальні "Просвіта", обговорювали новини літератури, співали, танцювали. Незабаром оселя Лепких на Зеленій, 28, стала своєрідною "українською амбасадю" у Кракові. Сюди часто приходили Василь Стефаник, Остап Луцький, Кирило Студинський, Михайло Бойчук, Кирило Трильовський, Михайло Жук, Вячеслав Липинський та інші відомі громадські діячі, художники, письменники. По дорозі в Італію гостював у Лепких Михайло Коцюбинський, бували у нього письменниця Ольга Кобилянська, фольклорист Федір Вовк...

У середовищі учасників львівської літературної групи "Молода Муза", до якої Лепкий теж належав, його називали професором, хоч був він не багато старшим від Петра Карманського чи Василя

Пачовського, а від Михайла Яцківа — всього на рік. Але цьому поважному професорові шматок хліба давався нелегко: крім роботи в університеті, де був на посаді лектора, доводилося викладати в приватних гімназіях, виступати з лекціями на різних курсах. А тут ще несподівано в 1901р. помер батько, і треба було допомагати матері та чотирьом молодшим братам і сестрам. Для літературної роботи лишалися ночі, які Лепкий намагається використати максимально. Одна за одною виходять книжки його оповідань "З села" (1898р.), "Оповідання", "Щаслива година" (1901), "В глухім куті" (1903), "По дорозі життя" (1905), "Кидаю слова" (1911); збірки віршів "Стрічки" (1901), "Листки падають", "Осінь" (1902), "На чужині" (1904), "З глибин душі" (1905), "Для ідеї" (1911), "З-над моря" (1913); літературознавчі дослідження "Василь Стефаник" (1903), "Начерк історії української літератури" (1904), "Маркіян Шашкевич" (1910), "Про життя великого поета Тараса Шевченка..." (1911); переклади польською мовою "Слова о полку Ігоревім" (1905; переклад цей, до речі, високо оцінив І. Франко) та збірки оповідань М. Коцюбинського "В путях шайтана" (1906)...

Цей далеко не повний перелік видань свідчить передусім про широту творчих інтересів письменника та його виняткову працездатність. Його твори починають перекладати польською, російською, чеською, німецькою, угорською та сербською мовами.

Поступово полегшувалося матеріальне становище: Лепкий склав екзамени на професора гімназії і, крім цього, став доцентом "виділових курсів" для вдосконалення кваліфікації вчителів.

Богдан Лепкий — активний учасник громадського життя, виступав на вечорах, присвячених видатним діячам культури (М. Шашкевичу, Т. Шевченкові, М. Лисенкові, І. Франкові). Як згадував пізніше П. Карманський, "жодне помітне свято не обходилося без читання ним власних творів. Струнка, гарна й певна себе постава, милий, м'який, ліричний голос - все те зробило Лепкого найбільш популярною постаттю на галицькому ґрунті..."

Та почалася Перша світова війна...

Воєнні події застали родину в курортному селищі Яремча на Гуцульщині. Та невдовзі жити стало тут небезпечно: австрійці вишукували "шпигунів" і вішали; російські військові власті, які незабаром прийшли в сусідні села, шукали "мазепинців" і вивозили на схід. Богдан Лепкий з родиною поспішно виїхав. В яремчанському готелі лишилися третій том історії української літератури та історична драма "Мотря", які загинули, бо готель незабаром злетів у повітря.

Богдан Сильвестрович спершу через Карпати пробрався до Угорщини, де місяць пробув у містечку Шатмарі, а звідси через Пешт — до Відня. Столиця донедавна бундючної Австро-Угорської імперії геть втратила свій колишній глянець, перетворилася на вавілонське стовпотворіння. Звідки тільки не було тут людей. От і Лепкий зустрівся незабаром з приятелями-молодомузівцями П. Карманським та В. Пачовським, а також з Ф. Колессою, В. Щуратом, О. Кульчицькою, К. Студинським та іншими давніми знайомими. Почали разом налагоджувати видавничу справу — видавати брошури, календар, народний буквар, збірники пісень...

Та восени 1915р. Лепкого мобілізовують. Немолодого вже письменника послали б на фронт, якби друзі не подбали про його призначення для культурно-освітньої роботи в табір для військовополонених.

Незабаром Богдан Лепкий опинився в Німеччині. Умови утримання полонених тут були кращі, ніж в Австрії. Деякий час він перебував у містечку Раштатті, а потім, у 1916р., перебрався до Вецлара.

Старовинне містечко Вецлар над річкою Ляном, здається, овіяне романтикою. Тут колись жив великий німецький поет Й. В. Гете, все дихало пам'яттю про нього. Та романтичні легенди і спогади різко контрастували з суворою дійсністю: тут був розташований табір з десятима тисячами військовополонених українців.

Праця в таборі була нелегка. Хоч німецьке населення ставилося до полонених досить прихильно, вчорашні солдати вороже сприймали і культурно-освітню роботу, і створення ремісничих майстерень і називали зрадниками тих, хто брав участь у виставах, концертах чи працював майстрами.

Та поступово лід почав танути. Під впливом таких вихователів, як Б. Лепкий, В. Пачовський, М. Паращук (відомий скульптор), становище змінилося: серед полонених колишньої царської армії, які вважали себе солдатами "єго величества" і на будь-яку участь у культурно-освітніх заходах дивилися як на зраду батьківщині, виявилось багато обдарованих різьбярів, декламаторів, гончарів, літераторів. В Росії тим часом спершу скинули царя, а згодом відбулася Жовтнева революція. Перша світова війна закінчувалася, і полонені стали повертатися на батьківщину.

Але одіссея Б. Лепкого триває. В 1917р. поет їде в рідні краї. Через Відень і Львів добирається до Бережан, відвідує Жуків. Всюди руїни, злидні, всюди людське горе. Знову повертається до Вецлара, а згодом

(у 1920р.) перебирається до Берліна, де займається літературною працею, стає співробітником видавництва "Українське слово", видає бібліотеку творів української класики та сучасної літератури.

Події війни знайшли відображення у багатьох поетичних і прозових творах Б. Лепкого. Передусім, у великій поемі "Буря", з якої, на жаль, лишилися тільки фрагменти, а також у циклах "Intermezzo", оповіданнях і нарисах "Вечір", "Дзвони", "Душа", "Свої" та ін. У 1925р. Б. Лепкий повертається до Кракова (при сприянні давнього приятеля, польського письменника Владислава Оркана), де стає професором Ягеллонського університету. Знову розгортається його творча праця та видавнича діяльність.

Але коли настає літо, манить письменника в рідні краї. В 30-і він щороку приїздить у с. Черче неподалік від Рогатина, сьогоднішньої Івано-Франківщини, де можна було не тільки відпочити, а й підлікуватися цілющими грязями. Виявом любові й шани до Богдана Сльвестровича було те, що в 1933р. сільська громада Черча збудувала для нього будинок, який назвали "Богданівкою", де він мав можливість жити й працювати. Будинок цей, на жаль, не зберігся, уже в наші, 70-і роки, він був розібраний за немудрою чиновницькою акцією буцім для переобладнання парку. Та "переобладнання" призвело до запустіння цих місць.

Навколо письменника гуртувалася молодь, проводилися літературні вечори, на яких звучали поезії Т. Шевченка, І. Франка, самого Б. Лепкого, лунали пісні. Польська окупаційна влада проводила каральні акції проти культурних заходів українського населення, які не оминули й Черча. Як згадують мешканці села, не раз сюди "налітали поліцаї і розганяли учасників вечора. Якось між Богданом Лепким і поліціантом виник інцидент. Письменник заявив свій протест представникові влади проти брутального ставлення до сільської дівчини. Мало того, що сивоголового професора поліціанти грубо обізвали і силоміць відпровадили додому, про його поведінку дізналося університетське начальство. Ходили чутки, що з цього приводу Лепкий мав неприємності".

Після окупації Польщі фашистською Німеччиною становище письменника стало особливо важким: він втратив посаду в Краківському університеті.

Помер Богдан Сильвестрович Лепкий 21 липня 1941р., похований у Кракові на Раковецькому цвинтарі. В 1972р. на могилі письменника встановлено барельєф, а його ім'ям названо одну з вулиць міста. На

жаль, вулиця тепер перейменована: до замовчування творчості письменника протягом десятиліть додалося стирання пам'яті про нього.

Але створеного Богданом Лепким забуття поглинути не може. Він усе життя і весь талант присвятив своєму народові, збагаченню його культури, літератури. Вражає — універсалізм, багатогранність його творчих інтересів, чим він близький до І. Франка. І, мабуть, можна погодитися з думкою дослідників життя письменника, що коли стихією творчої натури І. Франка була боротьба, то стихією Б. Лепкого була естетична насолода від процесу творення.

09.11. Качура Яків Дем'янович (1897-1943) – український прозаїк.

Народився Яків Дем'янович Качура 9 листопада 1897 року в с. Юрківка, тепер Тульчинського р-ну Вінницької області. Був учасником Першої та Другої світових воєн. У 1918 — 1922 рр. учителював. Закінчив 1925 року Київський інститут народної освіти.

Друкуватися почав з 1923р. Належав до Спілки селянських письменників *„Плуг”, Всеукраїнської спілки пролетарських письменників.*

Окремими виданнями вийшли оповідання Качури *„Дві сили”, „Історія одного колективу”* (обидва — 1925), збірки оповідань *„Без хліба”* (1927), *„Похорон”* (1929) та ін.

В романі *„Чад”* (1929) освітлено події Першої світової і громадянської воєн. Сільським трудівникам, донецьким шахтарям і металургам він присвятив роман *„Ольга”* (1931). В повісті *„Іван Богун”* (1940) показав боротьбу українського народу проти польської шляхти. У нарисах періоду Другої світової війни відобразив епізоди фронтового життя, мужність, непохитну дружбу воїнів.

У травні 1942р. в боях під ст. Лозовою Харківської області потрапив у полон, загинув у фашистському концтаборі в Донбасі в жовтні 1943р.

1977р. у с. Юрківці Якову Качурі відкрито пам'ятник.

12.11. Ілляш Микола Максимович (1942) – український письменник.

Народився Микола Ілляш 12 листопада 1942 року в селі Великі Прицьки Кагарлицького району, Київської області.

1969 року закінчив Львівський університет, у 1979 році - Вищу партійну школу (м. Київ). Працював у пресі, був на комсомольській і партійній роботі.

Працюючи у видавництвах «Веселка», «Молодь», «Український письменник», «Українська енциклопедія», «Преса України», «Школа» на керівних посадах, будучи звичайним членом творчого колективу, завжди до роботи ставиться відповідально, дотримуючись моральних та етичних норм.

Свою творчість називає «літературною роботою». Микола Максимович – автор цікавих оповідань і повістей. Найвідоміші ввійшли до збірок «Ранні громи», «Буркун-зілля», «Де скарби ваші?..».

Зробив літературний запис розповіді Героя Радянського Союзу Ф. М. Зінченка «Вони штурмували Рейхстаг» (1978), «Герої штурму» (1985). Переклав кілька оповідань казахських письменників Т. Іманбекова, К. Муханбеткалієва, М. Кананбаєва, що ввійшли до антології молоді казахської прози «Червоні яблука» (1978).

Деякі твори Миколи Максимовича перекладені білоруською, грузинською, узбецькою, казахською мовами. З російської мови Ілляш переклав кілька дитячих енциклопедій «Я пізнаю світ», доповнюючи їх матеріалами про Україну. Російською мовою переклав повість Р. Іванченко «Не розминись із собою» (1981).

14.11. Малишко Андрій Самійлович (1912-1970) – український поет.

Андрій Самійлович Малишко народився 14 листопада 1912 р. в Обухові Київської області в багатодітній сім'ї сільського шевця. З самого дитинства майбутній поет виніс незрадливу любов до рідної землі та матері, до рідної пісні та слова, промовленого "в колісці із лози, щоб вічним окаянням боржником його нести, страждати і любити..."

Жилося родині Самійла Малишка важко: землі було дві десятини, а сім'я чималенька (одинадцять дітей), тож доводилося господареві і шевцювати, і на заробітки в Таврію ходити. Малий Андрій пособляв чим міг – то ходив заможнішим по господарству помагати, то грав на весіллях на гармонії, бо мав талант до музики.

Потяг до творчості в Малишка прокинувся дуже рано і мав своєрідний характер. Мати поета, Ївга, чудово співала (їй поет згодом присвятить вірш "Материнська"). Андрій Самійлович в "Автобіографії" (1959 р.) згадував, що її пісні врізалися в пам'ять на все життя. Тільки ж одне в них не задовольняло хлопця: сумні кінцівки. Не могло його серце миритися з трагічною загибеллю козака, якому чорний ворон очі клює... І тоді Андрій перекомпоновував пісню по-своєму: ні, не вбито

козака — поранено, вилікували його добрі люди, та й повернувся він додомоньку. А трохи пізніше почав складати вірші...

У 1927 р., закінчивши Обухівську семирічку, Малишко вступає до Київської медичної профшколи, однак уже тоді у юнаковій душі жив потяг до прекрасного, до пісні, до поезії. Дізнавшись про додатковий набір в Інститут народної освіти, майбутній поет вирішив здати екзамени. На диво, здав їх успішно, після чого його зарахували на літературний факультет, де Андрій потрапив під опіку Максима Рильського, який викладав та вів літературну студію.

У 1930 році юнак надрукував перші вірші в журналах "Молодий більшовик" та "Глобус". Закінчивши у 1932 р. Київський Інститут народної освіти, працював викладачем літератури в Овручі, на Житомирщині. З 1934 р. по 1935р. служив у армії, а потім працював у Харкові, як журналіст.

1935 р. з'являється колективна збірка трьох авторів — "Дружба". Протягом 1935 р. – 1940 р. поет видав збірки: "Батьківщина" (1936 р.), "Лірика", "З книги життя" (1938 р.), "Народження синів" (1939 р.), "Листи червоноармійця Опанаса Байди", "Березень", "Зоревідні", "Жайворонки" (1940 р.). У цей же період написав поеми "Трипілля", "Ярина", "Кармалюк", "Дума про козака Данила". Тематика довоєнних творів різноманітна: праця хліборобів, події революції та громадянської війни, чудові пейзажні поезії, де картини природи гармонують з ліричним настроєм, з розквітом першого кохання ("Зимове", "Пейзаж", "Дощ упав на край широкий"). Героями творів Андрія Малишка є "хлібороби й сівачі", прості робочі люди. Оживає в його творах й історична пам'ять народу. Постають із рядків циклу "Запорожці" славетні прадіди наші, які кров'ю своєю боронили рідний край від ворогів.

На протязі 1941 р. – 1944 р. поет служив військовим кореспондентом у газетах "Красная Армия", "За Радянську Україну", "За честь Батьківщини", де виступав і, як поет, і, як публіцист. За цей час А. Малишко видав такі збірки поезій: "До бою підіймайтесь!" (1941 р.), "Україно моя!" (1942 р.), "Понад пожари" (1942 р.), "Слово о полку" (1943 р.), "Битва" (1943 р.), "Полонянка" (1944 р.) Героїко-трагічний пафос циклу з п'яти віршів "Україно моя!", написаного 1941 р., передавав щирий особистий біль за рідну землю, віру в її визволення. "Україно моя!" — одне з найяскравіших поетичних явищ років війни, пристрасна, пекуча й ніжна пісня любові до Вітчизни. З 1944 р. по 1947 р. Малишко працює відповідальним редактором журналу "Дніпро".

По війні поет інтенсивно працює, виходять – як відгомін війни – збірки "Ярославна" та "Чотири літа" (1946 р.), а далі нові книги, в яких Андрій Самійлович творить широку картину народного життя, змальовує простих трудівників, як неповторних творчих особистостей, закоханих в землю та працю на ній.

За поему "Прометей" 1947 р. поет отримав Сталінську премію. 1950 р. з'явилась збірка "За синім морем", написана після відвідин Канади та США разом з групою діячів культури (за цю збірку наступного року А. Малишко отримав Сталінську премію).

Новий етап у творчості поета починається із середини 50-х років. У збірці "Що записано мною" (1956 р.) містяться тексти відомих пісень: "Знову цвітуть каштани", "Пісня про Київ", "Як на дальнім небосхилі"; у збірці "Серце моєї матері" (1959 р.) — "Пісня про рушник", "Ми підем, де трави похилі" (– справжній ліричний гімн молодості, коханню); у збірці "Полудень віку" (1960 р.) — "Вчителька"...

У їх озвученні поету допомагали такі музичні корифеї, як брати Майбороди (тільки з композитором Платоном Майбородою було створено понад 30 пісень: "Київський вальс", "Ми підем, де трави похилі...", "Ти, моя вірна любов", "Стежина", "Вчителько моя", "Пісня про рушник", "Гаї шумлять біля потоку", "Журавлі", "Білі каштани", "Колискова", "Пролягла доріженька"), Л. Ревуцький, П. Козицький, М. Вериківський, А. Штогаренко, С. Козак, О. Білаш.

Протягом 1961 р. – 1970 р. вийшли збірки "Листи на світанні" (1961 р.), "Віщий голос" (1961 р.), "Прозорість" (1962 р.), "Дорога під яворами" (1964 р., за неї А. Малишко 1969 р. отримав Державну премію СРСР), "Рута" (1966 р.), "Синій літопис" (1968 р.), "Серпень душі моєї" (1970 р.) За збірку "Далекі орбіти" 1964 р. Андрій Малишко отримав Шевченківську премію.

Останнім твором поета, написаним у лікарні за вісім днів до його смерті, була славнозвісна "Стежина" ("Чому, сказати, й сам не знаю..."), в якій він роздумує над людським життям...

17 лютого 1970 р. Андрій Малишко помер.

За своє життя поет видав близько 40-ка збірок. Малишко полишив нам не тільки пісенну й поетичну спадщину, він також є автором значної кількості публіцистичних та літературно-критичних творів. Написав тексти пісень до фільмів: "Макар Некай" (1940 р.), "Богдан Хмельницький" (1941 р.), "Роки молодії" (1942 р.), "Щедре літо" (1950 р.), "Долина синіх скель" (1956 р.), "Лілея", "Таврія" (1959 р.), "Чорноморочка" (1960 р.), "Абітурієнтка" (1973 р.). А також сценарії до

кінокартин: "Навіки з російським народом" (1954 р.), "Квітуча Україна" (1961 р.), "Ми з України" (1962 р.).

18.11. Есаулов Олександр Юрійович (1952) – український письменник.

Олександр Юрійович Есаулов народився 18 листопада 1952 року у селі Ромачі, Просницького району Кіровської області, Росія, у родині військовослужбовця. Батько – Есаулов Юрій Павлович, зараз пенсіонер, та мати – Есаулова Клавдія Василівна, пенсіонерка, мешкають у Вінниці. Має брата – Есаулова Олексія Юрійовича, який також мешкає у Вінниці, де займається власною справою. Коли Олександр разом з батьками жив у Луцьку, то захопився кульовою стрільбою – мав перший розряд. Тренер запропонував юному спортсмену вступити до республіканської школи-інтернату спортивного профілю, яка знаходилась у Києві. Олександр спробував – і вступив. За три роки він закінчив цю школу, став кандидатом у майстри спорту, чемпіоном України з кульової стрільби. Потім було навчання в Київському інституті народного господарства, служба в армії.

Особливе місце у творчості Олександра Есаулова займає тема Чорнобильської трагедії. У 1985 р. він був обраний заступником голови Прип'ятського міськвиконкому. На цій посаді зустрів аварію на Чорнобильський АЕС. Приймав участь та організовував різні заходи, пов'язані з евакуацією населення міста, подальшого його забезпечення житлом, роботою, виплатою відшкодування за майно, що було залишено у Прип'яті і таке інше. За працю у ці дні у 2007 році нагороджений орденом «За заслуги» 3-го ступеня. Олександр Есаулов вивозив перших ліквідаторів, що отримали величезні дози радіаційного опромінення, на лікування до Москви, організовував евакуацію мешканців, які назавжди покидали свої нові, нещодавно побудовані домівки, своє юне місто...

Після аварії працював заступником директора з загальних питань Інституту ядерних досліджень НАН України, заступником начальника планово-економічного відділу ПО «Спецатом», комерційним директором МП «Лелека», президентом Українського екологічного фонду, директором підприємства «Екорадник», керуючим справами Ощадбанку України, і, нарешті, з 1998 року – технічним директором Інституту підтримки експлуатації АЕС, де працює до теперішнього часу.

Незважаючи на серйозну та відповідальну посаду, він знаходить час на дитячі повісті. Більше того – на справжні детективи для дітей. «Якось я подумав, — каже письменник, — як нині, у час Інтернету, у час агресивного телебачення, краще залучити до читання книжок дітей. А що може бути цікавіше за хороший детектив? Але детектив для дитини має бути написаний як дитяча книжка. Тобто весело, без надмірної жорстокості, з обов'язковим хепіендом».

Письменницьку діяльність Олександр Есаулов почав у 2005 році, коли упорядкував свої нотатки про події 1986 року. Вийшла невеличка книжка. На жаль, українські видавництва не зацікавилися нею, тому запропонував її видавництву «Європа», Москва, де вона і вийшла накладом у 1000 примірників у 2006 році. Одразу після цього написав свою першу дитячу книжку «Game over!», яка вийшла накладом у 2000 примірників у видавництві «Зелений пес». Після цього у тому ж видавництві у 2006-2008 роках вийшли ще чотири книги з цієї ж серії: «Антівірус», «Канікули для Інформи» (лауреат «Єврокон-2006»), «Вихідний формат» та «Таємниця Великого Сканера», усі накладом по 2000 примірників. У 2008 році у видавництві «Клуб семейного досуга» накладом 15000 вийшла книга «Хозяин зоны». У 2011 видавництвом «Теза» (Вінниця) почала видаватися серія «Дитячий детектив». Усього написано одинадцять книг, видані вже сім: «Кьонінгова колекція», «Чорні археологи», «Як уполювати чупакабру», «Кіднепінг», «Справа честі», «Щуриний підступ» та «Жіноча справа».

Випадково дізнавшись про існування престижного літературного конкурсу «Коронація слова», Олександр Есаулов ніби граючи, тричі став його лауреатом: як прозаїк для дітей та дорослих і як кіносценарист. В 2011 році у Тернопільському видавництві «Богдан» вийшов роман «Переможців не судять», який у 2009 році став лауреатом «Коронації слова». Складні перипетії людських взаємин, визвольна боротьба підпілля ОУН у період радянської окупації та Другої світової війни на теренах Тернопільщини. Кохання та зрада, мужність і ницість — усе це переплелось в захоплюючій канві роману, що побудований на достовірних фактах.

Дипломантом «Коронації слова 2011» стала дитяча книжка «Зоряна електричка», видана Вінницьким видавництвом «Теза». Дипломант «Коронації слова» 2013, сценарій кінофільму «Господар Зони «Ч». Крім того, в 2014 році вийшла книга «Город, которого нет», та, по запрошенню видавництва «Фоліо», були написані та включені в збірку

оповідань «Україна-Європа» та «Історія з шиншилой», що видавалися видавництвом до Фестивалю видавців у Львові в 2014 та 2015 роках.

20.11. Сеченко Петро Панасович (1922-2004) – український поет.

Твори поета Петра Панасовича Сиченка , правдиво розповідаючи про минувшину Приірпіння, про Героїв, які захищали Україну у різні історичні часи, актуальні сьогодні як ніколи, адже вони закликають молодь боронити рідну землю сьогодні від російської агресії... Патріот рідного краю, Петро Сиченко завжди був на передовій, де йшла боротьба не на життя, а на смерть...

Петро Панасович Сиченко народився 20 листопада 1922 року в селі Новосілки на Макарівщині в селянській родині. Він згадував: *«У дитинстві я дуже любив читати, і товариші в мене були такі самі запеклі любителі книги. Особливо мені подобалися описи далеких країн і морів. Захоплювали героїчні подвиги, подорожі в невідомі країни. Жили ми бідно, босогого, але багато читали, мріяли, вчилися любити батьків, природу, Батьківщину...»*

Довгожитель села Віра Юхимівна Петенко згадує про свого ровесника-однокласника: «Петрик був єдиною дитиною в сім'ї мельника Панаса Йосиповича та Єфросинії Петрівни. Міцний, кремезний, дружелюбний, веселий хлопчина. За веселі витівки частенько одержував від батьків «березову кашу». Любив гратися у різні на той час ігри: «гилки», «дучки», «квач». Купався в Ірпені, відпочивав з друзями на піщаному березі, ловив вудочкою рибу, пас корову. Батьки його не балували, привчали до різної сільської роботи. Літні канікули проходили в посильній праці відповідно до віку. Підгортали плугом картоплю в колгоспі, стогували сіно, льон, косили ярину, працювали біля молотарки.

Дуже любив Петро читати книжки, особливо пригодницькі. Під їх враженням за козирком кашкета часто стриміло гусине чи лелече пір'я, в руках – соняшниковий «меч». В хлоп'ячих іграх вигукував: «Я пірат!». Отож прижилось за ним прізвисько – «Петро-пірат».

У молодшому шкільному віці захоплювався малюванням пейзажів своєї місцевості. Це заплави Ірпеня, лісові галявини, розлогі верби над Ірпенем, латаття на синяві води та інші краєвиди. Його малюнки займали чільне місце на стендах у школі. У ранньому віці діти хочуть бути схожими на своїх батьків, особливо в роботі. Отож одного разу з ватагою однолітків Петрик запустив водяний млин, щоб отримати муку

на «шипані» галушки. Звичайно, замість галушок отримав доброї «березової каші» та ще й вербівкою.

У старших класах захоплювався уроками літератури та воєнізації (були такі уроки), мав значок «Ворошиловський стрелок».

У рідному селі Петро Сиченко закінчив семирічку. Середню освіту здобув у Ясногородській школі. Мріяв про навчання в університеті, проте все безжально перекреслила війна. Писати вірші Петро Сиченко почав ще з раннього дитинства під впливом народних пісень, які так гарно виконували його земляки. А потім був «Кобзар» Тараса Шевченка.

У школі Петрові пощастило на вчителів. У Новосілках мову і літературу читала високоінтелегентна жінка, донька колишнього офіцера Настя Юріївна Словінська. У Ясногородці математику викладав Никифор Захарович Малько, який закінчив до революції фізико-математичний та юридичний факультети Київського університету Святого Володимира. А мову і літературу читав Костянтин Андрійович Голобудський, старша донька якого працювала з Максимом Тадейовичем Рильським. Петро Сиченко через своїх вчителів перейнявся до Максима Рильського надзвичайно великою любов'ю. Цю любов і повагу зберіг на все життя. Уже в 10 класі юнак написав цілу низку віршів та байок, але надрукувати їх тоді не вдалося, почалася війна...

Петро Сиченко згадував: *«Війна розпочалася для мене, як і для сотень тисяч моїх однолітків, у пору розквіту юності. Я закінчив десятий клас, переді мною слалася дорога в майбутнє, навчання в університеті, дорога в незнане, жадане й омріяне прекрасне. 21 червня 1941 року спеціальна комісія при райвійськкоматі відібрала нас, кілька десятків юнаків із трьох середніх шкіл району, для навчання в льотному військовому училищі. Тоді ж, у суботу, в Ясногородській середній школі відбувся випускний вечір. А другого дня, у неділю, прийшла тривожна звістка: фашистські літаки бомбардували Київ».*

Після випускного вечора Петро Сиченко разом з однокласниками пройшов військову комісію в Бишеві. Хлопців направили на обласну комісію, звідки Петра Сиченка командували в розпорядження Київського ополчення для оборони столиці.

До 18 вересня 1941 року брав участь у боях проти ворога на ділянці фронту Віта Поштова – Голосіївський ліс. В одному з боїв Петро Сиченко був контужений і отямився серед сотень інших

військовополонених у концтаборі на Сирці. За кілька днів контузія пройшла, і Петро Сиченко з іншими бійцями спробував втекти. Але втеча не вдалася. Сиченка, як організатора групової втечі, відправили в Рівненську тюрму особливого режиму.

«Мало хто вирвався з оточення, поминувши дріт фашистських таборів смерті. Я перейшов два. Особливо страшними були тюрма і концтабір у місті Рівне. Мури. Колючий дріт під електричним струмом, битком набиті камери. Спрага й задуха паморочать голову, а цементова долівка паралізує тіло. Щоденні допиту з електрострумом, катування, розстріл. У жахливих умовах в концтаборі розгорнула роботу одна з перших підпільних організацій, що народилися у ворожому тилу. Вона й проклала мені дорогу через колючі дроти до рідного дому», – пізніше згадував Петро Сиченко.

За допомогою підпільників Петру Сиченку і ще кільком військовополоненим у грудні 1941 року вдалося вирватися з полону. Напередодні 1942 року добрався до рідного дому. У Новосілках створювалось підпілля. Одну з груп очолив студент Семен Грицаєнко, другою, до якої входив і Петро Сиченко, керував лейтенант з с. Мостище Микола Кошовий.

Влітку 1942 року Петро Сиченко був заарештований вдруге. Вдруге втекти з ешелону, який віз людей у Німеччину на роботу, йому допоміг кузен та найкращий товариш Володимир Сиченко (Малик). Повернувшись додому, він продовжив боротьбу з карателями у диверсійній групі.

Підпілля в селі діяло з січня 1942 року до березня 1943 року, коли підпільні групи з Мостище і Новосілок влилися у Бишівський партизанський загін. Як свідчить партизанський квиток № 2364 П.П. Сиченка, він перебував у загоні з 5 березня до 19 листопада 1943 року. Командиром загону був підполковник Бобир, комісаром – майор Нестеренко. Петро Сиченко був призначений командиром диверсійної групи. Поява партизанів під самими стінами столиці не на жарт схвилювала ворога. Гестапо перейшло до активних дій...

У травні 1943 року ворожій агентурі вдалося вбити командира Бобира і комісара Нестеренка. Загін очолив капітан О. Осипенко, житель села Мостище. У жовтні 1943 року Петро Сиченко був призначений командиром 2-го Васильківського партизанського загону. У листопаді 1943 року партизани зустріли частини Червоної армії. В одному з боїв із гітлерівцями Петро Сиченко був тяжко поранений.

Тривалий час лікувався у шпиталі. До військової служби після одужання був визнаний не придатним.

Деякий час працював на залізничній станції Києва. Вступив до Київського державного педагогічного інституту імені М. Горького, одночасно працюючи у видавництві «Молодь» та в редакції газети «Зірка». У 1949 році зустрів свою долю – Лідію Андріївну. Побралися. Разом поїхали на роботу в м. Нікополь Дніпропетровської області викладати українську мову та літературу в технікумі. Та рідне Полісся манило до себе... Переїхали на Київщину. З 16 серпня 1953 року вчителюють у Ясногородській середній школі Макарівського району. Тут і пройшло їхнє життя...

Друкуватися Петро Сиченко почав з 1957 року, опублікувавши свої поетичні твори в дитячому журналі «Барвінок». Його творчість сповнена земної краси, чистоти і добра, наскрізь пройнята любов'ю до України, рідного Приірпіння, його людей.

Одна за одною виходять його книжки для дітей: «Найсмачніші яблука» (1963 р.), «Куд-куди» (1976 р.), «Подякуйте землі» (1974 р.), що засвідчили про своєрідний талант письменника і народного вчителя, який мав уміння узагальнити важливі життєві істини й донести їх до дитячої уяви.

Перекладав твори болгарських, польських і хорватських письменників і за сприяння М.Т. Рильського та дружньої підтримки Олега Микитенка у 1963 та 1965 роках опублікував переклади з болгарської в журналі «Всесвіт».

Особливо яскравим українським словом зазвучав поетичний дар Петра Сиченка у збірці віршів «Осіння зав'язь» (1984 р.). Наступні збірки його поезій – «Відлуння» (1990 р.) та «Полинова моя печаль» (1995 р.). У співавторстві з Віталієм Кулаковським написано історичні повісті «Ой, гук, мати, гук» (1972 р.) та «Ріки виходять з берегів» (1985 р.). Широко відомі читачам його романи «Фронт через серце» (1984 р.), де йдеться про героїчні події Другої світової війни. Його повість «Третій іде по сліду» присвячена діяльності українського підпілля у 1941–1943 рр.

Лебединою піснею Петра Сиченка став його роман «Вітер з Холодного Яру»... Цей роман П.П. Сиченко писав довго: з 1987 по 1993 рік. Він опрацював безліч архівних матеріалів, прочитав багато художніх творів про гайдамацький рух на Україні. Йому дуже хотілося змалювати сильних і красивих людей свого краю, які, переживши трагедію зради, залишились мужніми і чесними, готовими прийняти смерть і муки заради загальної справи – бути вільними, незалежними.

Цей твір нікого не залишив байдужим, бо в ньому йде розповідь про села: Новосілки, Бишів, Ясногородка, Мостище, Чорногородка, автор милується заплавами Ірпеня, Унави. Петро Панасович Сиченко своїм героям дає відомі мешканцям тих міст прізвища: Дженжера, Дідушко, Лещенко, Деркач, Рябовол. Він немов хоче наблизити минуле до сучасного, хоче, щоб читач заглянув в той далекий час і був схожим на героїв його книги.

Роман «Вітер з Холодного Яру» надрукований у 2005 році за сприяння сільського голови Наталії Михайлівни Кубай і територіальної громади села Новосілки. Рукопис твору переданий рідними письменника на вічне зберігання до історико-краєзнавчого музею села Новосілки. В музеї знаходяться малюнки П.П. Сиченка, його автобіографія, особисті речі, листи.

Петро Панасович Сиченко все своє життя був другом і побратимом Володимира Кириловича Малика – відомого українського письменника, твори якого перекладені багатьма мовами світу. У своїх спогадах П.П. Сиченко писав: «Обидва ми останнім часом тяжко хворіли. Про близький кінець говорили щиро, просто, без найменшої бравади.

Помер Петро Панасович Сиченко, лауреат премії імені Данила Туптала, 20 березня 2004 року. Похований у с. Ясногородка Макарівського району Київської області.

«Усьому є початок і свій кінець. Відійшла за межу Вічності Велика Людина, про яку ще говоритимуть і писатимуть довгий час. Читатимуть і перечитуватимуть», – так писав Петро Сиченко про свого друга і брата Володимира Малика... Але ці слова можна сказати і про самого Петра Панасовича Сиченка, адже його творчість є надбанням усієї України і цілого світу...

Вдячні земляки відкрили пам'ятник Петру Сиченку на його Батьківщині, у рідному селі Новосілки, щоб він завжди нагадував прийдешнім поколінням про Великого Світоча рідного краю, співця рідної землі, просту і звияжну людину...

26.11. Донцов Матвій Олексійович (1877-19974) – український живописець.

Народився Матвій Олексійович Донцов 27 листопада 1877 року в містечку Золотоноша Черкаської області у бідній козацькій сім'ї. Через рік після його народження помер батько. Власної домівки родина не мала, тому поневірялася по чужих хатах, винаймала дешеве житло на хуторі Згара. Мати, щоб вижити, пішла на роботу, а маленького Матвія

змушена була залишати сусідам. Сподіваючись на краще, вийшла заміж удруге, але життя не склалося. Хлопчик, рятуючись від сварок вітчима, тікав із дому в поле чи ліс. Саме з того моменту полюбив природу як найкращого друга.

Початкова школа, яку закінчив Донцов в рідному селі, мало залишила приємних спогадів. Але назавжди запам'ятав поїздку на ярмарок, де вперше побачив яскраві народні картини. Довідавшись від місцевих майстрів, як малювати фарбами, маленький Матвій захопився малюванням.

Закінчивши шостий клас, не зміг далі продовжити навчання, оскільки треба було заробляти на життя. Почався трудовий шлях художника. У 1905 році у Золотоноші він брав участь у революційному русі, за що зазнав переслідувань з боку поліції. Навесні 1908 року змушений переїхати до Києва.

У Києві Донцов уперше потрапляє на виставку художників-професіоналів, де знайомиться з професором живопису Володимиром Карповичем Менком. Показує йому свої роботи. Володимир Менк звернув увагу на здібного молодого художника і запропонував підготувати Донцова до вступу в Київське художнє училище. 1911-го року Матвій Донцов успішно складає іспити в училище, в пейзажну майстерню В. К. Менка. В училищі викладав і молодий Федір Кричевський, який приїхав до Києва після закінчення Петербурзької Академії мистецтв. У 1913-му році Матвій Донцов успішно закінчує училище і отримує диплом художника.

З 1922 року живе і працює у Полтаві, бере участь у мистецькому житті області, працює головою Полтавської філії асоціації художників Червоної України і організовує першу і другу обласні виставки цього об'єднання.

1940-го року в Полтаві Матвій Донцов знайомиться з невідомою на той час художницею Катериною Білокур. Тоді вона уперше привезла до Полтави свої картини. І першим поціновувачем її полотен стає Матвій Донцов. То був для нього майже безпрецедентний випадок: людина, що не мала ніякої мистецької освіти, здивувала художника-професіонала. Донцов сказав: «Ці твори виконано на рівні голландських майстрів».

Того ж року Матвій Олексійович Донцов організовує у Полтаві першу виставку картин Катерини Білокур. Згодом виставку полтавських митців у Києві. Таким чином Матвій Донцов відкрив світу Катерину Білокур. Вони довго й плідно дружили.

1949-го року Матвій Олексійович переїжджає в Ірпінь до свого давнього друга, письменника Костянтина Даниловича Трофимова, який допоміг Донцову отримати земельну ділянку по вулиці Тургенівській, 18, а поки ще влаштував його на квартиру до знайомих.

Спілка художників України допомогла Донцову, і 1952-го року будинок був готовий. Цей ірпінський будинок став першим власним житлом художника. З дитинства Матвій Олексійович жив у найманій хаті. Після одруження з 1922 по 1944 роки Донцови винаймали житло у Полтаві. І лише в Ірпені отримали власну домівку. З великою любов'ю Юлія Іванівна та Матвій Олексійович впорядковують ділянку: частину під сад, частину під квіти. Саме ці квіти були відтворені на полотнах художника -«Жоржини», «Півонії», «Бузок», «Айстри».

«Повітря – це голуба барва», – говорив Леонардо да Вінчі. Неоціненні були ці слова для Донцова. Інколи йому дорікали за біло-голубий фон, тоді він намалював картину з білим фоном і білими квітами, яка вразила всіх! Найчастіше Донцов використовував м'які пастельні тони. Ніяких акцентів, чітке розмежування планів. Ніде і ніколи на його картинах немає людей. Такий власний почерк художника.

24 червня 1974-го року на 97-му році життя Матвія Олексійовича Донцова не стало. Він помер у власному будинку в Ірпені. Похований на Ірпінському кладовищі поруч зі своєю дружиною Юлією Іванівною, яку пережив на 10 років.

Після смерті художника у його будинку Борис Піаніда, учень Матвія Донцова, створив меморіальний музей майстра. Будучи мистецтвознавцем і шанувальником творчості Матвія Олексійовича, Борис Піаніда написав монографію «Донцов», завдяки якій ми можемо знати життєвий та творчий шлях відомого художника. Цей будиночок-музей відвідало багато видатних людей, зокрема, Дмитро Гнатюк, Тетяна Яблонська, Володимир Сидорук.

На фасаді будинку були встановлені дві меморіальні дошки. Одна з них розповідала, що тут з 1952 по 1974 рік жив і творив талановитий майстер пензля, автор численних пейзажів і натюрмортів Матвій Донцов. Друга зазначала, що у цьому будинку в 1952-1961-х роках часто бувала народна художниця України Катерина Білокур, яка приїжджала до свого вчителя і його дружини Юлії Іванівни.

Після смерті Бориса Піаніди, у 1993-му році фонди музею були розформовані. Любов Іванівна Піаніда, вдова художника, подарувала картини Матвія Донцова Ірпінському історико-краєзнавчому музею.

Полотна Донцова можна зустріти в Київському, Дніпропетровському, Полтавському, Миколаївському, Закарпатському, Лебединському художніх музеях та багатьох інших. Його пейзажі та натюрморти прикрашали кімнати Ради Міністрів України («Ворскла», «Айстри»), багато картин є у приватних колекціях.

26.11. Капельгородський Пилип Йосипович (1882-1938) – український письменник.

26 листопада 1882 року в селі Городище Сумської області в багатодітній сім'ї колишнього кріпака Йосипа Капельгородського народився Пилип Йосипович Капельгородський, який здобув собі ім'я не тільки на літературній ниві як поет, прозаїк та публіцист. Ще він був видатним сходознавцем, який зробив чималий внесок у розвиток орієнталістики.

Попри те, що сім'я була багатодітною, хлопчину віддали до земської школи, потім до духовного училища. Але в бурсі панувала атмосфера придушення будь-якого прояву свободи, за яку бурсаки неодноразово потрапляли до карцерів. Пилип не був винятком, і через свій надто незалежний характер частенько відбував покарання в темній. За постійне порушення дисципліни, зрештою, був виключений з навчального закладу.

Батьки наполягали на продовженні навчання, під їхнім тиском Капельгородський вступив до Полтавської духовної семінарії. Там він потоваришував із Симоном Петлюрою, який залучив Пилипа до участі в Революційній Українській партії. Водночас семінарист організував випуск рукописного журналу “Світанок”, організовує літературний гурток. У майбутньому повість “Записки семінариста”, у яких автор яскраво описав цей період життя, принесуть йому визнання та популярність.

У 1902 році невгамовний Пилип разом із іншими взяв участь у “семінарському бунті”, вимагаючи введення до навчальних програм українознавства й послаблення суворого режиму в семінарії. Окрім цього, учасники активно виступали на боці селян, які також повставали проти свого пригноблення. Зрештою Капельгородського виключили з навчального закладу й відправили до батьків у село під пильний нагляд поліції.

Та спробувавши п'яний трунок революційних дій, вже не міг всидіти вдома й нелегально повернувся до Полтави. За свою активну громадську діяльність знову потрапив на олівець царської поліції. Щоб

урятуватися від арешту, втік на Кубань. Там для заробітку влаштувався вчителем, але не змінив своїх революційних поглядів. Це призвело до чергового арешту в квітні 1909-го. За пів року в Новочеркаську відбувся суд, на підтримку Пилипа були організовані масові демонстрації, і під тиском громадськості судді визнали арештанта невинним, але рекомендували покинути Кубань.

Цього разу Капельгородський вирішив не випробовувати долі й подався на Північний Кавказ, де влаштувався журналістом у місцевій періодиці. Основну роботу поєднував зі збиранням етнографічних та історичних матеріалів про етнічне населення цього краю. На зламі XIX-XX століть на Кавказі загострилося протистояння між терськими козаками та горцями-кочівниками. Капельгородський спробував вивчити причини такого стану речей. Зібраний ним в Чечні та Караногої (нині Ногайський район Дагестану) багатий матеріал став основою для доповіді, зробленої в 1909 році на редакційній вечірці літературно-наукового журналу "Російське багатство". Виступ викликав чималий інтерес. Невдовзі відбулася зустріч Пилипа з головою Ради міністрів Російської імперії Петром Столипіним. Капельгородському запропонували посаду начальника дільниці (пристава) в Караногої для проведення реформ на покращення життя місцевого населення.

На цій посаді Пилип викрив і віддав під суд багатьох чиновників-хабарників і розкрадачів державних коштів. За громадські гроші почав буріння артезіанських колодязів, спорудив водогін, заклав сад і парк, рибний ставок, будував громадські будівлі: школу з пансіоном і майстернями, народний дім із бібліотекою та кінотеатром, склад сільськогосподарських машин, громадську стайню. Пилип Йосипович провів і шкільну реформу, почавши навчання у знову побудованій школі за своєю власною методикою. За сім років життя серед кочівників-караногайців він підготував працю з історії цього народу, починаючи з XII століття.

До України Пилип повернувся в січні 1918-го й одразу ж поринув у громадське життя, де проявив себе активним прихильником українізації. За що й був невдовзі заарештований. Але йому вдалося втекти з-під варті. Переховуючись у Прилуках, Пилип підтримував Директорію Української Народної Республіки, очільником якої був його давній друг Петлюра.

У 1920-х Капельгородський повернувся в Лубни й працював редактором місцевих газет. Звісно, що й тут його заґратували за участь

у “націоналістичній повстанській організації”, проте не надовго. Зрештою, Пилип переїжджає до Полтави де й проведе решту життя.

У березні 1938-го Пилипа Капельгородського знову звинуватили в приналежності до “підпільної націоналістичної контрреволюційної військово-повстанської організації, головне завдання якої – підготовка збройного повстання з метою повалення Радянської влади та відновлення капіталістичного ладу в Україні”. Тут йому пригадали всі “гріхи молодості”. Вирок не заставив себе довго чекати. Постановою Особливої Трійки УНКВС в Полтавській області від 5 квітня 1938 Капельгородського засудили до розстрілу, “як найлютішого ворога компартії і радянської влади”, і 23 червня вирок був приведений у виконання.

В історію літератури Пилип Капельгородський увійшов із повістю “Шурган” (1930). За два роки по тому вона вийшла у видавництві “Рух” (Х., 1932), а наступного була перевидана з доповненням і новим жанровим визначенням — “роман-хроніка”. Тоді ж прийшло й широке визнання його як талановитого прозаїка. У творі йдеться про одну з найтрагічніших сторінок історії громадянської війни на Терщині та Кубані — героїчну боротьбу з денікінцями та останню страдницьку путь і загибель цілої армії у кизляро-астраханських пісках. Твір цінний передусім історичною достовірністю зображення. У невеличкій передмові автор висловив жаль з приводу того, що в художній літературі ця епопея належно не відтворена. Мало хто знав, що героїчні таманські загони після відомого переходу через гори поділили трагічну долю усієї армії, засіявши своїми кістками піски астраханські. Всупереч О. Серафимовичу, який у “Залізному потоці” відійшов од правди факту з тим, щоб “з найбільшою силою виявити... головні завдання маси”, автор “Шургану” свідомо “поклав в основу повісті справжні події й факти, аж до дрібниць”. Він чесно й правдиво розповів не тільки про масовий героїзм, а й величезні людські втрати, людські жертви, покладені на вівтар революції. Звичайно, сьогодні доводиться вносити істотні корективи в поцінування роману, разом із тверезою і об’єктивною оцінкою й самої громадянської війни.

Так само неоднозначно сприймається й роман “Артезіан” (написаний 1934 р., опублікований 1973). Головний герой “Артезіану” професор Луценко жовтневий переворот сприймає спочатку як “непоправну катастрофу, громадсько-політичну й свою особисто”, яка зруйнувала всі його плани. Не тямлячи себе від кривд, заподіяних революцією, він у всьому вбачав тільки руйнацію, знищення, занепад.

Внаслідок цього та особистої трагедії герой усамітнився від усього світу. І тільки згодом, поступово переймається ентузіазмом молоді, духовно відроджується й починає спрагло працювати.

Повість “Я стверджую” була присвячена виживанню караногайського народу в умовах царської “тюрми народів”. Але, як вже було зазначено, найпопулярнішою стала автобіографічна хроніка “Записки семінариста”, в якій письменник описав армійський режим і гнітючу атмосферу, що панувала в навчальних закладах.

Михайло Стельмах написав: “Чим же славним і красним було життя цього письменника – одного з кращих прозаїків українського красного письменства? Роман “Шурган” і повість “Непорозуміння” є вершиною творчості Капельгородського. Ці твори будуть жити в пам’яті поколінь, як і образ славного письменника, вірного сина своєї Вітчизни”.

Пилип Капельгородський був українцем по духу, але інтернаціоналістом за своїм світоглядом. Неординарний і самобутній письменник, він став справжнім літописцем буремних потрясінь ХХ століття, прагнучи надати їм соціально філософське осмислення у своїй прозі.

27.11. Білоусов Євген Васильович (1952) – український письменник.

Євген Васильович Білоусов народився 27 листопада 1952 року в Москві в сім’ї військового юриста.

Закінчив історичний факультет Дніпропетровського державного університету. За професією педагог, вчитель історії, а за покликанням - дитячий письменник. Свій перший твір - літературознавчу розвідку «Аркадій Гайдар у Криму» написав у 20 років, працюючи ватажком міжнародного дитячого центру "Артек". З початку 2000 року був головою оргкомітету Всеукраїнського фестивалю української книги «Феодосія», організатором літературних свят, конкурсів, фестивалів, конференцій, семінарів, «Днів Степана Руданського в Криму» та майстер-класів. Тривалий час керував секцією дитячої літератури Спілки письменників Криму.

Євген Васильович автор 42 дитячих книжок, лауреат 22 Всеукраїнських та міжнародних книжкових конкурсів. В 1998 році за створення книжкової серії «Минуле Криму для дітей в казках та легендах» нагороджений премією Автономної Республіки Крим. Єдиний український дитячий письменник, який за роки незалежності України отримав в 2002 році диплом Міжнародної Ради з питань

дитячої літератури ЮНЕСКО за книгу «Оповідання про маленьку Копійку та велику Гривню». В 2006 році за розвиток вітчизняної дитячої літератури, пропаганду української книги йому присвоєно звання «Заслужений діяч мистецтв Автономної Республіки Крим» і цього ж року за створення повісті-казки про дитинство та юність Т.Г. Шевченка «Тарасове перо» Євгену Білоусову присвоєно Премію Кабінету Міністрів України імені Лесі Українки.

Грудень

03.12 - 300 років від дня народження **Григорія Савича Сковороди** (1722-1794) – українського просвітителя, філософа, поета, музиканта.

03.12 - 125 років від дня народження **Андрія Васильовича Головка** (1897-1972) – українського письменника.

03.12 - 75 років від дня народження **Миколи Івановича Близнюка** (1947) – українського поета.

08.12 - 195 років від дня народження **Миколи Васильовича Гербея** (1827-1883) – українського поета, перекладача, видавця, бібліографа.

08.12 - 115 років від дня народження **Антон Федоровича Хижняка** (1907-1993) – українського письменника.

09.12 - 125 років від дня народження **Бориса Тена** (Микола Васильович Хомічевський) (1897-1983) – українського поета, перекладача.

13.12 - 145 років від дня народження **Миколи Дмитровича Леонтовича** (1877-1921) – українського композитора.

18.12 - 130 років від дня народження **Миколи Гуровича Куліша** (1892-1937) – українського драматурга.

31.12 - 145 років від дня народження **Гната Мартиновича Хоткевича** (1877-19938) – українського письменника.

03.12. Сковорода Григорій Савич (1722-1794) –український просвітитель-гуманіст, мандрівний філософ, поет, музикант.

Український філософ Григорій Савич Сковорода (1722–1794) був не лише видатним філософом XVIII ст., просвітителем-демократом, поетом, культурним діячем, але й видатним теоретиком в галузі педагогіки, педагогом-новатором, який вимагав уважного ставлення до особи дитини, закликав розвивати в ній кращі риси, властиві нашому народу, глибоко вірив у силу науки і освіти. Висловлені у його творах прогресивні ідеї і думки мали великий вплив на розвиток вітчизняної педагогічної думки, а деякі поради, зокрема, про необхідність будувати педагогічний процес з урахуванням психофізичних особливостей дітей та деякі думки філософа про виховання, насамперед, про моральне виховання вільної, всебічно розвиненої особистості, не втратили свого значення і до наших днів та співзвучні з вимогами сучасної педагогіки.

Г. С. Сковорода народився 3 грудня (22 листопада за старим стилем) 1722 р. на Полтавщині в козацькому селі Чорнухи, колишнього Лубенського полку (нині Лохвицький район). Батьки Г. Сковороди належали до малоземельних селян-козаків. На майбутнього філософа незабутнє враження справили чудові рідні краєвиди, народні звичаї і традиції, пісні й думи лірників. Дитинство і юнацькі роки Г. Сковороди пройшли серед людей, які не знали кріпацтва, залишили глибокий слід в його свідомості і вплинули на формування його волелюбного і незалежного характеру.

Маленький Григорій виявив хист до гри на народних інструментах, складав і гарно виконував пісні, в ранньому віці виявив сильний потяг до знань, непересічні здібності до наук і великий інтерес до читання. Батьки прагнули дати синові освіту: спочатку хлопчика навчав сільський дяк, а згодом його віддали до сільської церковнопарафіяльної школи. Допитливий хлопчик оволодів грамотою з богослужбових книг, а через відсутність під руками іншої літератури захоплювався читанням книг релігійного змісту. Злидні, матеріальні нестатки, яких постійно зазнавала сім'я Сковороди і які він щодня спостерігав навколо себе, привчили його з дитинства задовольнятися малим, бути невибагливим у харчуванні, одязі, побутових вигодах. Ця риса зберіглася у нього на все життя.

У 1738 р. (в деяких дослідженнях вказується 1734 р.) Григорій Сковорода став студентом Києво-Могилянської академії, яка у той час була єдиним вищим загальноосвітнім навчальним закладом Наддніпрянської України, але не поступалася своїм рівнем перед

тогочасними європейськими університетами. Академія мала багату бібліотеку, високоосвічених викладачів, тому серед бажаючих навчатися були і юнаки-чужинці, зокрема, з Болгарії, Молдови, Сербії. Особливо добре було поставлено викладання мов, поетики, риторики. Повний курс навчання складався з восьми ординарних класів і тривав 12 років. Чотири перших роки (підготовчий — фара, три молодші — граматика, синтаксис) відводилися для опанування старослов'янської, латинської, української, грецької та польської мов. Приділялася увага класичній римській і грецькій літературам. У двох середніх класах — поетики і риторики навчали складати вірші, ознайомлювали із загальними правилами віршотворення, прищеплювали вміння складати і проголошувати промови різного призначення (суворі, вітальні, вдячні, прохальні). У двох старших класах філософії та богослов'я кількість слухачів суттєво зменшувалася через тривалий термін навчання (6 років). Проте, саме викладання цих двох предметів склало європейську славу академії, оскільки професори: Й. Кононович-Горбацький, І. Гізель, С. Яворський, Ф. Прокопович, Г. Кониський та багато інших створили філософську школу в Україні й завдяки їхнім зусиллям навчальний заклад став центром філософської думки. Богослов'я (православне), яке викладалось всупереч забороні польського уряду, мало полемічний характер, що зумовлювалося на українських землях різних за канонами релігійних течій – православ'я, католицизму, лютеранства, уніатства, кальвінізму, іудаїзму. Ця полемічність сприяла розвитку у студентів критичного мислення, розширювала світогляд.

Значну увагу в Київській академії приділяли вивченню математики, що викладалася, як і всі інші предмети, за рукописними авторськими підручниками. Одним з відомих теоретичних курсів математики, що дійшов до наших днів, є курс лекцій Ф. Прокоповича «Дві перші й найголовніші основи математики, арифметики й геометрія на користь української студентської молоді викладені в Києво-Могилянській Академії в роках Божих 1707 і 1708». Важливе місце відводилося також художній і музичній освіті — малюванню, хоровому співу, диригуванню, композиції. У навчанні Г. Сковорода був перший, і всі найкращі похвали належали йому. Протягом навчання в Академії Григорій вивчив латинську, грецьку, церковнослов'янську, польську, німецьку й інші мови, що давало йому можливість читати в оригіналах твори античних філософів, поетів та істориків, а також твори мислителів епохи Відродження і Нового часу, письменників, від античних до сучасних,

праці яких були присутні в академічній бібліотеці, якою він активно користувався. Саме під впливом філософських і літературних традицій академії закладався самобутній світогляд майбутнього гуманіста-просвітителя.

Григорій Сковорода навчався в Київській академії з перервами майже 10 років. З 1742 р. до 1744 р. його як соліста академічного хору, забрали до Петербурга у придворну співацьку капелу, згідно з царським указом «Про набір співаків у придворну капелу, між іншим і із студентів Київської академії». Окрім життєвого досвіду, Григорій Савич здобув ще і додаткову музичну освіту. Проте, не задовольнившись званням придворного співака, він у 1744 р. повертається до Академії і в 1750 р. закінчує клас піітики, риторики й філософії, а також прослуховує лише дворічний (замість чотирьох років) курс богослов'я. Оскільки Сковорода-студент зажив слави «знанием музики, голосом, желанием быть в чужих краях, разумением некоторых языков», адміністрація рекомендувала його генерал-майорові Г. Вишневському для супроводу в його поїздки до Угорщини. Багато хто зі студентів у ту епоху, бажаючи ознайомитися з досягненнями закордонної науки, поповнити освіту, вдосконалити знання мов, шукав нагоди (за браком грошей і державних стипендій) у такий спосіб відвідати європейські країни. Під час служби в російській місії в м. Токаї (1750—1753) Г. С. Сковорода дістав змогу подорожувати з Угорщини до Відня та інших міст Австрії, до Словаччини, Німеччини. Своє перебування за кордоном Г. Сковорода використав у повній мірі для поповнення своїх знань і для знайомства з життям народу, які населяли територію Австрійської імперії. Філософ знайомився із звичаями і усною творчістю цих народів і зібраний матеріал згодом використав у своїх творах.

Із поверненням у 1753 р. на батьківщину розпочався перший період активної педагогічної діяльності Григорія Савича. Він був запрошений на посаду викладача піітики в Переяславський колегіум. Одержавши за кордоном додаткову освіту, став впроваджувати у навчальний процес новаторські ідеї. Розроблений ним спеціальний курс «Разсуждение о поэзии и руководство к искусству оной» (1753), мав на меті дохідливо і просто донести до учнів досягнення поетичної науки. Саме в цей час Г. Сковорода приватно переклав Плутарха, розпочав писати свої перші твори. Проте нові підходи молодого вчителя до викладання викликали невдоволення керівника колегіуму єпископа Іоанна Козловича, а незгода з єпископським наказом «преподавать по тогдашнему обыкновенному образу учения», тобто за старою традицією, призвела

до усунення Г. С. Сковороди від роботи. Змушений залишити колегіум, виявивши твердість духу і міцність переконань, він стає (1754–1759) домашнім учителем і вихователем сина поміщика Степана Тамари у його маєтку в селі Коврай неподалік Переяслава. Тоді ж створює свою найвідомішу поетичну збірку «Сад божественных песней».

З 1759 р. для Григорія Савича розпочинається новий активний період улюбленої педагогічної праці, його запрошують до Харківського колегіуму читати курси піїтики, синтаксису і грецької мови. Він погоджується, прагнучи ширити науку в дусі гуманізму й просвітительства, «делать моему обществу пользу». У колегіумі педагог набуває популярності завдяки своєму талантові, здібностям оратора й розумові вченого. Тому єпископ Білгородський Іоасаф Миткевич, який опікувався колегіумом і був щирим покровителем наук, із добрих намірів запропонував Г. С. Сковороді прийняти постриг, оскільки, за статутом колегіуму, викладачами могли бути висвячені на священників, або ченці. Але педагог категорично відмовився від пропозиції через те, що ставився до світу священників неприязно.

У літку 1760 р. Г. С. Сковорода залишає колегіум, проте вже наступного року добротворець єпископ Іоасаф, цінуючи його таланти й бажаючи «извлечь из дарований его пользу», знову запропонував Григорію Савичу місце викладача і право читати навчальну дисципліну за вибором. Тепер вимога прийняти чернецтво не ставилася перед педагогом.

Працюючи в колегіумі ще три навчальних роки, філософ згуртовує навколо себе здібних учнів, веде з ними довгі бесіди, розкриває очі на світ, навчає гри на органі, сопілці, організовує хор. З цього часу починаються його пожиттєві дружні стосунки з учнем Михайлом Ковалінським, що став не тільки найближчим другом, але в майбутньому й біографом Григорія Савича. Саме в листах до нього Григорій Савич висловлював найважливіші ідеї, що пізніше ставали основою філософських трактатів.

Великий авторитет Г. С. Сковороди серед учнів, його сміливі викривні промови проти несправедного життя чернецтва, прямота, критика фальші, новаторські підходи до викладання – посилюють заздрощі та неприязнь до нього колег і особливо вороже налаштовують нове керівництво. Поета починають переслідувати, забороняють проводити позакласні заняття з юнацтвом, тому в 1764 р. він залишає колегіум, щоб у 1768 р. останній раз ще на рік повернутися в його стіни.

На запрошення харківського губернатора О. Щербініна, який домігся відкриття при колегіумі додаткових світських класів, Григорій Савич починає викладати «правила благонравия» у формі катехізису, для чого складає невеликий курс своїх лекцій «Начальная дверь ко христианскому добронравию...», де порушує питання людського щастя, розкриває поняття про природу, вічність, Бога. В його лекціях перепліталися релігійні й морально-етичні норми людського буття. Проте з погляду єпископа белгородського Самуїла Миславського, виклад не відповідав церковним канонам, був світським за формою, а тому єпископ «вознегодовал на него с гонением». Звинувачений у вільнодумстві, філософа в третє у 1769 р. було вигнано з Харківського колегіуму і він змушений назавжди припинити педагогічну, а разом з нею і будь-яку службову діяльність.

У житті Г. С. Сковороди настав новий період, сповнений матеріальних нестатків і життєвих незгод, проте дуже плідотворний у творчому відношенні. Втративши всяку надію на одержання кафедри, з якої можна було б розповсюджувати свої ідеї, Г. Сковорода стає мандрівним філософом, народним просвітителем і впродовж 25 років, до самої смерті веде життя бездомного мандрівника. Свідомо, не заживши ні домівки, ні майна, ні родини, він ходить по містах і селах з книжкою в руці й торбиною за плечима. Цей час став апогеєм його філософської творчості. Один за одним Сковорода створює трактати у поширеній тоді літературній формі діалогів, складає притчі, байки, сповнені філософськими максимами і світоглядними критеріями, педагогічними ідеями і виховними принципами. У селі Гужвинське, сховавшись «от молвы житейской и злословий духовенства», мислитель пише свій перший філософський твір «Наркисс. Разглагол о том: узнай себе» (приблизно 1769—1771 рр.), а згодом другий — «Симфонія, нареченная Книга Асхань о познаніи самого себе» (приблизно 1772 р.). У них Григорій Савич розробляє тему пізнання й самопізнання. У пізнанні для нього головне — розкриття й усвідомлення сутності людини, а пізнання себе в гармонії світу є осягненням істини буття.

На цей час припадає і початок написання п'ятнадцяти байок, які пізніше увійшли до збірки «Басни Харьковския». Решту Г. С. Сковорода написав ще у 1774 р. Створення цієї збірки ознаменувало впровадження в національну літературу нового для неї жанру й пов'язаного з ним оригінального сюжетотворення. Керуючись власною життєвою філософією й педагогічним досвідом, Григорій Савич

намагається через свої твори донести до людей власне розуміння вдосконалення людської «натури». А щоб бути зрозумілим якомога ширшій аудиторії, він обирає основним засобом спілкування з народом казки (переважно у вигляді байок на сюжети з життя тварин), пісні, думи. Він одним з перших вітчизняних педагогів розцінив твори усної народної творчості і як вияв педагогічних традицій народу, і як ефективний виховний засіб. Його байки, що мають повчально-виховний характер, максимально наближені до тогочасної розмовної мови, в них часто натрапляємо на прислів'я, які автор вживає для підтвердження справедливості власних думок. Усвідомлюючи доступність байки як форми повчаний, Г. С. Сковорода називає їх «игрушками». Тема самопізнання, що є головною в усій творчості філософа, дістає свого розвитку на початку 70-х років у розробленому ним ученні про дві натури, яке викладено в діалогах «Беседа, нареченная двое...», «Беседа 1-я, нареченная Observatorium», «Беседа 2-я, нареченная Observatorium Specula». У його тлумаченні, що спиралося на традиції античної філософії, самопізнання полягає в осягненні істини, згідно з якою все у світі складається з двох протилежних натур: вічної і тлінної, матерії і духу, видимої і невидимої. Наступний цикл філософських трактатів Г. С. Сковороди присвячується етичній проблемі досягнення щастя. Ці праці («Диалог, или разглагол о древнем мире», «Разговор пяти путников о истинном щастии в жизни», «Кольцо», «Разговор, называемый алфавит, или букварь мира» (всі вони датуються приблизно 70-ми роками) увібрали в себе попередні теоретичні положення й узагальнено стверджують думку просвітителя, що шлях до щастя пролягає через моральне вдосконалення.

Основна мета просвітництва Г. С. Сковороди — навчання людей науки щасливого буття. Нещастя в суспільстві він тлумачив як наслідок поганого виховання. Тож позбутися суспільного зла, на його думку, можна через «спасительное» виховання, зміст якого — реалізація принципу природо-відповідності, тобто сприяння розвитку природних нахилів і здібностей кожної дитини. Саме природа є «матір'ю виховання і науки», «учителькою» «провідницею» педагога. Розвиваючи своє антропоцентричне бачення принципів природовідповідного виховання в контексті ідей стоїцизму, яке проголошувало істиною необхідність «жити згідно з природою», що ототожнювалася з Богом, Г. С. Сковорода словами байки «Собака і Кобила» переконує: без урахування «природи» людина не зможе досягти успіху в житті, бо «без природы, как без пути: чем далее

успеваєш, тем безпутнее заблуждаєш». У поняття природи Григорій Савич вкладає значення індивідуального хисту, вроджених нахилів, розвиток яких має, на його думку, здійснюватись у процесі самопізнання, а щастя досягалося б у «сродній праці», тобто праці за покликанням, що виступає в його виховній теорії практичним шляхом досягнення гармонії.

Цінність учення філософа про «сродный труд», розкритого, зокрема, у творах «Благодарный Еродій», «Пчела і Шершень», «Жайворонки», полягає в тому, що воно спрямоване проти усвідомлення й використання праці лише як джерела досягнення матеріальних благ. Сковорода вбачає у праці джерело радощів і людського щастя, вважає її основою «добročесности», адже через працю особа дістає змогу вдосконалюватися морально. Неробство тлумачиться як моральне зло. У «сродном делании» людина найповніше виявляє й реалізує свої здібності, приносить користь суспільству, через що труд стає «сладким». З іншого боку, керуючись своєю життєвою філософією й педагогічним досвідом, гуманіст не протиставляє природу вихованню, але наголошує, що правильне виховання має лише посилювати розвиток закладених у дитині задатків, їм і сприятиме формуванню «істинної» людини.

Чутливий майстер-вихователь, Григорій Савич тонко вловив корисність і доступність для читачів і слухачів байки та притчі як форм повчання і через них проповідував свої етичні погляди. Прикладом притчі з яскравим морально-педагогічним змістом є «Благодарный Еродій», де у формі діалогу між Еродієм (лелекою) і Пішеком (мавпою) розкриваються стосунки між батьками і дітьми, ідеться про «сродність», про цінність почуття вдячності, про вміння задовольнятися малим, про необхідність нести (дарувати) благо іншим, про важливість самовдосконалення. На життєвих реаліях філософ доводить, що основою «природовідповідного» виховання є виховання родинне, бо перші природні вихователі й наставники молоді — батьки. Діти мають зростати в атмосфері глибокої пошани й любові до батька й матері ставлячись до них як до «ікон божих». Водночас батьки повинні піклуватися не лише про народження здорових спадкоємців, а й про їхнє правильне («благое») виховання.

Зі сторінок творчої та епістолярної спадщини перед нами постає образ просвітителя, який мріє про суспільство вільне й щасливе, але усвідомлює що соціальна рівність усе ж не може бути запорукою рівності розумової. Тому й висуває філософську тезу про «нерівність

рівності», яка добре узгоджується з його гуманістичним світосприйняттям, з повагою до людини будь-яких талантів, будь-якої праці, незалежно від соціального стану й походження. Прогресивним є утвердження ним корисності й почесності всякої потрібної суспільству професії і трудового заняття, захоплення «сродними» трудівниками.

У формуванні поглядів Г. Сковороди на особистість учителя і зміст діяльності значну роль відіграли професори й викладачі Києво-Могилянської академії — Г. Кониський, С. Тодорський, В. Лашевський. Як високоосвічена людина, Григорій Савич був обізнаний з трактуванням призначення вчителя в античні часи, в епоху Відродження й Просвітництва і спирався на найпередовіші тогочасні ідеї. Зрештою, величезне значення мав і власний викладацький досвід. Усе це дало змогу філософові зробити свої узагальнення про місце і призначення вчителя в суспільстві.

Г. С. Сковорода не погоджувався з поширеною в його часи серед українського панства практикою залучення до виховання їхніх дітей іноземних наставників і гувернерів. У притчі «Убогий Жайворонок» він їдко висміяв таке прагнення знаті. Засуджуючи поверхове навчання і згубне виховання, Г. С. Сковорода виступав за створення вітчизняної універсальної освіти, якою керували б справді народні вчителі, нерозривно пов'язані зі своєю землею та народом з його історією, звичаями й потребами. Основне в особі вчителя — моральні якості, а завдання — навчити простих людей самопізнанню, розкрити їм очі на світ, допомагати виявляти й розвивати природні здібності. Але на відміну від західноєвропейських педагогів-просвітителів (зокрема Ж.-Ж. Руссо), український філософ наголошував не на пасивно-споглядацькій ролі вчителя, а на необхідності педагогічного керівництва процесом самовиявлення натури дитини, тобто наділяв наставника роллю її провідника на шляху самовдосконалення. А щоб учитель досягав успіхів у своїй роботі, він повинен був мати «сродность» з обраною діяльністю, вбачати в ній насолоду бо тільки праця за покликанням може мати успіх. Пройняті гуманізмом і його погляди на стиль взаємин між педагогом і вихованцями, обстоювання необхідності взаємоповаги і дружби між ними, протиставлення таких стосунків тогочасному авторитаризму. Учительське щастя ж, за Г. С. Сковородою, полягає в ширій любові до дітей: «Начало всему и вкус есть любовь. Как пища, так и наука не действительна от нелюбимаго». Окрім любові до дітей, учитель має глибоко володіти знаннями, наставляє Григорій Савич, для чого треба «долго самому учиться, если

хочешь учить других», любити науку й постійно вивчати її, не зупиняючись у своєму вдосконаленні, бо «хто думає про науку, той любить її, а хто її любить, той ніколи не перестає учитись...». Високо цінував Григорій Савич науку словесного спілкування вчителя з учнем, вбачаючи у слові силу, що може засівати голову дитини добрими знаннями й любов'ю, а може розлити в дитячій душі зміїну отруту й мучити її. Філософ-педагог вважав запорукою успіху вчителя вміння давати правильні настанови, рекомендував проводити бесіди-роздуми, особливо на моральні теми. Він сам блискуче володів словом, умів логічно й дієво переконувати, про що яскраво свідчить його листування з друзями.

Думки мислителя XVIII ст. про пріоритетне значення морального виховання молоді не менш своєчасні й сьогодні. Його філософській спадщині притаманна пристрасна зверненість до проблеми розвитку «благого серця» людини, яке він цінував вище від широкої обізнаності в науках.

За час своїх мандрювань Г. Сковорода ходив територією Слобідської України, значною частиною Лівобережної України, був кілька разів у Києві, відвідав Москву і жив деякий час у Троїце-Сергіївській Лаврі, крім того, філософ бував у районах Воронежської, Курської та Орловської губерній, заходив у Таганрог – така географія його мандрів.

Г. Сковорода був бажаним гостем у хатах простого народу, де він знаходив і притулок, і харчі, і турботу про свій одяг, зупинявся він також і у своїх приятелів з середовища тодішньої інтелігенції – священників, службовців, купців, поміщиків. Однак він не любив жити у великих будинках і уникав незнайомого товариства. На час особливо напруженої роботи над своїми творами, Сковорода любив залишатися на самоті, обирав для проживання віддалені від міст і великих сіл місця на пасіках, в садах, лісах, що належали монастирям і знайомим землевласникам. Кабінетом йому була не добре обставлена кімната, а бідна хата пасічника або селянина. Не маючи під рукою потрібної літератури, Г. Сковорода, щоб ознайомитись з матеріалами, йшов у Харків і працював у бібліотеках колегіуму або приватних бібліотеках своїх знайомих. Постійно перебуваючи в селянсько-козацькому середовищі він мав друзів і серед інших прошарків населення, зокрема, серед викладачів Харківського колегіуму, службовців. Існували навіть своєрідні гуртки друзів філософа, в яких він часто бував. У Харкові друзі Сковороди збирались у міського голови Урюпіна, аптекаря П. Ф.

Піскуновського та ін. З листування філософа із священником Яковом Правицьким, стало відомо, що у селі Бабаях, поблизу Харкова теж був гурток, до якого входили священники сусідських сіл і світські особи, які виявляли інтерес до релігійно-філософських питань.

Незвичний спосіб життя філософа, його вільнодумство, критика офіційної церкви і виступи проти існуючих порядків створили йому велику популярність на Україні та далеко за її межами. І в той час, як бандуристи і кобзарі, співаючи вірші й пісні Г. Сковороди на великих дорогах, ярмарках, поширювали про нього добру славу, церковники і «власть имущие» намагались зводити на нього наклепи і несправедливо переслідували філософа, називали «розбещувачем народу». За Сковородою було встановлено таємний поліцейський нагляд, проти нього заведені таємні справи, в які заносились донесення шпигунів.

Перебираючись з місця на місце, проживаючи то в одних знайомих, то в інших Г. Сковорода з настанням старості і не думав змінювати спосіб свого життя. Мандрівному філософу вже йшов 72-й рік, коли навесні 1794 р. він відправився у село Хотетово Орловської губернії, щоб провідати свого друга М. Ковалінського, з яким не бачився 19 років. Після повернення на Україну наприкінці серпня Г. Сковорода поселився в маєтку давніх друзів Ковалевських у селі Пан-Іванівка (зараз Сковородинівка) Золочевського району Харківської області, де прожив понад місяць, там він і скінчив своє подвижницьке життя 9 листопада (29 жовтня за стар. ст.) 1794 р. Згідно заповіту Г. Сковороди його було поховано не на кладовищі, а на його улюбленому місці – на високому пагорбі, під могутнім дубом. На надгробку його могили викарбували напис: «Мир ловил мене, но не поймал», заздалегідь складений ним самим. У цій епітафії афорестично було викладено кредо українського філософа.

Своїми творами (філософські трактати, байки, вірші) просвітитель прагнув донести до свідомості кожного найважливіші закономірності щасливого життя як загальнолюдської мети й тим самим збагатив вітчизняну філософію гуманістичним життєствердним ученням: від пасивного прийняття щастя до активного утвердження його в ідеалі самопізнання, «сродної» праці на своє і спільне благо.

Педагогічні ідеї Г. Сковороди відіграли значну роль у подальшому розвитку вітчизняної науки про виховання і освіту. Українці із вдячністю згадують його як свого мудрого вчителя. За його книжками вчився читати Тарас Шевченко. Думки великого просвітителя, втілені у віршах,

у піснях, розносилися по землі кобзарями й лірниками, полонячи людські душі. І. Франко писав: «Григорій Сковорода — явище вельми помітне в історії розвитку українського народу, мабуть, найпомітніше поміж усіх духовних діячів наших XVIII ст.».

Історіографія педагогічної спадщини славетного українського філософа досить вагома. Його педагогічні ідеї по-різному тлумачились і використовувались у різні періоди існування українського суспільства: у XIX ст. зверталася велика увага на Г. С. Сковороду як педагога, а на початку XX ст. українські культурологи-народники вбачали у ньому мислителя, який виступав за розвиток народної культури, традицій виховання. Радянська педагогіка, керуючись комуністичною ідеологією, вважала його борцем за кращу долю пригноблених, якому було притаманне високе відчуття класової самосвідомості, матеріалістом і антирелігійником. На новому етапі розвитку педагогічної думки ми знову віднаходимо в Г. С. Сковороди народні корені, черпаємо ідеї патріотизму, духовного самовдосконалення. Ці процеси відбуваються поки що без глибокого наукового аналізу педагогічної спадщини, без сучасного її прочитання, як це нині здійснюється з його доробком, наприклад у філософських науках.

Дослідники життя і вчення Григорія Сковороди сходяться на тому, що йому якимось чином вдається залишатися близьким і сучасним для нових поколінь, попри те, що вже змінилися кілька епох. У кожній новій генерації знаходяться люди, які мають Сковороду «за свого», люблять його як друга і шанують як учителя.

Верховна Рада України ухвалила постанову «Про відзначення 300-річчя від дня народження Григорія Савича Сковороди» у 2022 році.

Спадщина Сковороди «належить до визначних надбань вітчизняної культури, а його ім'я зайняло помітне місце в ряду видатних діячів минулого, які збагатили філософську думку та художню літературу України. У свідомості сучасників та нащадків Сковорода постає як мандрівний філософ-вільнодумець, вчитель, який був передвісником нової епохи — епохи українського романтизму», — йдеться у пояснювальній записці до проекту постанови.

Парламент запропонував «Укрпошті» видати серію поштових марок до 300-річчя Сковороди, а Національному банку України рекомендували виготовити і ввести в обіг спеціальну ювілейну монету.

03.12. Головка Андрій Васильович (1897-1972) — український письменник.

Народився Андрій Васильович Головка 3 грудня 1887р. в с. Юрки на Полтавщині в заможній селянській родині.

У 1905 — 1908 рр. навчався у сільській школі, спробував сам складати вірші (російською мовою). Навчаючись у Кременчуцькому реальному училищі (1908 — 1914), мріяв про власну літературну працю. У 1912р. під впливом "Кобзаря" почав писати вірші українською мовою.

Коли навчання вже фактично було закінчено і за родинним рішенням Головка мав скінчити ще один, додатковий, клас, який давав право на вчительську роботу, його несподівано виключили з училища за участь в таємному товаристві "Юнацька спілка" та за писання віршів українською мовою, вміщуваних у рукописному учнівському журналі "Рідна мова". Жив якийсь час на хуторі Поділ, куди переїхали батьки. Тоді ж спробував писати прозу (автобіографічна повість "З-за хмари"). Під час імперіалістичної війни вступає до Чугуївського училища прапорщиків, і після проходження короткого курсу навчання навесні 1915-го потрапляє на фронт. Брав участь у боях під Рава-Руською, дістав поранення.

Після 1917-го працює в школі, волосним інструктором з позашкільної освіти. У січні 1919р. в Кременчуцькому видавництві "Маяк" вийшла поетична збірка Головка "Самоцвіти" (17 віршів). Працюючи в місцевій кременчуцькій газеті, він друкує у ній в перші місяці 1919р. кілька уривків з розпочатої повісті "У дикому танку. (3 часів німецької окупації)", але цей твір лишився незавершеним.

Літо й осінь 1919р Головка живе разом з донькою і дружиною на далеких хуторах Стінка і Ляхівці. У червні 1920р. записується добровольцем у Червону Армію. Служить начальником кінної розвідки гаубичного артдивізіону об'єднаної дивізії курсантів, яка певний час діяла разом з Першою кінною армією Будьонного.

Січень-квітень 1921р. — служба в харківській Школі червоних старшин, де він викладав політекономію.

У 1922р., демобілізувавшись, Андрій Васильович повністю перейшов на літературну роботу. З 1923-го — член Спілки селянських письменників "Плуг". Перший його завершений прозовий твір — "Момент" (опублікований під назвою "Рафінована проституція": Шляхи мистецтва. — 1921. — № 2). Наступні твори — "Діти Землі і Сонця" (1922), повісті "Можу" (1922) і "Червоний роман" (1923). 1924р. — оповідання "Крученим шляхом", де майже повністю збережено сюжет "Червоного роману" (для видання творів у двох томах (1957) автор здійснив нову редакцію повісті).

Загальне визнання і популярність здобув Головка дитячими оповіданнями та повістями про сільську молодь. Оповідання "Дівчинка з шляху" (1922), "Товариші" (1923), "Пилипко" (1923) склали першу прозову збірку А. Головка "Дівчинка з шляху", що вийшла у Харкові 1925р.

Найбільший успіх серед тогочасних творів Андрія Головка випав на долю оповідань "Пилипко" і "Червона хустина" (друга редакція 1957р.), які були опубліковані 1924р. і стали хрестоматійними.

З'являються також повісті "Зелені серцем" (1924) та "Пасинки степу" (1925).

1926р. видано збірку оповідань і повістей "Можу" (в цей час Головка уже переїхав до Харкова).

Восени 1926-го письменник готувався до "запису тексту" завершеного на той час в творчій уяві роману "Бур'ян". Вже в кінці 1927р. на республіканському конкурсі до 10-річчя Жовтня книга була удостоєна ювілейної премії. З'явилися переклади російською, білоруською, а пізніше — німецькою, угорською, польською та чеською мовами.

На 1927р. в уяві письменника складається новий твір, спочатку як роман "Три сини" (після 1931р. — трилогія "Три брати"). У 1932р. з'явився твір "Мати" (як пролог до роману "Три брати"), а в 1935р. опублікована його нова (основна) редакція. Починаючи з зими 1934р. письменник працює над другою книгою трилогії — романом "Артем Гармаш", у періодиці друкується кілька фрагментів з перших розділів.

Спробував Андрій Васильович Головка свої сили також в кіно. Написав кіноповість "Скиба Іван" (1934) і на замовлення Одеської та Київської кіностудій два кіносценарії — "Митько Лелюк" (1936 — 1937) та "Літа молодії" (1940).

Під час Другої світової війни Головка був спочатку військовим кореспондентом авіаційної дивізійної газети, потім — кореспондентом газети ЦК КП(б)У "Комуніст" ("Радянська Україна"), а з липня 1943р. працював у фронтовій газеті "За честь Батьківщини". З-поміж творів воєнного періоду виділяється оповідання "Дружба", яке вийшло окремою книжечкою в Уфі 1942р.

1942р. в Уфі вийшла збірка нарисів "Бойові епізоди" (твори "Бойовий екіпаж", "Капітан Чайка", "Снайпер Максим Бриксі́н" та ін., вміщені раніше у фронтових газетах).

З кінця 40-х років основною роботою Андрія Головка стала праця над "Артемом Гармашем". Роман у нинішньому його вигляді

складається з трьох книг (частин). Перша з них вийшла друком у 1951р. (із змінами і доповненнями — в 1954р.); друга — в 1960р. (кількома розділами доповнена 1962р.); у трьох книгах роман опублікований 1971р. (з доповненням — в 1972р.). Письменник розпочав також четверту книгу роману, обмірковував сюжетні ходи п'ятої книги. Та їм уже не судилося побачити світ.

5 грудня 1972р. Андрій Васильович Головка помер.

Спілка письменників України встановила щорічну літературну премію імені Андрія Головка за кращий роман року. Іменем письменника названі бібліотеки, школи, вулиці, колгосп на його батьківщині.

03.12. Близнюк Микола Іванович (1947) – український поет.

Микола Близнюк — визнаний поет Косівщини і Прикарпаття. Цікавий і захоплюючий дивосвіт його поезії — поезії серця і розуму. У сузір'ї талантів Прикарпаття ім'я Миколи Близнюка сяє яскравою зіркою. Він — автор 10-ти книг. За свою творчу і громадську діяльність удостоївся звання лауреата районної літературної премії ім. Михайла Павлика. Своєю самобутньою талановитою творчістю, світлом і красою неповторних, унікальних віршів поет щедро і щиро зігріває і збагачує духовно людські й дитячі душі. В 2006 році вийшла в світ книга заслуженого працівника освіти України Аделі Григорук про життя і творчість Миколи Близнюка. Автор пише: «Микола Близнюк — поет з народу й поет народний. Його поетичний голос — це голос українця, голос життя, дарований Богом талант-самородок».

Микола Іванович Близнюк народився 3 грудня 1947 року в селі Старих Кутах.

Творчий шлях письменника, який розпочався у далекому 1965 році з надрукованої добірки віршів у Вижницькій районній газеті «Радянська Верховина», простежується чітко і зримо. Літератори Буковини та Прикарпаття відзначили у його перших віршах свіжість, самобутність і яскраво виражений талант.

Перша книга поета «Окрилені гори» була видана за кошти автора у видавництві «Буковина» в Чернівцях (1991 р.). У передмові відомий літературознавець і критик Іван Гришин-Грищук писав: «...Поет відкриває для нас усю багатогранність світлих сторін буття, високих злетів людського духу, дарує потрясіння від відкриття прекрасного».

У другій поетичній збірці «Чугайстрова криниця» (1996 р.) він підтвердив, що сіє справжню поетичну і духовну красу. Через прості,

дохідливі, образні вірші автор прагне навчати дітвора, щоб вони були прихильні до доброти, чесності, справедливості, супротивились фальші, брехні, підлабузництву, улесливості.

Завдяки матеріальній допомозі і сприянню книговидавця Михайла Павлюка, побачила світ третя Близнюкова книжка — «Олекса Довбуш». Це віршована поема в легендах. Щоб побачити своє дітище, автору довелося терпляче з надією чекати майже чверть століття. Микола Близнюк по-своєму створив у поемі образ народного борця за правду й справедливість, спираючись на легенди гуцульського краю, своєрідно трактуючи історичні факти й події, відображені у фольклорі. Літературний редактор, Ігор Пелипейко, у передмові відмітив стрімкий, динамічний ритм поеми, доречно вжиті колоритні діалектизми.

Восени того ж року у видавництві «Писаний камінь» вийшла в світ поетична збірка Миколи Близнюка «Чудасія», адресована малечі.

На початку 2001 року була надрукована епічна поема М. Близнюка «Сонцевіри». В ній автор звеличив й оспівав нескорене плем'я Карпів.

Микола Близнюк, як поет, дуже вимогливий до себе і до своєї творчості. На суд читача виносив і виносить лише виважене, вистояне, вартісне. Те, що пройшло крізь призму душі, зігрите серцем і думкою, освячене правдою людського життя-буття. Саме писати щиро, правдиво, не фальшувати, не лінуватись він по-батьківськи навчав юних літстудійців при редакції газети «Гуцульський край».

Микола Близнюк — один з найактивніших і діяльних членів Асоціації літераторів Косівщини. Разом з побратимами по творчості, членами Національної спілки письменників України Богданом Радишем-Маринюком, Дмитром Арсеничем, Іваном Бойчуком буває на виховних заходах та літературних зустрічах, що проводяться в інституті, в школах району, гімназії-інтернаті, в ЦДТ м. Косова, в культосвітніх закладах та центральній районній бібліотеці.

Молодшим школярам припали до душі вірші, надруковані в книжках цього улюбленого дітьми автора «Художник Мурчик» (2001), «Дятлику-ковалику» (2004), «Весела калина» (2004), «Вухатий мандрівник» (2007). До речі, самодіяльний композитор Петро Юсипчук (родом з с. Космача), який працює старшим викладачем Волинського університету ім. Лесі Українки, відібрав 20 кращих віршів дитячої тематики Миколи Близнюка, написавши до них ноти і помістив у своєму навчально-методичному посібнику «Срібний човник».

На творчій ниві Миколою Івановичем зроблено немало. Усім, чого досягнув у житті, він щиро завдячує своїй дружині Галині Прокопівні,

рідній матері. Поет сам зізнається: «Якби не розуміння жінки — справжнього друга життя — я б не зміг стільки написати і зробити, — і додає, — «Мої діти й онуки теж спонукають мене до праці, надихають на творчість».

Микола Іванович знаходить час, щоб вчасно прийти до Народного дому на репетиції аматорської народної чоловічої хорової капели «Черемош» (влився у цей колектив талантів-самородків у 2000 році). З почуттям обов'язку і неабиякої відповідальності співає і у церковному хорі. Коли спитати Миколу Івановича, яка в нього основна професія, він, не без гордості, відповість: «Будівельник». Довгі роки був теслею, брав участь у спорудженні мостів. Будував громадські споруди, житлові будинки, оселі. Зумів власними руками звести і свою хату в Старих Кутах, де мешкає з сім'єю.

Микола Іванович наділений християнською любов'ю до ближніх, глибоко шанує і любить свою неньку. Він щирий, лагідний порадник і помічник дружині Галині Прокопівні, уважний, турботливий до дітей, добрий дідусь для онуків. «Коли читаєш вірші талановитого дядька Миколи, то наші серця б'ються, мов у горобчика і ластівки, а душа пташкою рветься в небо», - так якось оцінили його творчість юні читачі.

Численні шанувальники таланту і доробку поета знають і цінують його як великого життєлюбця і працелюба, тому чекають на появу нових книжок, збірок, поем, віршів, що стануть піснями.

08.12. Гербель Микола Васильович (1827-1883) - український поет, перекладач, літературознавець, видавець-редактор, бібліограф.

Народився Микола Васильович у родині генерал-лейтенанта артилерії, онука швейцарського архітектора, запрошеного до Росії Петром І. Коли йому виповнилось шість років, батьки переїжджають до м. Шостка. Батько Миколи - Василь Васильович Гербель (1790—1870) на початку 1833 року зайняв посаду командира Шосткинського порохового заводу (1833—1849).

Закінчив відомий благородний пансіон при 1-й Київській гімназії, після — Ніжинський ліцей. У 1848 році Микола Васильович став юнкером Ізюмського гусарського полку і вже 1849 року брав участь в угорському поході. Після походу перебував на Волині і Поділлі, в місцях де квартирував полк. 1851 року був переведений у Петербург, до лейб-гвардії уланського полку, а 1859 року вийшов у відставку у чині штабс-ротмістра.

1852 року у Петербурзі Микола Гербель випустив книгу «Изюмский слободской казачий полк. 1651—1765», яка і по сьогоднішній день залишається важливим джерелом з історії України. Друкував також вірші «На 200-летие Изюмского гусарского полка», у газеті «Русский Инвалид» — статті з історії полку. Інші відомі історичні праці Гербеля: «Нежин» (1852 р.), «Лицей князя Безбородько».

Проте найбільше Микола Васильович Гербель відомий як перекладач. Найвідоміший його переклад «Слово о полку Ігоревім» під назвою «Игорь князь Северский» (СПб., 1854). Окремими виданнями вийшли переклади Гербеля англійських, американських, німецьких, слов'янських поетів, зокрема сонетів Шекспіра (СПб., 1880), віршів та поем Байрона (СПб., 1873).

Як редактор та видавець Гербель перший в Росії здійснив широке видання відомих іноземних поетів російською мовою: Ф. Шиллера у 9 томах, Дж. Байрона у 5 томах, В. Шекспіра у 4 томах, Е. Гофмана у 4 томах, Й. Гете у 10 томах.

Підготував та видав антології: «Поезія слов'ян» (1871), «Англійські поети у біографіях та зразках» (1875), «Німецькі поети у біографіях та зразках» (1877). Видав також антологію «Російські поети у біографіях та зразках» (1873). У вільній друкарні за кордоном він випустив заборонені в Росії вірші О. Пушкіна (1861), К. Рилєєва (1861) та «Збірник віршів декабристів» (1862). Вів активну співпрацю з О. Герценом та М. Огарьовим у Лондоні. У 1860 р. у Петербурзі видав «Кобзар» Тараса Шевченка в перекладі російських поетів, що пізніше був тричі перевиданий. 1862 року перевидав там же літературну спадщину Євгена Гребінки з його життєписом.

Вірші самого Миколи Гербеля, нечисленні, побачили світ у 2-х томах 1882 року у Петербурзі. У спогадах відомого художника Миколи Ге, згадується, з яким захопленням Герцен читав твори Шевченка у його перекладі: «Боже, что за прелесть, так и повеяло чистой нетронутой степью, это ширь, это свобода».

Микола Гербель познайомився з Тарасом Шевченком у 1846 році у Ніжині, коли ще навчався у лицей, згодом зустрічався з ним у Петербурзі. Тоді, у Ніжині, Шевченко записав в альбом Гербеля початок свого вірша «Гоголю» і подарував йому автограф вірша «Л» («Поставлю хату і кімнату»). Альбом Гербеля з обома автографами Шевченка зберігається у Відділі рукописів Державної публічної бібліотеки ім. М. Є. Салтикова-Щедріна у Санкт-Петербурзі (РФ).

У 1856 році Гербель надрукував у журналі «Библиотека для чтения» свій переклад вірша «Думка» («Нащо мені чорні брови»), що став першим опублікованим російським перекладом творів Шевченка. Він же перший, у 1869 році, переклав на російську «Заповіт» українського поета. Всього Микола Гербель переклав 18 творів Шевченка, зокрема, і поему «Гайдамаки».

Про Миколу Васильовича Гербеля згадує також у своїх споминах про роки гімназії Михайло Грушевський: «Дуже приємно було читати розділи про українську літературу в хрестоматії „Поезія слов'ян“ Гербеля — вона трактувалася тут як справжня література, і се страшенно мене тішило по тодішніх часах».

Помер Микола Васильович Гербель 20 березня 1883 року у Петербурзі.

08.12. Хижняк Антон Федорович (1907-1993) – український письменник.

Антон Федорович Хижняк народився 8 грудня 1907 року в с. Зачепилівка, Костянтиноградського повіту (тепер Зачепилівський район Харківської області).

На початку 30-х років Антон Хижняк працював редактором газети Красноградської МТС. У 1941 році закінчив Харківський педінститут.

Друкуватися Хижняк почав у 1927 році. Свою першу повість "Голуба кров" написав у стінах Красноградського краєзнавчого музею, в якому він користувався багатою бібліотекою.

У 1950-61 роках письменник працював головним редактором "Літературної газети".

Антон Федорович — автор історичних романів: "Данило Галицький", "Крізь століття", повістей "Тамара", "Невгамовна", "Онуки спитають", "Нільська легенда", "Київська прелюдія". За повість "Нільська легенда" одержав міжнародну премію ім. Гамалія Абделя Насера.

Вийшла його збірка оповідань, нарисів і п'єс "На велику землю".

Антон Федорович Хижняк нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани", медалями.

Зачепилівський колгосп установив премію імені комбрига Якова Захаровича Покуса. Перша премія була вручена Антону Федоровичу Хижняку, а він передав її у фонд Миру.

Помер Антон Федорович Хижняк восени 1993 року помер.

09.12. Тен Борис (Микола Васильович Хомичевський)(1897-1983) – український поет, перекладач.

Творчий діапазон літературних, музичних та загальнокультурних інтересів Бориса Тена був надзвичайно широкий. Він захоплювався художніми перекладами з античних та сучасних мов, оперними лібрето та іншими музичними творами; був автором поезій, літературознавчих та мистецтвознавчих робіт. Але став знаним Борис Тен завдяки блискучим художнім перекладам із давньогрецької на українську мову безсмертних «Одісеї» та «Іліади» Гомера.

Микола Васильович Хомичевський народився 9 грудня 1897 року в старовинному селі Дермані на Волині. У цьому селі, яке згадується в історичних актах ще 1497 року, на початку XVII століття почала діяти перша в Україні сільська друкарня. З Дерманським монастирем пов'язані імена російського першодрукаря Івана Федорова, українського друкаря Івана Тростянецького, автора «Граматики словенської» Мелентія Смотрицького. Корені духовного росту Бориса Тена сягають в глибину історії рідного села Дерманя. Як знавець багатьох мов, як особливий людський тип з гуманітарною всебічністю, він сформувався на своїй «малій» батьківщині.

До Житомира родина Хомичевських переїхала з початком Першої світової війни. Там Хомичевський працює в Житомирі статистом, у 1922 році закінчує гуманітарний факультет Волинського ІНО (Інституту народної освіти), працює вчителем рідної мови у 15-й трудовій школі м. Житомира. Саме в цей час молодий Тен разом з другом Євгеном Кудрицьким перекладає «Діалоги» Платона. У 1923 році з'являється перша публікація у журналі "Червоний шлях» (№ 6-7) вірша Тена «Роззуюсь – на яру траву».

З 1924 року Борис Тен живе у Києві, працює у видавництві «Сяйво», «Книгоспілка», Державному видавництві України. У Києві він знайомиться з лідером так званих неокласиків і перекладачем латинської поезії, неперевершеним майстром сонета, критиком Миколою Зеровим, з відомим уже на той час Максимом Рильським та академіком Олександром Білецьким. Він долучається до роботи, яку проводили тоді композитор Д. Ревуцький та М. Рильський, зі створення українських перекладів пісень західноєвропейських та російських композиторів. Знайомство та співдружність з молодими, але вже відомими київськими літераторами відіграли значну роль у формуванні творчого світогляду Бориса Тена.

У 20-ті роки, перебуваючи в Житомирі та Києві, Микола Васильович мав зв'язки з Українською Автокефальною Православною Церквою. Більш того, у Житомирі він був протоієреєм, а у Києві – протодияконом Петропавловської церкви (нажаль ця церква не збереглася). Через цю діяльність Борис Тен був засуджений до заслання у табори Далекого Сходу (1930 – 1936рр.).

Повернувшись, Борис Тен працює у Київському пересувному театрі, у Калінінському обласному будинку творчості. Звертається до перекладів, найголовнішим з яких став «Прометей закутий» (1938 р.).

В 1946 році Борис Тен знову переїжджає до Житомира, із яким відтоді пов'язане все його подальше життя: багато років Борис Тен вчителював у середніх школах Житомира, викладав латинську мову та вів курс музичного виховання у Житомирському педагогічному інституті, музичному училищі, училищі культури. Талановитий педагог, Микола Васильович не уявляв свого життя без учительської роботи, але поруч завжди була література.

Якою б багатогранною не була творча діяльність Бориса Тена, головна його заслуга перед українською культурою – переклад Гомерових поем. Опрацьовуючи українські переклади Гомера своїх попередників, Борис Тен знайшов свій науково-історичний, стилістичний, архітектонічний підхід до геніальних творів, своє розуміння їхньої художньої цілісності і їхнього зв'язку через сучасну українську мову з людиною ХХ століття. «Одісея» у перекладі Бориса Тена видавалася двічі: у 1963 та 1968 роках. «Іліада» - у 1978 році. У 1982 році вийшов збірник перекладів античних творів «Давньогрецька трагедія».

Сам Борис Тен вважав свої переклади «Одісеї» та «Іліади» основною справою свого життя. Інші переклади: з німецької – «Розбійники» і «Вільгельм Тель» Міллера; з англійської – «Річард III» Шекспіра; з французької – поезії Шеньє та пісні французької революції; з польської перекладав Ю. Словацького та А. Міцкевича, з російської – О. Пушкіна, Л. Толстого. Для українських театрів переклав ряд п'єс радянських і зарубіжних драматургів, а також тексти до вокальних творів. За переклади «Одісеї» та «Іліади» він був удостоєний премії М. Рильського (1979 р.).

Єдиний збірник власних сонетів «Зоряні сади» вийшов із друку, коли авторові звернуло вже на восьмий десяток, у 1970 році.

Микола Васильович завжди притягував до себе творчу молодь. У спілкуванні з молодими авторами був і надто простим, і неймовірно

незбагненим. У 60-ті роки він опікувався творчою молоддю як заступник голови Житомирського обласного літоб'єднання. Нині літоб'єднання носить ім'я Бориса Тена і об'єднує близько 200 членів.

Помер Борис Тен 12 березня 1983 року.

На будинку, де проживав майстер, встановлено барельєф видатного земляка і тепер вулиця носить його ім'я. В Житомирському літературному музеї оформлено кімнату-музей Бориса Тена.

Вшановуючи пам'ять, оцінюючи багаторічну і плідну діяльність Бориса Тена, Дмитро Павличко сказав: «Борис Тен – невмирущий. Він завжди буде прикладом творця, який вміщає в собі світи багатьох літератур...». Осягаючи багатющу перекладацьку і самобутню творчу спадщину митця, сучасники називають ім'я великого житомирця в когорті найвидатніших майстрів нашої літератури.

13.12. Леонтович Микола Дмитрович (1877-1921) – український композитор, хоровий диригент, громадський діяч, педагог, автор геніальних хорових мініатюр

Леонтович Микола Дмитрович народився 13 грудня 1877 р. в с. Монастирок Брацлавського повіту Подільської губернії (нині Немирівський район, Вінницька область). Микола Леонтович із інтелігентної сім'ї, де з повагою ставилися до музики: батько та дід Миколи Леонтовича були священниками і володіли неабиякими музичними навиками. Батько добре грав на цитрі, балалайці, гітарі, скрипці. Саме слухаючи гру батька, Микола сам став підбирати народні мелодії на музичних інструментах. Мати композитора дуже любила народні пісні та гарно співала.

Брат Миколи Леонтовича Олександр – співак-професіонал, сестра Марія навчалася співу в Одесі, а Олена займалась у класі фортепіано у Київській консерваторії. Сестра Вікторія теж грала на декількох музичних інструментах.

У 1887 р. Микола Леонтович вступив до Немирівської гімназії, але у 1888 р., через брак коштів на навчання, батько переводить його до Шаргородського початкового духовного училища, де вихованці утримувалися на повному пансіоні. В училищі він опанував нотний спів, міг вільно читати складні партії в церковних хорових творах.

Наступний етап – Кам'янець-Подільська духовна семінарія (1892–1899; у цьому, відомому на Поділлі, навчальному закладі вчилися і дід, і батько Леонтовича, а пізніше – молодший брат Олександр). Її головний будинок – велика семінарія – розташовувався на вул.

Семінарській (тепер тут міститься один з корпусів Подільського державного аграрно-технічного університету). Вулиця впиралася у величезний пустир, що тягнувся до міського іподрому (де нині стадіон Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка). Північна частина пустиря називалася Циганівкою, бо там часто зупинялися мандрівні цигани та влаштовували табори. У Циганівці проживало бідніше населення міста – кустарі-ремісники, робітники. В них квартирувало чимало семінаристів.

Привселюдно співати українські пісні було заборонено височайшим указом. Тому суботніми вечорами семінаристи збиралися на пустирі біля Циганівки. Микола Дмитрович на концертах диригував хором і грав на фісгармонії.

Закінчивши семінарію, Леонтович, попри родинну традицію, обрав шлях учителя. Уже восени 1899 р. в Чуківській школі він навчав дітей співів, арифметики, географії і російської мови. Був одним з небагатьох народних учителів в Україні, які в шкільній практиці використовували триголосний спів. Знавець старовинної хорової літератури, він добре опанував знамениті київський, подільський та інші розспіви, мелодику яких нерідко наближав до народних зразків.

У 1901 р. Леонтович видав першу збірку пісень. У 1903 р. вийшла «Друга збірка пісень з Поділля», присвячена М. Лисенкові. У 1904–1905 роках, під час літніх канікул, Микола Дмитрович складає при Петербурзькій придворній капелі іспити на звання регента хору. Восени 1904 р. залишає Поділля і переїздить на Донбас, на станцію Гришине, де влаштовується викладачем співу та музики у місцевій залізничній школі. Під час революційних подій 1905 р. Леонтович організував хор робітників, який виступав на мітингах проти російського самодержавства. Діяльність Леонтовича привернула увагу поліції і він змушений був повернутися на Поділля, у місто Тульчин, де викладав музику і спів у Тульчинському єпархіальному жіночому училищі для дочок сільських священників. З 1909 р. Леонтович навчається під керівництвом відомого теоретика музики Б. Яворського, якого він періодично відвідує у Москві та Києві.

Музична спадщина Миколи Леонтовича складає біля 150-ти творів. Він видав дві «Збірки пісень з Поділля» у власному аранжуванні. Найкращими його обробками народних пісень є пісні-реквієм «Із-за гори сніжок летить», «Козака несуть»; пісні «Ой з-за гори кам'яної», «Праля», «Женчикок-брєнчикок», «Зашуміла ліщинонька» та хорові обробки «Піють півні», «Мала мати одну дочку», «Ой зійшла зоря» та

інші. У його творчому доробку є одна незавершена опера – «На русалчин Великдень». Опера так сильно вразила видатного сучасного українського композитора Мирослава Скорика, що він вирішив її завершити, при цьому повністю зберіг автентичність музичної стилістики Леонтовича. Але вершиною його творчості вважаються «Щедрик», «Дударик» та «Літургія Іоанна Златоуста».

Слова і просту мелодію «Щедрика» Микола Леонтович знайшов під час чергової музично-краєзнавчої експедиції на Поділлі. Перше з п'яти аранжувань «Щедрика» датоване 1901 р. Вперше «Щедрик» виконала студентська хорова капела Київського університету ім. Святого Володимира 25 грудня 1916 р. під диригуванням самого автора. Всесвітню славу «Щедрику» принесло європейське та американське турне Української Республіканської Капели під диригуванням Олександра Кошиця. Перший виступ капели в Європі відбувся 11 травня у національному театрі Праги. «Щедрик» був найефектнішим номером програми.

«Щедрик» М. Леонтовича здійснив величезний вплив на розвиток української й світової культури. В світі існує понад 1000 варіацій мелодії «Щедрика» – від хорової й симфонічної до джазової та аранжування в стилі рок. Немає жодного хору в світі, який не мав би в своєму репертуарі «Щедрика» М. Леонтовича. Мелодію «Щедрика» обрали музичною заставкою американського радіо на різдвяні та новорічні свята. Мелодія щедрика лунає в кінофільмах «Один дома», «Міцний горішок», «Гаррі Поттер», «Сімейка Адамсів» та ін. Мелодію «Щедрика» використовував у своїх творах видатний американський композитор і диригент Леонард Бернстайн (1918-1990). Ритм «Щедрика» набивають м'ячами американські баскетболісти. «Щедрик» М. Леонтовича надихнув відому сучасну українську письменницю Ірен Роздобудько написати роман «Прилетіла ластівочка». В 2016 році проводився радіо-флешмоб з виконання «Щедрика», у форматі естафети, приурочений 100-річчю з дня його першого офіційного виконання. Він тривав 76 днів. В естафеті прийняли участь понад 180 виконавців з 10 країн – України, Польщі, США, Туреччини, Фінляндії, Росії, Іспанії, Румунії, Канади, Словаччини.

«Щедрик» Миколи Леонтовича співають на багатьох мовах світу. Його мелодія лунає у грудні й січні кожного року на площах європейських міст.

Із встановленням Української Народної Республіки Леонтович переїздить з Тульчина до Києва, де починає активну діяльність як

диригент і композитор. Ряд його творів включили до свого репертуару професійні та самодіяльні колективи України. Після приходу більшовиків Леонтович працює деякий час у музичному комітеті при Народному комісаріаті освіти, викладає у Музично-драматичному інституті ім. М. Лисенка, разом з композитором і диригентом Г. Верьовкою працює у Народній консерваторії, на курсах дошкільного виховання, організовує кілька хорових гуртків. Під час захоплення Києва 31 серпня 1919 р. денікінцями, які почали переслідувати українську інтелігенцію й шукали Леонтовича, щоб його заарештувати, змушений тікати до Тульчина. Засновує першу в Тульчині музичну школу. 1919–1920 рр. працює над першим великим симфонічним твором – народно-фантастичною оперою «На русалчин Великдень» за однойменною казкою Б. Грінченка. Восени 1920 р. в Тульчині відбулися гастролі хорової капели під керівництвом К. Стеценка та П. Тичини як другого диригента. В репертуарі колективу були й твори Леонтовича: «Щедрик», «За городом качки пливуть», «Моя пісня» та ін.

Життя композитора трагічно обірвалося в ніч з 22 на 23 січня 1921 року. Повертаючись додому, Микола Дмитрович завернув у село Марківці, щоб провідати свого батька, який служив там священником. Саме у батьківському домі його на світанку застрелив невідомий, якого пустили переночувати до хати. Миколі Дмитровичу Леонтовичу було 44 роки.

18.12. Куліш Микола Гурович (1892-1942) – видатний український драматург світового масштабу, журналіст, педагог.

Микола Гурович Куліш народився 18 грудня 1892 року в с.мт Чаплинка Херсонської області у родині корінного селянина Гурія Куліша та матері — станової козачки з Полтавщини.

З 9 років навчався у церковно-парафіальній школі, де виявився здібним учнем. З 1905 року навчався в Олешківському (тепер Олешки Херсонської області) міському восьмикласному училищі. Саме в Олешках Куліш і знайомиться з відомим письменником і перекладачем Іваном Дніпровським, який згодом написав багато спогадів про Куліша. Проте через свою різку вдачу і здатність групувати навколо себе критично мислячих учнів, він мав погані стосунки з керівництвом. Через це Куліша декілька разів відраховували з училища, як він писав з автобіографії «за організацію кружков молодежи и непочтение к начальству».

Але не зважаючи на це, Кулішеві вдалося 1908 року вступити до Олешківської прогімназії. Тут він навчання не закінчив, оскільки заклад закрили у часі, коли до закінчення її Кулішеві залишалося зовсім небагато. Мешкав на квартирі свого гімназійного приятеля Всеволода Невелля, де й познайомився зі своєю майбутньою дружиною Антоніною Невелль.

Загалом у літературному розвитку Миколи Куліша містечко Олешки посідає особливе місце, адже тут він починає писати. Перші його твори — це сатиричні вірші, фейлетони, епіграми, що з'являються на сторінках учнівських рукописних журналів «Наша жизнь», «Колючка», «Стрела», «Веселое язычество», ініціатором і редактором яких він сам і був. Інші, недруковані твори поширювалися у списках серед підлітків та молоді і згодом мали значний вплив на них.

В Олешках також з'являються перші драматичні спроби Куліша — колоритні малюнки з колишнього життя. 1913 року він пише першу п'єсу «На рыбной ловле» російською мовою, що згодом лягла в основу комедії «Отак загинув Гуска».

Коли Миколі Кулішеві було 22 роки, він надіслав документи до Новоросійського університету на філологічний факультет, де його навіть зарахували на перший курс. Проте ці плани перервав початок Першої світової війни, коли у серпні 1914 року його мобілізували до війська. В армії несподівано для себе Микола Куліш робить військову кар'єру. Спочатку він служив рядовим у запасному батальйоні і перед відправкою на фронт захотів побачити свою наречену Антоніну, яка була вчителькою у селі за 72 версти від казарми. Тому він самочинно залишив казарму, через що отримав покарання від полковника, хоча й не дуже суворе.

У 1914 році полковник відправив його до Одеської школи прапорщиків, після закінчення якої він вирушає на фронт. 1915—1917 роки проводить на передовій. І тут продовжує писати твори. Здебільшого це були вірші й невеличкі драматичні сцени. Деякі його поезії друкувалися у армійській газеті, а одноактні п'єси розігрували солдати.

Перша світова війна погано відбилася на здоров'ї Миколи Куліша: у нього поранення, контузія, посилення критичних настроїв. Після демобілізації керував органами народної освіти в Олешківському повіті, редагував газету «Червоний Шлях» у Кропивницькому. В цей період складає першу українську абетку для дорослих — «Первинка», в якій використав твори класичної української літератури, а також деякі

власні. Організуючи школи, дбаючи за учнів та вчителів, Микола Куліш багато подорожує південною Україною. Під час голоду 1921—1922 років Куліш усіляко намагався допомогти школярам і учням. Події цього періоду життя він зображує у документально-нарисовій повісті російською мовою «По весям и селам».

У 1922 році Микола Куліш працював у губернському відділі народної освіти в Одесі на посаді інспектора шкіл. В 1924 написав п'єсу «97», в якій розповів про голод 1921–1922 років на Херсонщині. Постановки цього твору та п'єси «Комуна в степах» (1925) на харківській сцені принесли Кулішу загальне визнання. В Одесі письменник стає членом письменницької спілки «Гарт». Цікавиться культурним, літературним і мистецьким життям України свого часу.

1925 року переїжджає до Харкова, де знайомиться із такими визначними діячами української літератури як Микола Хвильовий, Лесь Курбас, Остап Вишня, Володимир Сосюра, Юрій Яновський, Павло Тичина, Іван Дніпровський, Григорій Епик та інші. У цей період входить до літературної організації «ВАПЛІТЕ». Веде багаторічну плідну співпрацю з трупю театру «Березиль» та його режисером Лесем Курбасом, з яким познайомився 1925 року.

З середини 1920-х років Микола Куліш поступово стає однією з центральних постатей українського літературного, громадського і мистецького життя, а також центральною постаттю тодішньої української драматургії. Через це у листопаді 1926 року його було обрано президентом «ВАПЛІТЕ» і до січня 1928 року він обіймав цю посаду. У 1926—1928 роках входить до складу редакційної колегії журналу «Червоний Шлях», друкується в альманасі «Літературний ярмарок», пише статтю «Критика чи прокурорський допит», де захищає право митця на самотність та внутрішню незалежність.

З кінця 1929 Куліш — член президії нового літературного об'єднання «Пролітфронт».

Проте з початком 1930-х років у житті Миколи Куліша настають трагічні сторінки: більшість його творів, що доти були досить популярними, зазнають великої політичної та естетичної критики. За допомогою пробільшовицьких літературних критиків та літературознавців творчість Миколи Куліша стає однією із негативних тенденцій у тогочасній українській літературі. Публіка та вищі ешелони влади категорично не сприйняли драму «Маклена Граса».

Після того як Микола Куліш на недовгий час покидає Харків і мандрує Херсонщиною, де, як і по всій Україні, панував Голодомор 1933

року, він починає розчаровуватися у революційних ідеях. У цей час проти нього спрямовується ідеологічна кампанія, у ході якої затверджується, що п'єси «Народний Малахій», «Мина Мазайло», «Патетична соната» мають за основу ворожі комуністичному режиму погляди.

На першому Всесоюзному з'їзді радянських письменників, що відбувся 17 серпня — 1 вересня 1934 року Миколу Куліша оголосили буржуазно-націоналістичним драматургом. 19 серпня на ранковому засіданні І. Кулик у своїй доповіді про напрямки розвитку української літератури схарактеризував Миколу Куліша як митця, що є представником «виявів націоналізму» в драматургії, та як художника, «більшість п'єс якого є відверто націоналістичними і ворожими нам» і зазначив, що на них базувалася робота театру «Березіль», коли ним керував Лесь Курбас.

У грудні 1934 року, після похорону свого друга Івана Дніпровського, Миколу Куліша було заарештовано органами НКВС і звинувачено у приналежності до націоналістичної терористичної організації і зв'язках з ОУН. Під час судового процесу у «Справі боротьбистів» в березні 1935 року виїзною Військовою колегією Верховного суду разом з Г. Епіком, Є. Плужником, В. Підмогильним, О. Ковінкою та іншими Микола Куліш був засуджений до 10 років Соловецьких таборів.

На Соловках утримувався в суворій ізоляції. Хворого на туберкульоз, позбавленого права на прогулянки і медичну допомогу, в листопаді 1937 року, за Постановою особливої трійки НКВС по Ленінградській області від 9 жовтня 1937 р., розстріляний в урочищі Сандармох Медвеж'єгорського району, Карелія, у складі т. зв. «Соловецького етапу» у кількості 1111 осіб, разом із Валер'яном Підмогильним, Юрієм Мазуренком та Григорієм Епіком.

Реабілітований 4 серпня 1956 за відсутністю складу злочину.

Микола Куліш вважав Леся Курбаса видатним режисером і мислителем. Куліш цінував Курбаса як аналітика мистецтва і літератури, як людину широкої гуманітарної освіти, одного з теоретиків української культури.

Дружба між Кулішем і Курбасом тривала 8 років — аж до смерті і мала великий вплив на становлення українського театру у першій половині 20 століття.

Через те, що Лесь Курбас дуже шанував Куліша, його п'єси ставилися у театрі «Березіль» найчастіше. Безпосередньо Лесь Курбас поставив п'єси «Народний Малахій», «Мина Мазайло», «Маклена

Граса», а за його підтримки ставили п'єси «Комуни в степах» і «97». Якби не заборони реперткому, у цьому театрі також було би поставлено комедії «Отак загинув Гуска», «Хулій Хурина», драми «Зона», «Закут», «Вічний бунт», «Патетична соната» — це було в намірах театру «Березіль».

Лесь Курбас вважав Миколу Куліша провідним українським драматургом і неодноразово говорив про це у численних виступах, диспутах, статтях. Курбас був також одним із найретельніших аналітиків творчості Куліша. Відзначаючи особливість драматичної манери, режисер акцентував увагу на тому, що вона «романтична в реалістичному».

Микола Куліш займався літературною діяльністю майже все своє життя — 30 років із 45. Драматург писав навіть тоді, коли перебував на Соловках, в ув'язненні. За 1923 — 1934 роки Микола Куліш створив близько 15 п'єс. Проте тексти першого («На рыбной ловле») та останнього («Такі») твору були вилучені у письменника під час арешту, і тому вважаються втраченими.

Перші п'єси «97» (1924), «Комуна в степах» (1925) переважно реалістично-побутового характеру; комедія-фарс «Хулій Хурина» (1926) має експресіоністичні риси; «Зона» (1926) — гостра сатира на партійних кар'єристів, комедія «Отак загинув Гуска» (1925) має елементи символізму. Творчою вершиною стали п'єси «Народний Малахій» (1927), «Мина Мазайло» (1929). Тема цих п'єс — облудність ідеалів комуністичної революції, національне пристосуванство і фальш міщанського середовища. «Патетична соната» (1929) показує боротьбу трьох сил — комуністичної, білогвардійської і національно-патріотичної у 1917-18 рр. У п'єсі використано засоби тогочасної експериментальної драми у поєднанні з традиційним українським театром (вертеп).

31.12. Хоткевич Гнат Мартинович (псевдонім Гнат Галайда) (1877-1938) – український письменник, історик, бандурист, композитор, мистецтвознавець, етнограф, педагог, театральний і громадсько-політичний діяч.

Народився Гнат Мартинович в сім'ї Мартина Пилиповича Хоткевича (походив з міщан, за національністю поляка) та українки Ольги Василівни (в дівоцтві Кривоногової), селянки зі Сумщини.

У 1894 році Гнат Мартинович з відзнакою закінчив Харківське реальне училище, що дало йому право при конкурсному складанні кількох іспитів вступити до вищого навчального закладу. 1900 —

закінчив технічний факультет Харківського технологічного інституту, та короткий час працював залізничним інженером на Харківсько-Миколаївській залізниці. Розробив власний проект дизельного поїзда (1901) на 30 років раніше від американського аналогу.

За участь у керівництві політичним страйком 1905 Хоткевич зазнав переслідувань і в січні 1906 був вимушений переїхати в Галичину, яка була тоді в складі Австрії. У Галичині Хоткевич оселився спочатку у Львові, а потім у Криворівні; об'їхав усю Галичину й Буковину з скрипковими концертами та концертами українських народних пісень у супроводі бандури.

Повернувшись з Галичини 1912 року на Велику Україну, оселився в Києві і долучився до літературного й мистецького життя: виступав з лекціями, з лютого 1913 став редактором літературного журналу «Вісник культури і життя». В той же час продовжував концертувати з бандурою із серіями концертів «Вечір бандури».

З початку Першої світової війни Хоткевич знову зазнав переслідувань і 1915 року був висланий за межі України, оселився у Воронежі, де жив до революції 1917.

До більшовицької окупації України Гнат Мартинович поставився з недовірою, але з 1920 активно включився до літературно-мистецького життя. У 1920–1928 роках викладав українську мову й літературу в Деркачівському зоотехнікумі.

1926–1932 — викладав у Харківському музично-драматичному інституті, де проводив клас бандури. 1928–1932 роках працював художнім керівником Полтавської капели бандуристів.

Потрапив у неласку до влади в 1932 р. і після смерті М. Скрипника втратив державні роботи. Твори його були заборонені. 1934 — потрапив під поїзд, був важко травмований.

За часи єжовщини був заарештований. Особливою трійкою УНКВС по Харківській області 29 вересня 1938 засуджений до розстрілу за «участь у контрреволюційній організації». Вирок виконаний 8 жовтня 1938 року.

Хоткевич був реабілітований 11 травня 1956 року. По реабілітації видано «Твори в двох томах» (1966).

Літературну діяльність Хоткевич почав у 1897 році (оповідання «Грузинка» у львівському журналі «Зоря»). Подальші твори його великої літературної спадщини: оповідання «Блудний син» (1898), «Різдвяний вечір» (1899), цикл «Життєві аналогії» (1897–1901), збірка

«Гірські акварелі» (1914); протягом 1914-1915 була написана низка оповідань під назвою «Гуцульські образки» (уперше надруковані 1931); повість «Авірон» (1928), роман «Берестечко» та інші. Найвизначнішим досягненням прозової творчості Хоткевича стала романтична повість з гуцульського життя «Камінна душа» (1911), кілька разів була перевидана (у різних редакціях) пізніше. Хоткевич є автором низки драматичних творів, у яких відобразив антифеодальну та національно-визвольну боротьбу українського народу.

Багата й тематично різноманітна літературно- мистецтвознавча спадщина Хоткевича. Серед іншого: «Григорій Савич Сковорода» (1920), низка наукових розвідок про Т. Шевченка, Ю. Федьковича, О. Кобилянську, «Музичні інструменти українського народу» (1930). За радянських часів Хоткевич багато перекладав з світової класики: Шекспіра, Мольєра, Шіллера, Гюґо.

Належачи за радянських часів до політично ненадійних і стоячи осторонь тодішніх літературних дискусій, Хоткевич, проте, був одним з найпопулярніших письменників в Україні, про що свідчить поява його «Творів» у 8 томах (1928-32). Але далі знову почалися утиски, внаслідок яких останній його роман «Довбуш» не був надрукований і лишилася незакінчена тетралогія про Т. Шевченка, над якою Хоткевич працював від 1928.

Ще будучи студентом, Хоткевич організував в селі Деркачах на Харківщині сільський театр (1895). У студентські роки керував студентським театром в Харкові, що роз'їжджав по окраїнах Слобожанщини.

В 1903 році заснував перший в Україні робітничий театр, який протягом 3 років дав понад 50 вистав, переважно української класики, українською мовою. Для неї спеціально написав ряд п'єс між ними.

На еміграції в Галичині заснував у с. Красноїлля (тепер Івано-Франківської області) Гуцульський театр. Для неї спеціально написав п'єси «Довбуш» (1909), «Гуцульський рік» (1910), «Непросте» (1911) та ін.

З інших драматичних творів Хоткевича слід ще назвати «На залізниці» (1925), історичну п'єсу «О полку Ігоревім» (1926) і тетралогію «Богдан Хмельницький» (1929), високо оцінені тодішньою критикою (О. Білецький). Зокрема, в останній частині тетралогії «Переяслав» Хоткевич, супроти офіційної концепції, засудив Переяславську угоду як акт, що призвів до поневолення України Росією.

Гнат Хоткевич також є автором кількох десятків кіносценаріїв. Зіграв у фільмі «Назар Стодоля» роль кобзаря Кирика (1937).

Розвідки: «Народний і середньовічний театр у Галичині» (1924), «Театр 1848 року» (1932).

В молоді роки Хоткевич вивчав гру на скрипці у харківського професора скрипки Ільницького і досяг професійного виконавського рівня даючи численні сольові концерти скрипкової музики. Рівно ж він вправно володів грою на фортепіано та володів професійними навичками співу співаючи баритоном. Професійна музична підготовка на скрипці допомогла йому засвоїти та удосконалити гру на бандурі та закласти ґрунт для пізнішого створення професійних курсів гри на бандурі.

Хоткевич почав вивчати гру на бандурі в 1896 р. і як бандурист-соліст об'їхав майже всі великі міста України. На базі народного способу гри на бандурі, який використовували слобожанські кобзарі, Хоткевич створив свою так звану Харківську школу гри на бандурі.

1902 — на XII Археологічному з'їзді він організував виступ кобзарів та приготував доповідь, яка мала вирішальне значення для подальшого розвитку кобзарського мистецтва в Україні. Це був перший відомий виступ ансамблевого виконавства на бандурі. 1909 — у Львові Хоткевич видав перший підручник гри на бандурі. 1926–1931 — керував класом бандури в Харківському Музично-Драматичному Інституті.

Працюючи над удосконаленням конструкції бандури, створив педагогічну літературу для бандури «Підручник гри на бандурі» (1909, 1929, 1930, 1931), «Короткий курс гри на бандурі» й уклав низку композицій і обробок народних пісень.

В 1928–1931 роках Гнат Мартинович керував Полтавською капелою бандуристів, для якої створив поважний репертуар. Колектив під його орудою досяг такого успіху, що став першим радянським колективом, який отримав контракт на гастролування Північною Америкою.

Хоткевич є автором близько 600 музичних творів — романсів, хорів, струнних квартетів, творів великого формату для бандури та оркестру бандур. Його «Поема про Байду», «Буря на Чорному морі», «Невільничий ринок у Кафі», «Осінь», «Софрон», «Нечай», «А в полі корчомка», «Про смерть козака бандуриста», «Про Богдана Хмельницького» сьогодні вважаються народними. та ін. Хоч чимало композицій Г. Хоткевича були видані за його життя, в 1931 році вони всі

були заборонені і виключені з виконавської практики, тож на сьогодні більшість його творів забуто.

З 1998 року в Харкові раз на три роки проводиться Міжнародний конкурс виконавців на українських народних інструментах імені Гната Хоткевича. У конкурсі беруть участь бандуристи-інструменталісти, бандуристи-співаки, цимбалісти, сопілкарі, домристи, кобзарі. Традиційно до обов'язкової програми вони мають включити одну з п'єс харківських композиторів, спеціально створену для цього конкурсу.